

T.C.
NIĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ AHLAK
EĞİTİMİNE YÖNELİK YETERLİK ALGI VE GÖRÜŞLERİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Süleyman ÇENESİZOĞLU

Niğe
Ağustos, 2019

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ AHLAK
EĞİTİMİNE YÖNELİK YETERLİK ALGI VE GÖRÜŞLERİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Süleyman ÇENESİZOĞLU

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ebru AY

Niğde
Ağustos, 2019

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algı ve Görüşlerinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 10/09/2019

Süleyman ÇENESİZOĞLU



ONAY SAYFASI

Dr. Öğr. Üyesi Ebru AY danışmanlığında Süleyman ÇENESİZOĞLU tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitimi Yönelik Yeterlik Algı ve Görüşlerinin İncelenmesi” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

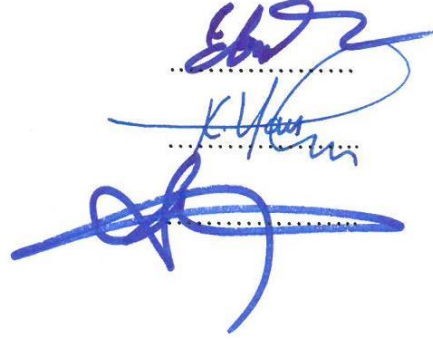
19/08/2019

JÜRİ :

Danışman: **Dr. Öğr. Üyesi Ebru AY**

Üye : **Prof. Dr. Kubilay YAZICI**

Üye : **Doç. Dr. Ayşegül TURAL**



ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Tarih: .../.../2019

Prof. Dr. Gökhan ÖZDEMİR

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine ilişkin yeterlik algılarının ve görüşlerinin incelenmesine yönelik olan bu araştırmada birçok kişinin değerli katkıları olmuştur. Öncelikle bu yolculukta yüksek lisans tezime başladığım günden yüksek lisans tezimde çalışacağım konunun seçimi de dahil bu güne değin desteğini her zaman yanımda hissettiğim, inancımı taze tutmamı sağlayan kıymetli danışmanım sayın Dr. Öğr. Üyesi Ebru AY' a sonsuz teşekkürü borç bilirim.

Yüksek lisans eğitimime başlamama değin bu süreçte yaşadığım zorluklarla baş edebilmemde tek dayanak noktam olan ve beni yaptığım her işte olduğu gibi yüksek lisans çalışmalarım esnasında da hiç yalnız bırakmayan ve araştırma sürecinde anlayışı ve desteği için sevgili eşim Ayşegül ÇENESİZOĞLU'na ve çocuklarım Davut Selim ve Selman Enes'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Süleyman ÇENESİZOĞLU

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ AHLAK EĞİTİMİNE
YÖNELİK YETERLİK ALGI VE GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

ÇENESİZOĞLU, Süleyman

Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ebru AY

Ağustos 2019, 117 sayfa

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algılarını ve görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubu 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda öğrenim gören öğretmen adaylarından oluşmaktadır. Araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma yöntemden yararlanılmıştır. Nicel boyuttaki araştırma verileri, araştırmacı tarafından oluşturulan değişkenlerin yer aldığı "Kişisel Bilgi Formu" ve Temli Durmuş(2016) tarafından geliştirilen "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitimine Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği" ile elde edilmiştir. Nitel boyuttaki araştırma verileri ise açık uçlu sorulardan oluşan yazılı görüş formu ile toplanmıştır. Nicel verilerin analizi istatistiksel analiz programı vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Nitel verilerin analizi için betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

Araştırmanın nicel sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algılarının yüksek olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı düzeyleri; cinsiyet, mezun oldukları lise, ailenin aylık geliri, anne ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre çeşitli alt boyutlarda istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar göstermektedir. Fakat öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı düzeyleri; yaş, sınıf, yaşamının büyük çoğunluğunu geçirdiği yerleşim birimi ve yaşadıkları aile tipi değişkenlerine göre çeşitli alt boyutlarda istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar göstermemektedir.

Araştırmanın nitel sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmen adayları, ahlak eğitiminde önemli olan değerlere ve bu değerleri önemli görme nedenlerine, öğretmen olduklarında öğrencilerinin ahlaki davranış göstermelerine ilişkin neler yapabileceklerine, ahlak eğitiminde öğrenme-öğretme sürecini nasıl yapılandıracaklarına, ahlaki olarak sorunlu olan öğrencilere yönelik çözüm önerilerine, ahlak eğitimine ilişkin yeterli olma ve olamama nedenlerine yönelik görüş bildirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Ahlak Eğitimi, Yeterlik Algısı, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları



ABSTRACT
MASTER'S THESIS

**INVESTIGATION OF PROSPECTIVE SOCIAL STUDIES TEACHERS'
COMPETENCE PERCEPTION AND OPINIONS TOWARDS MORAL
EDUCATION**

ÇENESİZOĞLU Süleyman

Department of Turkish and Social Sciences Education

Department of Social Studies Education

Thesis Advisor: Dr. Öğr. Ebru AY

August 2019, 117 pages

The aim of this research is to reveal the prospective social studies teachers' perception of efficacy and opinions towards morals education. The study group of the research consists of the prospective teachers, who still receive education at the Department of Social Studies Teaching of Turkish Language and Social Sciences – Social Studies Teaching Department in the Faculty of Education of Niğde Ömer Halisdemir University, within the academic year of 2018-2019. The mixed research method, in which both quantitative and qualitative research methods were implemented together, was used in the research. Data in the quantitative dimension were obtained by means of “Personal Information Form” including the variables that have already been formed by the researcher and “Primary School Teacher Candidates' Competency Perception Scale For Moral Education” developed by Temli Durmuş (2016). Data in the qualitative dimension were collected by written opinion form consisting of open-ended questions. The analysis of quantitative data was realized by means of statistical analysis package program. For the analysis of qualitative data, descriptive analysis method was used.

According to the quantitative results of the research, it is seen that the prospective social studies teachers' perception of efficacy towards morals education is high. The levels of the prospective social studies teachers' perception of efficacy towards morals education have differed by the variables of gender, the high school which they graduated from, the monthly income of the family, the educational backgrounds of the father and mother, as to be statistically significant in various sub-

dimensions. However, the levels of the prospective teachers' perception of efficacy towards morals education have not varied as to be statistically significant in various sub-dimensions, by the variables of age, class, residential area where they have led the vast majority of their lives, and the type of family which they are members of.

According to the qualitative results of the research, the prospective social studies teachers have stated their opinions concerning the values significant in morals education and the reasons why they consider these values significant; what they will be able to do for their students to display ethical behavior when they become the teachers; how they will structure the whole learning-teaching process in the morals education; the solution recommendations for the students who have some ethical problems, and the reasons for their being and not being competence in terms of morals education.

Keywords: Moral Education, Perceived Efficacy, Social Studies Education, Prospective Social Studies Teachers.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
EKLER LİSTESİ.....	xiii
I.BÖLÜM.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu.....	1
1.2.Araştırmanın Amacı.....	3
1.3.Araştırmanın Önemi.....	4
1.4.Varsayımlar.....	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.6.Tanımlar.....	5
II. BÖLÜM.....	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	6
2.1. Sosyal Bilgiler Eğitimi.....	6
2.2.Sosyal Bilgiler Eğitimin Tarihsel Gelişimi.....	7
2.3. Ahlak Kavramı.....	8
2.4. Ahlak – Değer İlişkisi.....	10
2.5.Ahlak Eğitimi.....	12
2.5.1.Ahlak Eğitimi ve Okul.....	16
2.5.2. Ahlak Eğitimi ve Öğretmen.....	19
2.5.3. Sosyal Bilgiler ve Ahlak Eğitimi.....	20
2.6. İlgili Araştırmalar.....	22
II.BÖLÜM.....	24
YÖNTEM.....	24
3.1.Araştırmanın Modeli.....	24
3.2.Çalışma Grubu.....	25
3.2.1. Nicel Verilere Ait Çalışma Grubu.....	25
3.2.2. Nitel Verilere Ait Çalışma Grubu.....	26
3.3.Veriler Toplama Araçları.....	27
3.3.1 Kişisel Bilgi Formu.....	27
3.3.2 Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği.....	28
3.3.2.1 Doğrulayıcı Faktör Analizi.....	28
3.3.3 Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları Görüş Formu.....	32
3.4.Verilerin Analizi.....	32
3.4.1. Nicel Veri Analizi.....	32
3.4.2.Nitel Veri Analizi.....	33
IV. BÖLÜM.....	35
BULGULAR VE YORUM.....	35
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	35

4.1.1. Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistiklerden Elde Edilen Bulgular	35
4.1.2. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular	36
4.1.3. Yaş Değişkenine İlişkin Bulgular	38
4.1.4. Sınıf Değişkenine İlişkin Bulgular.....	39
4.1.5. Yaşamının Büyük Çoğunluğunu Geçirdiği Yerleşim Birimi Değişkenine İlişkin Bulgular	42
4.1.6. Ailenin Aylık Geliri Değişkenine İlişkin Bulgular	44
4.1.7. Anne Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular	47
4.1.8. Baba Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular	51
4.1.9. Yaşadıkları Aile Tipi Değişkenine İlişkin Bulgular	55
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	57
4.2.1. Öğretmen Olduğunuzda Öğrencilerinizin Ahlaki Davranışlar Göstermeleri İçin Neler Yapabilirsiniz? Detaylı Bir Şekilde Açıklayınız. Sorusunun Analizi.....	57
4.2.2. Öğretmen Olduğunuzda Derste Ahlak Eğitime Yönelik Olarak Öğrenme-Öğretme Sürecini (giriş, yöntem, teknik, değerlendirme) Nasıl Biçimlendirirsiniz? Detaylı Bir Şekilde Açıklayınız. Sorusunun Analizi .	66
4.2.3. Ahlaki Olarak Sorunlu Davranış Gösteren Öğrenciniz/Öğrencileriniz Olduğunda Ne Yapabilirsiniz? Detaylı Bir Şekilde Açıklayınız. Sorusunun Analizi.....	72
4.2.4. Öğretmen Olduğunuzda Ahlak Eğitime İlişkin Yeterli Olacağını Düşüyor Musunuz? Evet ise Nedenleriyle Birlikte Açıklayınız. Hayır ise Nedenleriyle Birlikte Açıklayınız. Sorusunun Analizi	78
V. BÖLÜM.....	91
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	91
5.1. Tartışma ve Sonuç.....	91
5.1.1. Nicel Bulgulara İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	91
5.1.2. Nitel Bulgulara İlişkin Sonuç ve Tartışma.....	96
5.1.3. Nicel ve Nitel Bulgulara İlişkin Sonuçların Karşılaştırılması	99
5.2. Öneriler	102
KAYNAKÇA.....	104
EKLER.....	111
EK 1. Araştırma İzin Belgesi	111
EK 2. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği	113
EK 3.Öğretmen Adayı Görüş Formu	115
EK 4. Ölçek İzin Yazısı	116
ÖZGEÇMİŞ.....	117

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kişisel Bilgilerinin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	26
Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kişisel Bilgilerinin Frekans Dağılımı.....	27
Tablo 3. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği için uyum iyiliği değerleri.....	29
Tablo 4. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeğinin Madde-Toplam Korelasyonları.....	31
Tablo 5. Ahlak Eğitime Yönelik yeterlik Algı Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler.....	35
Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları....	36
Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	38
Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerinin Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	40
Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerinin Yaşamının Büyük Çoğunluğunu Geçirdiği Yerleşim Birimine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	42
Tablo 10. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerinin Ailenin Aylık Gelirine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	44
Tablo 11. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	47
Tablo 12. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları	51
Tablo 13. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerinin Yaşadıkları Aile Tipine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	55

Tablo 14. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğrencilerin Ahlaki Davranış Göstermeleri İçin Yapacakları	57
Tablo 15. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitiminde Öğrenme-Öğretme Süreci	66
Tablo 16. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlaki Olarak Sorunlu Öğrencilere Yönelik Çözüm Önerileri.....	73
Tablo 17. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğretmen Olduklarında Ahlak Eğitimine İlişkin Yeterlilik Durumları	78
Tablo 18. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitimine İlişkin Yeterlilik Nedenleri.....	79
Tablo 19. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğretmen Olduklarında Ahlak Eğitimine İlişkin Yeterli Olamama Nedenleri.....	88

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Yakınsak Paralel Desen.....	25
Şekil 2. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeğinin Faktör Yapısı.....	30



EKLER LİSTESİ

EK 1. Araştırma İzin Belgesi.....	110
EK 2. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği	113
EK 3. Öğretmen Adayı Görüş Formu.....	115
EK 4. Ölçek İzin Yazısı.....	116



I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

Tarih boyunca insanoğlu kendini ve doğayı anlamaya çalışmış, ortaya çıkan sorulara cevaplar aramış ve bulduğu cevapları hayatına yansıtmaya çalışmıştır. Zamanımızda ise insanoğlunun yaşamında bilgiye ulaşmak önemli hale gelmiştir (Akdağ, 2014:2). Zamanla karmaşık hale gelen sorunlar her geçen gün dünyada yaşamı zorlaştırmaktadır. Haber bültenlerine, gazetelere, sosyal medya gibi kitle iletişim araçlarına baktığımızda dünya genelinde kitlesel açlık, dini veya etnik gruplar arasında ortaya çıkan çatışmalar, ahlaki konular ile ilgili çıkan haberler ve tartışmalar gibi birçok konu ile karşılaşmaktayız. Bu ürkütücü tablo insanları psikolojik ve fizyolojik olarak olumsuz etkilemektedir. Birçok ülke halkları içine düşülen bu sorunlardan eğitim yoluyla kurtulmaya çalışmaktadır (Öztürk,2012:2).

Toplumunu meydana getiren bireylerin insanlarla huzurlu, mutlu bir iletişimde bulunmaları için toplumsal bir ahlaki yapıya ihtiyaç vardır (Özen, 2011:61). Toplum içinde yaşayan bireyler tarafından belirlenmiş bir takım ahlaki kuralları vardır ve bunlar kendini yenileyerek nesiller boyu aktararak günümüze kadar gelmiştir. Bunun en önemli özelliği insanların mutlu ve huzurlu yaşamasını sağlamasıdır (Merter ve Bozkurt, 2014:443).

Çocuklar dünyaya saf ve temiz bir kalple gelirler zamanla başkalarına zarar veren ve insanlar tarafından kabul edilmeyen, beğenilmeyen davranışları sergilerler. Toplum tarafından istenmeyen davranışları önlemek ve arzu edilen bir insan olmaları için ahlak eğitimine önemli bir görev düşmektedir. Bireylerin iyi ve kötü kavramlarını anlamalarında yani ahlaki konularda eğitim önemli bir yer teşkil eder. Ahlak eğitimi aile ile başlar ve okulda devam eder, yani ahlak eğitimini insanlar yaşamları boyunca şahsi çabaları ve çevreden aldıkları etki ile davranışlarına yansıtırlar (Ulusoy, 2007:155-156).

Eğitim ve öğretimin srdrldđđ okullarda temel amaçlardan biri de öğrencileri topluma faydalı, bilinçli, toplumla uyumlu bireyler haline getirmektir. Okullar, teknolojik ve toplumsal değişimlere göre kendini yenilemek ve geliştirmek zorundadır. Toplumdaki değişim ve gelişimi aktarırken ağdaş ve bilimsel yeniliklere göre kendini yenilemelidir. Okullar toplumdaki bu değişim ve gelişimi sağlarken toplumun milli ve manevi değerlerini göz ardı etmemelidir. Okullarda tüm bu görevleri gerçekleştirmek için iyi bir eğitim almış, bilgi ve teknolojik donanım sahip öğretmenlere ihtiyaç vardır. Ülkemizde bunu gerçekleştirmek için ğretmen yetiştirmek maksadıyla eğitim fakülteleri vardır. Eğitim fakültelerinde dört yıllık eğitim sonucunda ğretmen olunmaktadır. Bu eğitimi alan ğretmen adayları, öğrencilerine milli ve manevi değerleri öğretmektedir. Öğretmen adaylarının ahlak eğitimine karşı görüşleri, ahlaki değerlere verdikleri önem ve bunlardan haberdar olması ahlak eğitiminin verilmesinde önemli bir yere sahiptir (Merter ve Bozkurt, 2014:441).

Eğitim sistemimizde öğrencilere vatandaşlık eğitimi vermeyi amaçlayan tek ders Sosyal bilgiler dersidir (ztrk, 2012:2). Çocukları sosyal hayata hazırlayan ve onların iyi bir vatandaş olarak toplumsal hayatta yer almasını sağlayan Sosyal Bilgiler dersinin ğretmen ve ğretmen adayları, geleceğin yurttaşlarını yetiştirecek olmaları sebebi ile toplumsal değerleri önemsemeleri gerekir. Sosyal bilgiler dersi içerik olarak diğer branşlardan farklılık gösterir. Sadece bilişsel değil duyuşsal beceri ve değerlerin verildiği bir derstir. Burada “iyi bir yurttaş” olan, toplumsal sorumluluklarını ve görevlerini bilen, çevresinde gerçekleşen olaylara karşı duyarlı olmaları amaçlanmıştır. Sosyal bilgiler dersi ile insanın ailesine, kendisine, birlikte yaşadığı topluma ve ülkesine karşı görev ve sorumluluklarının bilincine vararak toplum içinde nasıl yaşaması gerektiğinin bilincine varıp nasıl davranışlar sergilemesi gerektiğini öğrenecektir (Szer, 2009:19).

Sosyal bilgiler eğitiminde ahlak eğitiminin verilmesinde öğretmenin rolü büyük önem taşımaktadır. Bunlar bazen ğreticilik olurken kimi zaman da mesleki uzman, toplumsal lider, otorite fiğr, rehber olarak olur. Okulların liderliğinde ağdaş anlayışın hakim olduğu bir eğitim ğretim ortamı oluşturulmalıdır. Öğretmenler ailelerden gelen uyarılar doğrultusunda toplumsal gerçekler doğrultusunda kendisini yenilemelidir. İyi ğretmen öğrencilerini geliştirirken aileler yoluyla toplumsal sorunlara çözüm bulmayı amaçlar. Öğretmenler, sosyal ve ahlaki

değerleri iyi bilmeli, toplumun beklenti, sorunlarını öğrenmeli ve bu bilgileri öğrencilerin yetişmesinde kullanmalıdır. Toplumla uyumlu ve toplumsal değerlere sahip bireyler yetiştirmek öğretmenin önemli görevlerinden biridir. Bunun yanında öğretmenler informal olarak değişik rolleri gerçekleştirirler (Sünbül,1996).

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının gelecekte öğrencilerine sevgi ve saygı ile eğitim vermeleri insani değerleri kazandırıp, doğru ve yanlış ayırt edebilen bireyler yetiştirmeleri aldıkları eğitimle mümkündür. (Avcı, 2011:2). Bu sebeple sosyal bilgiler öğretmen adaylarına ahlak eğitimine yönelik önemli görevler düşmektedir. Bu noktada araştırmada Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algıları ve görüşleri incelenmiştir.

1.2.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algılarını ve görüşlerini ortaya koymaktır. Amaca ilişkin olarak “sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı düzeyleri ve görüşleri nedir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu kapsamda araştırma soruları şunlardır:

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algıları ne düzeydedir?
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algıları
 - a) Cinsiyetlerine,
 - b) Yaşlarına,
 - c) Sınıf düzeylerine,
 - d) Mezun oldukları ortaöğretim kurumuna,
 - e) Yaşamının büyük çoğunluğunu geçirdiği yerleşim birimine,
 - f) Ailenin aylık gelinine,
 - g) Annenin eğitim durumuna,
 - h) Babanın eğitim durumuna,
 - i) Nasıl bir aile tipinde yaşadığına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimi ile ilgili görüşleri nelerdir?

1.3.Araştırmanın Önemi

Toplumsal alanda yaşanan kültürel bozulmalar, bireylerin istenmeyen davranışları sergilemesine sebep olurlar. Böyle toplumlarda adalet duygusundan yoksun, şiddete meyilli, farklılıklara saygı duymayan bireyler yetişmektedir(Gürhan, 2017;12-13). Öğretmenler, bireylerin bu konularda olumlu davranışlar sergilemelerini sağlayıp, olumsuz davranışlarını azaltıp bunun yanında ahlak eğitimi ile çocukların olumlu kişilik, sosyal beceri ve davranışlarını geliştirerek aktif birer vatandaş olmalarını sağlar (Battistich, 2005; Avcı, 2011:5).

Bu sebeple ahlak eğitiminin verilmesinde okullara önemli görevler düşmektedir. Çünkü medeniyetlerin yaşaması ahlaki değerlerin geleceğe aktarılması ile mümkündür. Bu noktada ailelerin çok az ahlak eğitimi verdiği ve değer merkezli eğitimden uzak milyonlarca çocuk için okul, hayati bir önem taşımaktadır. (Delattre ve Russell, 19936; Lickona, 1991; Williams, 2000; Wynne, 1995; akt: Ekşi, 2003:84). Ahlak eğitimi günümüz toplumları için önemli ve zorunlu bir hal almıştır. Dünyada milletler için önemli bir sorunu teşkil etmektedir. Ülkemizde ise her gün ahlaki sorunlarla ilgili konular haber kanallarına düşmekte ve toplumumuzda giderek ahlaki meseleler büyük sorunlar oluşturmaktadır. Bu sebeple ahlak eğitimi, eğitim sistemi içinde dikkate alınması gereken bir konudur. Eğitim sisteminin amacı ahlaklı bireyler yetiştirmek olmalıdır.

Ahlak eğitiminde dünyada ve ülkemizde pek çok araştırma yapılmaktadır. Eğitim ve öğretim yoluyla çocuklara kazandırılacak değerlerin önemi giderek artmaktadır. Sosyal bilgiler dersiyle toplumla uyum içinde yaşayan ve sorumluluk sahibi bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Bu noktada Sosyal Bilgiler programında bulunan değerler, karakterli insanların yetişmesine yönelik olduğundan önemlidir (Topkaya, 2011:4). Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algılarına yönelik önemli bir çalışma niteliğindedir. Araştırmacılara, konu ile ilgili yeni çalışmalarında yardımcı olacağı beklenmektedir.

1.4.Varsayımlar

1. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kişisel bilgi formunda, ölçekte ve yazılı görüş formunda yer alan soru ve maddelere içtenlikle cevap verdikleri,

2. Ölçek maddeleri ve yazılı görüş formunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik algı ve görüşlerinin incelenmesine hizmet ettiği varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi 2018-2019 eğitim öğretim yılının bahar döneminde Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programında öğrenim görmekte olan öğretmen adayları ile sınırlandırılmıştır.
- Araştırma “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitimine Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği” ve yazılı görüş formunda bulunan madde ve sorularla sınırlandırılmıştır.

1.6.Tanımlar

Sosyal bilgiler: Sosyal bilgiler, bireye toplumsal yaşamda yardımcı olmak için; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, felsefe, antropoloji, psikoloji, hukuk ve siyaset bilimi gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık konularını yansıtan, insanın sosyal ve fiziki çevresi ile olan etkileşim ve iletişimini inceleyen bir ilköğretim dersi (MEB,2018).

Ahlak: Bir sosyal bilim dalı olarak toplumda ortaya çıkmış örf ve adetleri, değer yargılarını, toplumsal kural ve normları oluşturan sistemler bütünüdür. Bu sistemler bir insanı, grubu veya bütün toplumun davranışlarını doğru ve yanlış olarak belirler ve yönlendirir (Aktan, 2009:39).

Ahlak eğitimi: Bireyin insani ilişkilerine planlı bir giriş, insanın toplum yasaları için fikirlerini güçlendirmesi ve insan vicdanının işlemesidir (Öymen, 1975:51).

II. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgiler Eğitimi

Son yıllarda bilim ve teknoloji alanında yaşanan hızlı gelişmeler toplumları ve toplumsal hayatı bu gelişmelere ayak uydurmaya yönlendirmiştir. Eğitim insanların bu hızlı gelişim ve değişime uymasında önemli bir rol üstelenmiştir. Eğitim insanlara bilgi ve beceriyi kazandırmanın yanında insanların yaşadığımız zamana uyum sağlamasını hızlandırmaktadır (Çetin,2013:1735).

Geçmişte insanoğlu kendini ve doğayı anlamlandırmaya çalışmış, ortaya çıkan sorulara cevap aramış ve bu cevapları hayatında uygulamaya çalışmıştır. Zamanımızda ise bilginin elde edilmesi önem kazanmıştır. Bu bilgiler zamanla değişip gelişebilir. Bu bilgilere ancak eğitim yoluyla ulaşılır. Çocuklar bilgi ve beceriyi eğitimin ilk aşamasında; anasını, ilk ve ortaokulda kazanmaktadır. Bu dönemde elde edilen bilgiler sonraki dönemlerde de artarak devam etmektedir. Bu dönemde elde edilen bilgiler; çevre ve aile yaşantısında, tutum ve davranışlarında, çocuğun geleceğinin şekillenmesinde önemlidir. Sosyal Bilgiler öğretimi de bu dönemde dikkat edilecek bir derstir (Akdağ, 2014:2).

Sosyal bilgiler insanın, kendisini ve çevresini anlamasına yardımcı olan bir derstir. Sosyal bilgiler, disiplinler arası bir ders olduğu için tanımlamak zordur (Doğanay, 2005:18). Sosyal Bilgilerin eğitim kurumlarındaki çok disiplinli yönü bir orkestra gibi tarif edilir. Bazen bir müzik aleti orkestrada müziği tek başına sürdürürken diğerleri yardımcı notaları çalar Sosyal Bilgilerde de toplumdaki değişiklikler hakkındaki bir üniteye coğrafya ve iktisat üniteyi desteklerken, tarih tamamını kapsar (Sunal ve Haas, 2005, akt:Kılıçoğlu:2012:4). Bu bakımdan Sosyal Bilgiler öğretimi hayatın her alanını kapsar ve kuşatır.

Eğitimcilerin sosyal bilgiler üzerine bir nebze uzlaştıkları kapsayıcı ve genel bir tanım için oldukça uzun bir süre beklemek gerekmiş, sosyal bilgiler alanında dünya genelindeki en büyük meslek örgütü olan Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

1992 yılında sosyal bilgilerin ulusal standardı ve tanımını yapmıştır(Aslan, 2016:5-6).

Bu tanıma göre:

“Sosyal Bilgiler insan ve toplum bilimlerini (çocukların) vatandaşlık becerilerini geliştirmek amacıyla bütünleştirmektedir. Sosyal bilgiler, okul programları içerisinde antropoloji, arkeoloji, iktisat, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi disiplinlerin yanı sıra insan bilimleri, matematik ve doğa bilimlerinde uygun içerikler üzerinden koordinasyonunu ve sistematik bir biçimde incelenmesini sağlar. Sosyal Bilgilerin başlıca amacı gençlerin, karşılıklı ilişkilerin olduğu bir dünyada kültürel çeşitliliklere sahip demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararını gözeten bilinçli ve mantıklı kararlar alma becerilerinin gelişmesine yardımcı olmaktır”(NCSS, 1994, akt: Aslan,2016:6).

2.2.Sosyal Bilgiler Eğitimin Tarihsel Gelişimi

Tarihin başlangıcından beri insanlığın toplumsal ve bireysel sorunlarına karşı çözüm bulma çabası sosyal bilimlerin doğmasını sağlamıştır. İnsanın yaratılışı gereği topluluk içinde yaşama ihtiyacı bir takım problemlerin çıkmasına bunun neticesinde sosyal bilimlere “sorun çözme” görevi yüklenmiştir. Bu sebeple sosyal bilimler denilince “sorun çözücü bilim” akla gelir. Zaman içinde gelişerek ve giderek artan Sosyal Bilimlerin toplum içindeki görevi ve katkısı fark edilince bundan yararlanmak için Sosyal Bilgiler ortaya çıkmıştır. Sosyal bilgiler, 19.yüzyıl sonlarına doğru Amerika Birleşik Devletlerinde ortaya çıkan kültürel ve sosyoekonomik sıkıntılarla ilgili çözümleri vatandaşlara sunma aracı olarak ortaya çıkmıştır (Bilgili, 2016:2).

Sosyal bilgiler, ülkemizde 1926 yılından itibaren uygulanan programlarda Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi dersleri adında ayrı dersler olarak okutulmuş 1926 yılında uygulanmaya başlayan bu program yapılan değişikliklerle 1962 yılına kadar devam etmiştir. 1962 yılında “Toplum ve Ülke İncelemeleri” 1968’de ise Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi olarak işlenen konular birleştirilerek “Sosyal Bilgiler” olarak birleştirilmiştir. 1985’de Sosyal Bilgiler dersi kaldırılmış yerine “Milli Coğrafya ve Milli Tarih” dersi konulmuş. 1992’de ise “Vatandaşlık Bilgileri Programı” uygulanmış, 1997 yılında sekiz yıllık zorunlu eğitimle birlikte “Milli Tarih ve Milli Coğrafya” dersi kaldırılıp yerine 1998 yılında 4-7. Sınıflarda Sosyal Bilgiler

dersi getirilmiştir. Bu yeni dersin amacı, “öğretimin kalitesini yükseltmek, ezberci bir eğitim yerine günün ihtiyaçlarına cevap vermek” olarak belirlenmiştir (Bilgili, 2016:27-28).

Dünyada yaşanan teknolojik alandaki gelişmeler, sosyal, ekonomik ve kültürel alandaki değişimler eğitim programlarında değişikliği zorunlu kılmıştır. 2004 yılında değiştirilen Sosyal bilgiler Eğitim Programı 2005-2006’dan itibaren ilkökul ve ortaokullarda uygulanmaya başlanmıştır. Bu değişiklikle dünyada eğitim sistemlerinde uygulanan yapılandırmacı yaklaşım temel alınmıştır. Bununla birlikte öğrenci merkezli eğitim anlayışı benimsenmiştir (Gençtürk ve Sarpkaya, 2012:43).

2.3. Ahlak Kavramı

Ahlak tanımı akla birçok soru getirmekte “Ahlak nedir, kaynağı nedir, göreceli midir, toplumdaki topluma çağdan çağa değişir mi, kurallarla ilişkisi nedir, birey kurallara uymaya nasıl başlar, kurallara uyar mı ya da özgür bilinci ile uymayı mı seçer, hem uyar hem de seçerse ne zamana kadar uyar, neden ve ne zaman seçerek uymaya başlar, bireyin ahlakının temeli olan doğru-yanlış, haklı-haksız karşısındaki duyarlılığı toplum içinde mi kazanılır yoksa doğuştan gelen bir yetenek midir, olgun ahlaki davranışın ölçütü nedir, ahlak öğrenilir mi, öğretilir mi (Çiftçi, 2003:45)?” Ahlakla ilgili yapılacak tanımlar bu soruların cevabını vermelidir.

“Ahlak” kelimesi batı dillerine Yunancadan “ethos” sözcüğünden, Türkçe’ye Arapçadan huy, mizaç, karakter anlamına gelen “hulk” sözcüğünden türemiştir. Bireyin farklı varlıklarla oluşan ilişkilerini düzenleyip anlamlandıran norm, kural ve değerlerin tamamını ifade eder. Ahlak bir kültür etrafında ortaya çıkmış, belirlenmiş, değer ve amaçların nasıl yaşatılıp onlara nasıl ulaşılacağını çıkaran kurallar toplamı veya bir topluluğun belli bir tarihsel dönemde inanç, ilke, kural ve değerlerine göre gelenekselleşmiş yaşam biçimi de denilebilir (Cevizci, 2002:3). “Ahlak” kelimesinin Türk Dil Kurumu’nun Türkçe Sözlük (2009)’teki anlamına bakıldığında; “bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları, aktöre, sağıtöre” olarak tanımlanır. Oğuzkan’ın; Eğitim Terimleri Sözlüğü (1981)’nde ise; “toplu olarak yaşayan bireylerin uymak zorunda buldukları eylem ve davranış kurallarına verilen ad, bir kimsenin içinde yaşadığı toplumsal çevrenin törelerine uyma yetisi” olarak tanımlamıştır. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere ahlak, belirli bir

amaç doğrultusunda bir araya gelmiş insanların oluşturduğu topluluk içinde uyulması gereken kurallar ve töreleri oluşturur.

Ahlak yaşadığımız alemde duygu ve eylemlerimizin iyi veya kötü olduklarını bize gösterir. Bu açıdan ahlak namuslu insanın psikolojisi demektir. Namuslu insan duygu ve eylemlerinde iyiyi ve kötüyü ayırt eden ve buna göre davranan kişidir (Öymen, 1975:7). Ahlak bireylerin aralarındaki sosyal ve toplumsal ilişkileri yöneten kuralları bütünüdür. Bu tanımdan hareketle kendi hareketlerimizle başkalarının eylemlerini yargılamak ahlaki inancımız etkilidir (Öymen, 1975:11-12). Ahlak, bireyler arasında ve onlarla ilişkili tutumlar hakkında ortaya çıkan davranışlarla ilgilenir (Haynes, 2002:18).

Eski Yunan filozoflarından Protagoras “ hakikat insandan insana değişir, ne kadar insan varsa,o kadar hakikat vardır.” demiştir. Bu anlayış ahlakın kişiden kişiye değiştiğini gösterir. Ahlakın kişiden kişiye değiştiğini söylemek ne kadar birey varsa o kadar ahlak vardır demektir. Tarih ve sosyoloji ahlak anlayışının toplumdan topluma ve ülkeden ülkeye değişiklik gösterdiği fikrinde ortak görüşe sahiptir. Ortaçağda dinsel hoşgörüsüzlük ahlaki açıdan doğru görülürdü. Hindistan’da Brahmanlar için inek kutsal sayılır hatta ineği öldürüp etini yemek büyük suç sayılmıştır. Japonlar adı bir hırsızlıkta bile toplumda ayıp sayılan kusurları ortadan kaldırdığına inandıkları harakiri adını verdikleri intihar eyleminin bu kusurları ortadan kaldıracağına inanırlar. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere ahlak fikri toplumdan topluma, zamandan zamana, ülkeden ülkeye farklılıklar gösterir. Buna rağmen bazı ahlaki düşünceler farklı olsa bile bütün insanlar arasında ortak duygu, anlayış ve düşüncede vardır (Öymen, 1975:7-9).

Ahlak kelimesi batıda moral ve etik olmak üzere iki farklı biçimde kullanılmaktadır. “Etik” kelimesi Yunancada “Ethos” kelimesinden gelir. Bu kelime ahlak kelimesini tam karşılamaktan çok ahlak üzerine yapılan felsefenin genel bir adıdır. Yani ahlak üzerine düşünüp felsefe yapma etkinliğidir. Yani etik iyi ile kötü kavramlarını felsefi olarak inceleyen bir disiplindir. Etik belli bir zamanı ve coğrafyayı değil genel ahlak kurallarının neler olduğunu farklı ahlaki ilkeler arasından seçerek belirler (Öztürk, 2006). Etik ve ahlak kavramları arasında yakınlık olmasının yanında aralarında farklılıklar vardır. Kullandığımız ahlak ile ilgili terimleri ve ahlaki

yargılarımızı analiz eden etik, yaptığımız ahlaki davranışlarımızın arkasında yatan davranışları ele alır. Etik ve ahlak birbirine özdeş kavramlar değildir (Bolat, 2006:18).

Felsefenin üç ana dalından biri değerler felsefesidir. Değerler felsefesinin bir alt kolu olan etik felsefesi, moral, ahlak bilimi, töre bilim olarak da batı dillerinde geçer. Sokrates etik ya da ahlak felsefesinin kurucusu sayılır. Sokrates diyor ki: “ İnsan bilgiye göre davranır ve hiç kimse bilerek kötülük yapmaz ve dolayısıyla bilgi iyi bilgi demektir. Ancak insan bilgiyle mutluluğa eser, iyiliğe ulaşır” (Günay, 2015:135-136). Burada Sokrates ahlaka bilgiyle ulaşılacağını, iyiliğe bilgiyle varılacağını söylemiş kötülüğün bilgisizlikten ortaya çıkacağını vurgulamıştır.

Sokrates “kafa ile kalbin ya da düşünce ile yönünü radikal bir biçimde ayırlamayacağını, huzurlu bir toplum için ikisinin birlikte olması gerektiğini söylüyor.” Kimi bireyler var olanı; düşünmede var olan, dilde var olan veya dış dünyada var olan olarak algılıyor. O zaman etik dilde olan ahlak da onun dışı çıkmış, eyleme dökülmüş halidir (Günay, 2015:137-138). Mesela hırsızlık yapmak kötüdür diyen bir bireyde etik vardır. Hırsızlık yapıyorsa ahlak yoktur. Yani etik davranışlara yansırsa ahlak ortaya çıkar.

Etik ve ahlak kavramları birbiri arasında ilişki ve farklılıkların bulunduğu kavramlardır. Bu kavramlar hem gündelik hayatta hem akademik alanda birbirinin yerine kullanılmaktadır. Bireylerin toplumsal hayatında ortaya çıkan inanç ve davranışları yönlendiren değerler sistemi ahlaki oluşturur. Etik konulara kavramsal bakar ahlak üzerine konuşur. Etik ahlak üzerine olan konuları genel olarak tartışır. Ahlak ise insanın gündelik yaşamında davranışlarını ve inançlarını nasıl yaşamalarını ayrıntılarıyla düşünme pratiğidir. Özetle insan kendi karakteriksel özellikler ile etik değerler arasındaki ilişki ve uyum ile ahlaki davranır. Ahlakın bir kısmı inançsal ve bireysel diğer yönü mesleki etikten oluşur. Mesleki değerlere uyulduğunda mesleki ahlaka uyulmuş olunur (Dönmez, 2015:526-527).

2.4. Ahlak – Değer İlişkisi

“Ahlaki olanın ne olduğu” konusu eski çağlardan beri filozofların cevabını aradıkları en önemli sorulardan biridir. Akademik alanda ahlaki davranışlarla diğer davranışları ayıran görüşler vardır. Buna göre “bir canlıyı öldürmek”, “hırsızlık yapmak”, “yalan söylemek”, “bir insanı öldürmek” ahlaki ilgilendiren davranış

olmasına karşın sigara içmek, böyle bir davranıştan sayılmaz. Bu görüşü benimsemeyen başka bir yaklaşımda ise, davranış ve eylemlerin ahlakla ilgili olup olmadıklarının kesin bir şekilde ayırt edilemeyeceğini, ahlaki davranışın belirli şartlarda özelliğini yitireceğini, belli şartlarda ise ahlakla alakası olmayan bir davranışın ahlaki bir özellik kazanacağını belirtmektedir (Randall, 1982; akt:Özcan, 2012:11). Eski çağlardan beri ahlak ve ahlaki davranış temel bir davranışa indirgenmek istenmiştir. Ahlakı, antik çağda Sokrates bilgiyle, Helenistik filozoflar pratikte insanın mutluluğunu gösterecek bir disiplin olarak tanımlamış, 18. Yüzyıldaki düşünürler ise ahlaki davranışı egoist ve fedakarcılık eğiliminden bulmaya çalışmış, İslam aleminde ise ahlaka, ahlaki davranış kurallarını içinde barındıran bir ilim olarak görülmüştür (Kaymakcan ve Uyanık, 2007:71-79).

Kant başta olmak üzere pek çok düşünür davranışlarımızın görünmeyen nedenini sorumluluk oluşturur derler. Sorumluluk duygusu bireyi ahlaklı davranmaya zorlar. Kant sorumluluğun toplumdaki kurallara olan saygıdan geldiğini söyler. Sosyologlar insanı ahlaki davranmaya iten sebeplerden birinin de din ve Allah korkusu olduğunu söylerler. İnsanın Allah'a olan sevgisi ve inancı, Allah'ın emirlerine uymasına karşılık beklemeden itaat etmesini sağlar. Bunun sonucunda dini boyutu ortaya konulmuş ahlaki davranışlar ortaya çıkar. Dinde bulunan ceza ve mükafat gibi kavramlar, insanı dinin onayladığı ve "sevap" olarak algılandığı davranışları yapmaya, dinin kabul etmeyip "günah" olarak kavramlaştırdığı davranışları yapmamaya yönlendirmektedir (Kaymakcan ve Uyanık, 2007:71-79).

Ahlaki davranışlar hangi düşünceden olursa olsun toplum tarafından kabul edilmiş davranışlardan oluşur. Fakat ahlaki değerlerin evrenselliği tartışma konusudur. Çağımız toplumlarında kötü bir davranış olarak görülen kölelik resmen uygulanmamaktadır. Ancak insan farklı adlarda kullanılmaktadır. Ahlaki davranışlar zamana, topluma, ülkeye göre değişiklik gösterir (Özcan,2012:14). Bunun yanında mesleklere göre de farklılıklar arz eder. Ahlaki davranışlar, zaman içinde mesleklerin kazanılmasında gerekli olan yeterliliklerde kullanılan araç ve gereçler ile teknoloji ile birlikte toplum içindeki önemi farklılıklar gösterebilir. Geçmişte tarım toplumu olan insanoğlunda hakim olan değerler, zamanla toplumdan ve aileden farklı olarak öğretilmeye başlanmıştır. Mesleki eğitim profesyonelce okullarda verilmeye başlanmıştır. Bunun neticesinde mesleki değerlerin korunması için bir kısım sendikalar, kamu kurumları ve meslek örgütleri yasalar içinde çalışmaya başlamıştır

(Dönmez,2015:527-528). Özetle; ahlaki davranışlar zamana, topluma, mesleğe ve ülkeye göre değişiklik gösterir. Bunun yanında genel olarak kabul edilmiş ahlaki davranışlar da vardır.

Ahlak ile değer birbirinden ayrı düşünülemez. Değerlerin tamamının ahlaki olduğu da söylenemez. Fakat ahlakın ilkelerinin tamamı bir değer ifade eder. Değer; irrasyonel, öznel, metafizik temelli, insana özgü bir inançtır (Bolay, 2007:15). Bir şeyin arzu edilip veya edilemeyen olduğu inançlar, değerdir. Bu bakımdan değer dünyanın bir kısmıyla alakalı idrak, duygu ve bilgilerimizin tamamıdır. Ahlaki davranış açısından değer, bir kişinin insanlara ait niyetleri, istekleri, davranışları değerlendirirken başvurduğu ölçüttür. Örneğin hasan yardım sever biridir. Çünkü insanlara yardım eder ve insanların ihtiyaçlarını giderir. Bir değere sahipken onun en doğru yol olduğunu düşünürüz, duygusal davranırız değere karşı olumlu tavır sergileyip tersi durumların aleyhinde konuşuruz böylece değerini belli yönde davranışa ittiği söylenebilir (Güngör, 1993:27-29).

Hayatımızın her hangi bir eyleminde ahlaki tutum karşımıza çıkıyor ise hareket ve davranışlarımızı ahlaki değerlerin yönettiğini görürüz. Ahlak ve değer ilişkisinde ikisinde “iyi”nin peşinden gider. Ahlakta sürekli olarak “iyi ve “kötü” vardır. İnsanın bu ayrımı yapmadığı düşünce ve hareket yoktur. Ahlakta olan tüm hükümler değerde de vardır. Ayrıca ahlaki eylemin tercihinde değerler öne çıkmaktadır. Örneğin cimrilik yerine cömertliği, korkaklık yerine cesareti, yalan yerine doğruluğu tercih ettiren değerler ve inançlardır (Bolay, 2007:15-16).

2.5.Ahlak Eğitimi

Doğu ve Batı felsefelerinde ahlak ile sanat arasında çok eski dönemler dayanan bir ilişki vardır. Buradaki amaç insanların ilişki ve davranışlarında denge ve uyumun güzel sözlerle ifade edilmesidir. Örneğin istenilen ahlaki kural ve davranışlar geçmişte şiirle de telkin edilmeye çalışılmıştır. Yani sanat yolu ile de ahlak eğitimi verilmiştir. Şiirle yazılmış çok sayıda ahlak kitabı vardır. Mesela Timurlar döneminde şiir insanlara öğüt verip iyi davranışlar sergilemeleri için kullanılmıştır. Karahanlılar devrinde ise “Kutadgu Bilig” gibi kitaplarda bulunmaktadır (Bakioğlu ve Sılay, 2013:26).

İnsan akıl ve iradeye sahip bir varlıktır. İnsan davranışlarını nasıl, neden, ne zaman yapması gerektiğini akıl ve iradeye dayandığı için yaptığı eylemlerin hesabını verir. Başka bir deyişle birey akıl sahibi olduğundan davranışlarından sorumludur. İnsan iyi ve kötüyü seçebilecek yetiye de sahiptir. O halde insan karşısına çıkan seçeneklerden birini seçme hürriyetine sahiptir. Yani insan niyetinden ve bunun sonucu gerçekleştirdiği hareketlerinden sorumludur. Ancak bireyin sorumlu olması için seçme sırasında herhangi bir müdahalenin olmaması ve tercihlerini kendinin belirlemesi zorunludur. Buradan yola çıkarak ahlaki davranış, kişinin davranışlarının ve gerçekleştirdiği olayın farkına varmasıdır. Bununla yaptığı davranışın sorumluluğunu üstlenir. Özetle bireyin davranışlarının ve gerçekleştirdiği olayın sorumluluğunu hem ahlaki hem de yasal olarak üstlenmesi beklenir (Özen, 2011:82).

Ahlak, insanlar arasındaki kurallar ve ilkeler bütünüdür. Bu sebeple toplumsal değer taşır. Ahlak eğitimiyle ahlaki değerlerin bireye benimsetilmesi ve içselleştirilmesi amaçlanmıştır. Ahlak iyi sebeplere dayanarak güzel eylemlerde bulunmaktır. Ahlak eğitimi ise bireylerin iyi sebeplerle güzel eylemleri yapmalarını gerçekleştirmektir. Ahlak eğitimi alan kişi bu güzel eylemleri alışkanlık haline getiren kişidir (Büyükdüvenci, 1991; Bakioğlu ve Sılay, 2013:33).

Eğitim üzerine araştırma yapanlar eğitimin tanımında “insanları belli amaçlara göre yetiştirme”yi dikkatlere sunarlar (Değirmencioğlu, 1997; akt:Aydın ve Gürler, 2012:44). Buradan da anlaşılacağı üzere eğitimin bir amacı olmalıysa ahlak eğitiminin de bir amacı değildir. Eğitimin gayesi insanın yaratılıştan gelen yeteneklerini tatmin etmek ve geliştirmektir. Bireyin “bedensel”, “duyuşsal” ve “bilişsel” güçleri birbiriyle orantılı gelişmelidir. Ahlaki yönden eğitim geliştikçe iyilik, doğruluk, güzellik gibi kavramlar öğrencilerde ortaya çıkar. Böyle eğitilen çocuklarda kendine güven ve saygınlık ortaya çıkar. Bu sebeple ahlaki değerler eğitimin alanına girmeli ve çocuklara ahlaki değerleri çağımızın eğitim kuralları ile öğretilmelidir (Aydın ve Gürler, 2012:44).

Bireylerin iyi ve kötünün ne olduğunu, ahlaki davranış ve kuralların ne olduğunu anlamalarında eğitimin yeri önemlidir. Eğitim aile ile başlar, çevre ve okulla devam eder. Ahlak eğitimi de aile ile başlar, okulla devam eder. Ahlak eğitimi okulda çalışan tüm görevlilerin sorumluluğundadır. Özelde öğretmenlerin davranışları öğrencileri daha çok etkiler. İnsanların iyi davranışlarının gelişmesinde kötü

davranışlarının önlenmesinde ahlak eğitimine görev düşmektedir (Ulusoy, 2007:155-156). Bu bakımdan ahlak eğitiminde aile, okul ve öğretmene önemli görevler düşmektedir.

Ahlak eğitimi, insan ilişkilerine planlı bir giriş, bireyin toplum yasaları için fikirlerini güçlendirmesi ve insan vicdanın işlemesidir (Öymen, 1975:51). Ahlak ve eğitim arasında sıkı bir bağ vardır. Eğitimin gayesi bireyin eylemlerini istenilen ve toplumsal acıdan kabul gören kurallara yönlendirmektir. İnsan ahlaki kuralları sonradan kazanır. Çocuklar doğumundan sonra ahlaki değerleri sezer, anlar, yorumlar ve sonra uygulamaya başlar. Bu ise eğitimle gerçekleşir. Yani ahlaki kuralların uygulanması eğitimin bir sonucudur (Binbaşoğlu, 2000:221). Ahlak eğitimi öğrencilere başkalarına karşı duyarlı, önyargısız, hoşgörülü, yardımsever, sorunları iletişim yoluyla çözecek ortamlar oluşturmaktır (Aydın ve Gürler, 2012:42).

Ahlak eğitimi verilirken toplum içinde düzen ve birliği sağlamak için okullar ile direk bir ilişki vardır. Bireyin yeryüzüne gelirken her konuda bir öğreticiye ihtiyacı vardır. Bu bazen aile, bazen öğretmen, arkadaş ve kitle iletişim araçları olmaktadır. Demek ki insan sosyal ilişkileri olan ve sürekli iletişim içinde olan bir varlıktır. Bu sebeple bu iletişimi sürdürürken bireyler arasında düzeni sağlayacak bazı ahlaki erdemlere ihtiyaç vardır. Doğruluk, saygı, karşılıklı iletişim, dürüstlük vb. ahlaki değerlerin bireylere benimsetilmesi gerekmektedir (Çelik ve Tokluca, 2015:318).

Ahlak eğitiminde amaçlanan hedeflerin gerçekleşmesi için öğrencilerin ahlaki gelişimlerine uygun bir eğitimle yetiştirilmesi gereklidir. Gelişme kavramı, çevresel faktörler ile bağlantılı tecrübenin ortaya çıkardığı değişim ve ilerlemeyi ifade eder. Diğer bir ifade ile “öğrenme”dir. Ahlaki gelişim bilişsel ve duygusal gelişimden ayrı düşünülemez. Ahlaki yaşamımız duygu, bilgi ve davranışın birlikteliği ile oluşur (Güngör, 1993:23-24).

Ahlak eğitimi terimi batıda yapılandırmacı bir psikolojik yapıyla ilişkilendirilmiştir. İlk defa Jean Piaget tarafından popüler hale getirilen sonralarında Kohlberg tarafından geliştirilerek daha güçlü bir hale getirilen ahlak eğitimi, eğitim kurumlarında ahlaki bilişsel gelişimini artırma olarak da tarif edilir (Althof ve Berkowitz, 2006; akt: Avcı,2011:12). İyi bir Piaget savunucusu olan Kohlberg, ahlaki kural ve davranışların nedensel ve kavramsal olarak birbiri ile karşılıklı olduğu bunların tek kişisel birliğin iki hareketi olduğu bu ahlaki birliğin kişisel benliğin

yaratıcısı olduğuna inanırdı. Bu yaklaşımda dilin fiziksel olarak etkileşime bağlı olduğu ve bunun oluşturduğu yapısalcı bilgi kuramı(epistemoloji) ile bağlantılıdır. Her insanın ahlaki gelişiminin üç ayrı düzeyiyle(geleneksel öncesi-geleneksel-geleneksel sonrası) sorunlar üzerinde fikir edinerek bir benmerkezci somut bir ussallaştırmadan evrensel ve soyut bir ussallaştırmaya doğru gider (Kolhberg,1981;akt:Haynes, 2002:30).

Eğitimciler, bu gelişim modelini tanımalıdırlar. Bu model öğrencilerin şahsi durumlarından her konu alanını içinde barındıran evrensel kuralları soyutlanmasını gerektiren eğitim programlarının temelini oluşturur. Kolhberg'in bahsettiği ahlaki gelişimde, bireylere saygı gösterme ilkesi ahlaki alanı belirtir. Bireyin davranışları kendi belirlediği ilkelerle ne kadar uygun olursa, kişi o kadar etik olur. Bireylere saygı ilkesi adaletle ilişkili ilkedir. Bütün insanları ahlaki olarak eşit görmesini gerektirir bu da bir tutarlılıktır. Bu ise insanların sana nasıl davranmalarını istiyorsan onlara da öyle davranması gerektiğidir. Kant ve Hare'nin evrenselleştirebilirlik kavramı da budur. Akıllı tutarlılık görüşü ise şartlar nasıl olursa olsun, yalan söylemek yanlıştır. İnsan herhangi bir durumda ahlaki açıdan ne yapmak zorundaysa, aynı durumdaki diğer insanlar da aynı durumu yapmak zorunda olmalıdır. Bu düşünce, gerçek ve yaşanmış olayların karışıklığından soyutlanmış olduğundan eleştirilmiştir. Bir olaydan diğerine genelleme yapmak anlam yapmamızın en basit yoludur ve okullarda çocukları buna yönlendiririz; fakat bu şekilde oluşturulan kavramsallaştırma sadece geçmiş yaşantılarda kalırsa tehlikeli olabilir (Haynes, 2002:30-32).

Kant(2007) ise ahlak eğitiminin disiplinle değil, maksimlere(kişinin kendi eylemlerini belirlemek için koyduğu ahlak ilkesi) oturtulmalıdır. Disiplin kötü alışkanlıklardan alıkoyar, maksimler ise zihni eğitir ve zihni düşünceye iter. Öğrenci kendini her zaman değişen davranışlarla değil maksimlerle davranmaya alıştırmalıdır. Öğrenci doğruluğunu kendisinin bulacağı maksimlerle hareket etmesini bilmelidir. Bu ilkenin küçük çocuklarda uygulamasında güçlükler doğurur ve aile ve öğretmenlerin uygulamada büyük bir anlayış gerektirdiği anlaşılır. Örneğin çocuğun yalan söylediğini varsayalım, bu durumda çocuğu cezalandırmak yerine küçümseme ile karşılaşmalı eğer yalan konuşursa gelecek yaşamında insanların kendisine inanmayacağı anlatılmalıdır. Çocuk iyi-kötü davranıştan dolayı ödüllendirilip cezalandırılırsa çocuk sadece ödül için davranacaktır. Eğer ahlaklı bireyler oluşturmak istiyorsak orda cezaya yer olmamalıdır.

Ahlaki kural ve kavramların eyleme dönüştürülmesinde disiplinin katkısı vazgeçilmezdir. Durkheim, ahlak eğitiminde disiplinin eğitimin bir parçası haline evrildiğini ahlaki davranışları, bu unsurlar ile çocukların arzularını sınırlayarak istenmeyen eylemlerinin kontrol altına alınabileceğini vurgulamış, ahlaki davranışların bu şekilde sağlıklı olacağını belirtmiştir (Durkheim, 2010:10-15). Aynı şekilde Kant (2007) ise çocuğun kişiliğinin oluşmasında üç temel özellik olduğundan bahseder. Bunlar:

- İtaat: Büyüklerin emirlerine itaat ve iyi ve kendi iradesiyle hissettiklerine itaat olmak üzere ikiye ayrılır. İtaat bir zorlama sonucu olur bu da mutlak ya da itimattan kaynaklanır. Bir de ikinci türden itaat vardır, iradi itaat ilk itaat çok gereklidir çünkü çocuk, ilerde bir vatandaş olarak çocuğun beğenmese de itaat etmesi gereken yasalara hazırlar.
- Doğruluk ve dürüstlük: kişiliğin özü ve temelidir.
- Girginlik veya sokulganlık: çocuklarla arkadaşlık kurmalı ve yalnız kalmamalıdır (Kant,2007:103-109).

Ahlak eğitimi, ahlaki kuralları geliştirme ve gerçekleştirme konusunda öğretim sürecidir. Ahlak eğitiminin asıl sorunu, çocuklara doğruyu ve yanlışı belirten sosyal değerler mi verilmeli yoksa çocukların kendi değerlerini kendileri mi şekillendirmelidir. Geleneksel karakter eğitimi düşünürleri ise öğrencilerin değerlerini şekillendirdiğini belirtir. Bazıları ise karakter eğitimindeki bu yaklaşımın beynin yıkanması ve zihnin kontrol edilmesi olduğunu düşünüp buna karşı çıkarlar. Bu görüşü savunanlar ise ahlaki değerleri açıklayarak ahlaki muhakeme ile fikir birlikteliğini savunurlar (Taylor, 1979:akt,Özcan,2012:26).

2.5.1.Ahlak Eğitimi ve Okul

Bireyin kişilik ve karakterini olumlu yönde etkilemek eğitimin görevlerinden biridir. İnsanın kişilik ve karakterini aileden sonra okul etkilemektedir. Bireyin okuldaki faaliyetleri toplumla uyum içinde yaşamasında etkili olur (Varış, 1998:160). Okullar eğitim açısından vazgeçilmez kurumlardır. Okullar kadar yaygın eğitim veren başka bir kurum yoktur. Yaşadığımız dönemde ortaya çıkan olaylar aileleri ve eğitimcileri akademik başarının yanında sosyal hayatta başarılı olan, sağlıklı kararlar alabilen özgüveni oturmuş doğruluktan ayrılmayan bireylerin yetişmesiyle başarılı

olunacağını düşünmeye ve çalışmalar yapmaya yöneltmiştir (Aydın ve Gürler, 2012:46).

Ahlak eğitiminin bir ders olarak okutulmasına bazı çevrelerin karşı çıkmasına rağmen genel manada okutulmasına karşı çıkmamıştır. Bu fikirlere karşın dünyada ahlak eğitimi bazen din derslerinde bazen ders konularının içinde bazense ders olarak okutulmaktadır (Aydın, 2008:62).

Günümüzde ahlak eğitiminin okullarda verilmesi önem kazanmaktadır. Günümüz toplumunda giderek büyük sorunlara sebep olacak şiddet ve madde bağımlılığı gibi sorunları çözmeye okulların önemli bir yere sahip olduğu, ahlak eğitiminin öğretimde önemli bir yere sahip olduğu, öğretmenlerin hem rol model hem de ailede verilen ahlak eğitiminin destekleyicisi olduklarından okullara ve öğretmenlere önemli görevler düşmektedir (Noddings, 2006; Lickona. 1991: akt, Temli, Şen ve Akar, 2011:2045-2046). “Okullarda akademik başarı kadar çağdaş hayatın vazgeçilmezi haline gelen, dürüstlük, saygılı olma, ahlaki değerlere uyma, rahat iletişim kurma, insan ilişkilerine özen gösterme, nezaket kurallarına uyma, inisiyatif kullanma, iş disiplini, temizlik, düzen vb. kavramlarda ön plana çıkmaktadır. Birey bir bütün olarak ele alınmakta, insanı insan yapan özelliklerin geliştirilmesine çaba harcanmaktadır”(Aydın ve Gürler, 2012:46). Bu görevler Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarında şu şekilde belirtilmiştir.

- Atatürk inkılap ve ilkelerine ve anayasada ifadesi bulunan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;
- Beden, zihin, ahlak, ruh, duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;
- İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların,

kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

- Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır (MEB, 2019).

Yaşadığımız yüzyılın ilk yarısında eğitim kurumlarında ahlak eğitiminin nasıl yapılması konusunda iki görüş ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi okullarda sosyal değerlerin doğrudan bir eğitimle verilmesi, ikincisi ise çocuk büyüyüp gelişirken toplumla ilişkilerini verimli hale getirmelidir. Bu anlayışa göre ahlak eğitimi verilirken dolaylı olarak etkinliklerle verilmelidir. Çocuklarla birlikte etkinlikler yapılarak problemleri birlikte ele almaları, hep beraber karar almaları, ve bunların uygulanması okulun belli hedefleri arasında olmalıdır (Aydın ve Gürler, 2012:43).

Ahlak eğitiminde çocuklar olumsuz davranışı yapmadan önlemek yani olumsuz davranışları yaptıktan sonra değil yapmadan eyleme dönüştürmeden müdahale edilmelidir. Buna önleme yaklaşımı da denebilir. Okullar çocukları sadece teorik olarak değil ayrıca onları sosyal ve ahlaki olarak da desteklemelidir. Eğitim kurumları çocukların yetenekleri, ahlaki değerleri ve motivasyonlarını elde edecekleri yerler olmalıdır. Bu tür desteklerle okulda çocukların topluma ait olma gibi psikolojik ihtiyaçları karşılanır. Bu sebeple okullar çocukların olumlu davranış sergilemelerinde ve demokratik vatandaş olma motivasyonu edinecekleri yerlerdir (Battistich, 2005; akt, Avcı, 2011:30).

Okulların nasıl bir kurum olması gerektiğini Kerschensteiner (1954: 152) ; şöyle ifade etmektedir;

“Biz öyle bir okul yaratmaya çalışmalıyız ki orada öğrenci durmadan başkaları tarafından verilen vazifeleri pasif olarak yapmakla değil, içten gelen bir dürtü ile kendi kendine aktif olabilsin. Bir aile hayatında, bir meslek teşekkülünde, bir cemiyet veya devlet hayatında müşterek yapılan işlerde insanlar birbiriyle çeşitli münasebetlerde bulunurken nasıl her karakter kendi gelişmesine elverişli vaziyetler bulursa ve nasıl her karakter muayyen hudutları aştığı zaman sosyal hayatta faydasız bir duruma düştüğünü fark ederse okul sistemlerini de bu istikamette ayarlamaya çalışmalıyız. Öyle bir okul sistemi

yaratmalıyız ki onda müşterek iş yapma ruhu hakim olsun ve karakteri geliştiren eğitsel kuvvetler ciddi gayeleri olan müşterek işler üzerine toplansın.”

Okullardaki yöneticileri öğrencilerini hayata hazırlarken ahlaki davranışlarını düzeltmenin yollarını ararlar. Bazı üniversitelerde ahlak gelişim merkezleri bile kurulmuştur. Amerika’da Boston Üniversitesi’nde kurulan böyle bir merkezde yapılan araştırmada öğretmen ve okullardaki idarecilerin fikirlerinden faydalanılarak 100 maddelik bir liste oluşturulmuştur. Bunlardan bazıları:

- Kahramanlık ve fedakarlıkta meşhur kişilerin resimlerini okullarda koridor ve odalara asılması.
- Öğretim süresi boyunca aylık bir değer belirlenip bunu işlenmesi.
- Kendinize örnek aldığınız bir şahsiyeti öğrencilerinize tanıttın.
- Kahraman kişileri doğum günlerinde anın ne tür özelliklere sahip olduklarını anlatın.
- Toplumla hizmet amacıyla belirli görevleri olan topluluklar oluşturmak.
- Tarihte yaşanmış olayları anlatıp nasıl davranılması gerektiğinin tartışılması.
- Öğrencilere kişiliğindeki iyiliğin gelişmesinin akademik başarıları kadar önemli olduğunun benimsetilmesi.
- Duvarlar güzel karakterleri teşvik eden yazıların yazılması (Alan,akt:Aydın,2008:80-84).

2.5.2. Ahlak Eğitimi ve Öğretmen

Eğitim ve öğretimde öğretmenin ahlak eğitimindeki rolü oldukça önemlidir. Bununla birlikte ahlak eğitimini nasıl uygulanması gerektiği sorusu akla gelmektedir. Arzu edilen topluma ulaşmak için önemli bir yere sahip olan eğitimin özünde ahlak felsefesi yer alır. Buradan da anlaşılacağı üzere öğretmen adaylarına istenilen topluma ulaşmak için nasıl bireyler yetiştirilmesi gerektiği bilgisi verilmeli, sınıf içi uygulamaları ahlak felsefesine dayandırması gerekir (Temli,Şen ve Akar, 2011: 2047; Pehlivan ve Aydın, 2001).

Öğretmenler öğrencilerinin ahlaki eğitimi ile ilgili dengeli olmalı, aşırı öğretici olamamalıdır. Öğretmen derslerine hazırlıklı ve zamanında başlamalı, meslektaşlarını desteklemeli, öğrencileri ihtiyaçları olduğunda yardım ederek sorumluluğunu yerine getirmelidir (Ryan ve Bohlin, 1999; akt, Avcı, 2011:34). Öğretmenler genellikle

öğrencilerin değerler ile ilgili tutumlarıyla ilgilendirirler. Çocukların okulla ilgili olumlu tutum geliştirmesi, belirlenen hedeflere sahip olmalarını, arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde adil, dürüst, çalışkan ve sadık olmalarını isterler. Öğretmenler bunlarla ilgilendirirken değerlerin uygun öğretimi ve uygun olmayan öğretimi arasında çok küçük bir denge vardır (Turner, 2004; akt. Avcı, 2011:34-35).

Ahlak eğitiminde öğretmenin fonksiyonu büyüktür. Öğretmenin kişiliği öğrencilerine yansır. Uyguladığı disiplinde, ödüllendirmede, cezalandırmada öğretmenin kişilik özelliklerini görmek mümkündür. İstenilen öğretmen, anlayışlı, açık fikirli, ahlaki inanç ve fikirlerinde gerçekçi olandır. Bu tür öğretmenlerin öğrencilerin ders katılımlarını arttırdıkları, yaratıcılıklarını desteklediği ve sorumluluk duygularını geliştirdikleri görülmüştür (Yavuzer, 1999:168).

Ahlak eğitiminde öğretmenler birçok yöntemden faydalanmaktadır bunlar:

- Ahlaki sorgulamayı ve düşünmeyi geliştirecek ve tartışmaya izin verecek hikayeler okumak
- Rol oynama ve örnek olay uygulaması kullanma
- Sekiz yaşına kadar olan eğitimde evrensel değerlerin vurgulandığı kitapları okunması
- Öğretmenlerin günlük iletişimde öğrencilere etkili bir rol model olmasıdır (Sanger ve Osguthorpe, 2005;akt:Temli, Akar ve Şen,2011; Thornberg ve Oğuz,2013; akt, Temli Durmuş, 2016:208).

Ahlak eğitiminde öğretmen, çocukların istenmeyen davranışlarına dikkat etmeli ve düzeltmeye çalışmalıdır. Bununla birlikte zaman zaman fıkra, masal, hikaye ve gerçek hayattan olaylar anlatarak ahlak eğitimi ile ilgili çıkarım yapmalarını sağlamalıdır (Ulusoy, 2007:158).

2.5.3. Sosyal Bilgiler ve Ahlak Eğitimi

Yirminci yüzyıl ile birlikte gelen bilimsel ve teknolojik gelişmeler ve değişimler sonucunda ortaya çıkan olumsuzluklar toplumları etkilemektedir. Günümüz dünyasında giderek büyümekte olan hırsızlık, uyuşturucu, şiddet olayları, cinayet. Terör ve intiharlar toplumları etkilemektedir. Günümüzde toplumlar ciddi bir şekilde “değer erozyonu” ile karşı karşıyadır. Çünkü insanlar belirli ahlaki değerlere göre yetişmemektedir (Aladağ, 2012:124-125).

Zamanımızda “değişmenin bilimi” olarak da adlandırılan sosyal bilgiler, eğitim programlarında sosyal bilimlerin yöntemini, içeriğini ve temel gereksinimini ve bunları gidermek için kuruluş ve değerleri içerir (Dönmez, 2009:230). Sosyal bilgilerin amacı, sadece geçmişten günümüze insanları ve onların birbirleriyle olan etkileşimini anlamak değildir. İnsanlar bazı değerlere sahip değillerse bu bilgilerini kötüye kullanabilirler. Günümüzde ahlaki değerlere uymayan topluma karşı zarar veren olaylar yaşanmaktadır. Ahlaki değerlerle donatılmamış bireyler çevresi ile birlikte kendine de zarar vermektedir. Kendisi gibi düşünmeyen bireyleri küçük gören ve onlara karşı baskı ve şiddet uygulayan insanlar vardır. Bu olumsuzluklar sosyal bilgiler eğitiminde ahlak eğitiminin önemini göstermektedir (Doğanay, 2009:226-227).

Öğretim programlarımızı oluşturan ilkeler değerlerimizin toplamıdır. Bir toplumun geleceği, değerlerini benimsemiş ve bunları sahiplenmiş bireylere bağlıdır. Eğitim sistemimiz bireylere uygun ahlaki kararlar vermesi ve davranış olarak uygulaması ile olur. Eğitimimiz sadece akademik alanda bireyler yetiştirmenin yanında temel değerleri sahiplenmiş bireylerde yetiştirmeyi amaç edinmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırmada eğitim programlarıyla ile yerine getirir. Öğretim programları, öğrenme öğretme ortamı, ders dışı etkinlik, gibi eğitimin tüm unsurları “eğitim programını” oluşturur (MEB, 2018:3). Bu kapsamda sosyal bilgiler programında yer alan değerler şunlardır (MEB, 2018:8):

- Adalet
- Aile birliğine önem verme
- Bağımsızlık
- Barış
- Bilimsellik
- Çalışkanlık
- Dayanışma
- Duyarlılık
- Dürüstlük
- Estetik
- Eşitlik
- Özgürlük
- Saygı
- Sevgi
- Sorumluluk
- Tasarruf
- Vatanseverlik
- Yardımseverlik

Sosyal bilgilerin genel amaçları, toplumların eğitim politikasına yön veren hedeflerden oluşmaktadır (Öztürk, 2007:31). Sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçları dört başlık altında toplanmıştır (Bilgili,2016:7).

- Vatandaşlık görev ve sorumlulukları yönü
- İnsanların toplum içinde birbiriyle olan ilişkileri yönü
- Dünyayı, ülkeyi ve çevreyi tanıma yönü
- Ekonomik yaşama fikri ve yeteneğini geliştirme yönü

Yeni sosyal bilgiler öğretim programı ile öğrenme alanı, beceri, kazanım ve değer öğretimi gibi kavramalar öğretim programında yerini almıştır (Ata, 2007:74).

2.6. İlgili Araştırmalar

Sosyal Bilgiler ve diğer branşlarla ilgili öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının ahlak eğitimi ilişkin algı ve görüşlerine yönelik çok fazla bir çalışma yapıldığı görülmüştür. Yapılan çalışmalarla ilgili genel bilgiler aşağıda yer almaktadır:

Ulusoy'un 2007 yılında yaptığı "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih ve Ahlak Eğitimi İlişkisi Üzerine Görüşleri" başlıklı makalesinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin ahlak ve tarih eğitimi üzerine görüşleri incelenmiştir. Araştırmanın örneklem grubunda Sakarya ilinde görev yapan 103 sosyal bilgiler öğretmeni yer almaktadır. Veri toplama aracı olarak "kişisel bilgi formu" ve beşli dercelendirmeli anketli bir ölçek kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih konularını işlerken öğrencilerine ahlaki davranışlar kazanmaları içinde uğraştıkları görülmektedir. Ders kitaplarında ahlaki değerlerin olduğu okuma parçalarının az olduğu ve derslerde ahlaki davranış kazandırmak için hikaye ve fıkra anlatma yönteminin az kullanıldığı görülmüştür.

Bakdemir 2010 yılında yaptığı "İlköğretim ve Ortaöğretimde Görev Yapan Öğretmenlerin Ahlak ve Karakter Eğitimi Konusunda Algı, Tutum ve Eğitimsel Uygulamaları" konulu yüksek lisans tezinde ahlak ve karakter eğitimi açısından ilköğretim ve ortaöğretimdeki öğretmenlerin algı, tutum ve eğitimsel yaklaşımlarını incelemiştir. Araştırmanın örneklem grubunda 650 öğretmen oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak "kişisel bilgi formu", "Karakter Eğitimi Ölçeği" ve "Etik Durum Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre öğretmenler genel etik yaklaşımları içinde kantçı ödev ahlaki yaklaşımı görüşünü benimsemişler, karakter eğitimi uygulamalarına büyük ölçüde yer vermişlerdir bununla birlikte öğretmenlerin karakter ve ahlak eğitimi yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

Temli, Şen ve Akar'ın 2011 yılında yaptığı "İlköğretim Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ahlak Eğitimine Yönelik Algıları ve Eğitimlerine Genel Bir Bakış" başlıklı makalelerinde ahlak eğitiminin öğrenciler için önemi konusunda öğretmen algısını belirlemek, öğretmenlerin meslek eğitimi süresince ahlak eğitimi konusunda nasıl hazırlandıkları ve bu eğitimin uygulamaya yansımaları belirlemek ve öğretmenlerin ahlak eğitimi ile ilgili görüşleri incelenmiştir. Araştırmanın örneklem grubunda Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre nüfus artış oranı en yüksek olan 15 ilde 824 sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre öğretmenler okullarda ahlak eğitimi verilmesini önemsedikleri mesleki eğitim süresince verilen eğitimlerin yetersiz buldukları ortaya çıkmıştır. Öğretmenler kişisel değerlerden öte evrensel değerlerin verilmesi gerektiğini belirtmiş bu konuda bu değerlerin nasıl öğretilmesi gerektiği konusunda mesleki eğitime ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir.

Akagündüz (2016) doktora tez çalışması olarak yaptığı araştırmasında, Türkiye'de ahlak eğitimi üzerine konulu araştırmada Türkiye'de örgün eğitim kurumlarının ahlak eğitimini tarihsel olarak incelemiştir. Araştırma verisi Cumhuriyetten günümüze kadar oluşan öğretim programları ve ders kitapları oluşturmuştur. Araştırmada Türkiye'de ilk olarak ahlak eğitiminin "Malumat-Ahlakiye ve Medeniye" adlı dersle yer aldığı 1926 yılında "Yurt Bilgisi", 1946'dan sonra "Yurttaşlık Bilgisi", 1974'deki 9. Milli Eğitim Şurası'nda "Ahlak", 1982 anayasasıyla "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" olarak verilmiştir. Araştırmada Cumhuriyetin ilk döneminde milliyetçiliğin etkisiyle milli bir ahlak eğitimi benimsenmiş zamanla dinle temellenmiş bir ahlak eğitimi aldığı anlaşılmıştır. Günümüzde "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" dersinde verilmesi amaçlanan ahlak eğitiminin sınırlı olduğu bu konudaki tartışmaların arttığı bağımsız olarak ahlak dersinin eğitim programlarında yer alması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

II. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve elde edilen verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1.Araştırmanın Modeli

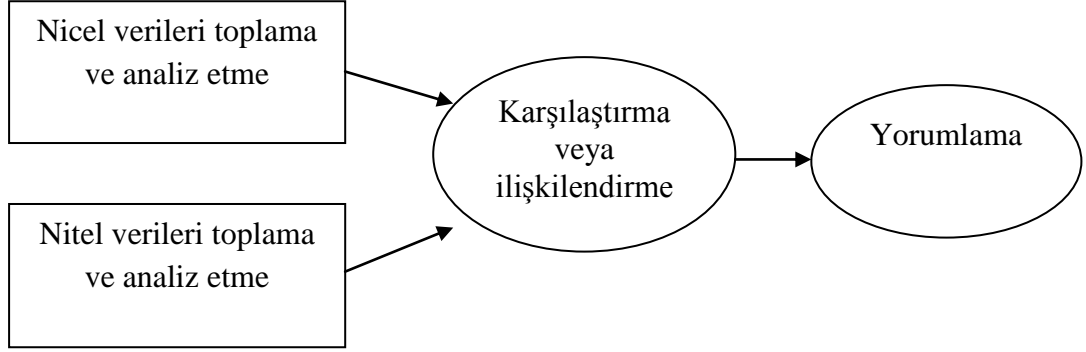
Karma yöntem, sorunları anlamak için nitel ve nicel verilerin birbiriyle karşılaştırıldığı, bütünleştirildiği ve sonrasında bunlar kullanılarak elde edilen sonuçların kullanıldığı bir araştırma yaklaşımı olarak tanımlanır (Creswell, 2017).

Karma araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan altı desen aşağıda yer almaktadır (Creswell ve Clark, 2011):

- Yakınsak Paralel Desen
- Açıklayıcı Sıralı Desen
- Keşfedici Sıralı Desen
- İç İçe Desen
- Dönüştürücü Desen
- Çok Aşamalı Desen

Bu araştırmada yakınsak paralel desen kullanılmıştır. Yakınsak paralel (eş zamanlı) desen, aynı anda hem nicel hem de nitel verileri toplayarak birleştirmeyi ve çıkan sonuçları araştırma problemini anlamada kullanmayı amaçlar. Nicel ve nitel veriler eş zamanlı toplanarak ayrı ayrı analiz edilir. Daha sonra nicel ve nitel sonuçlar karşılaştırılarak birbirini destekleyip desteklemediğine dair bir yorum yapılır (Creswell, 2012). Aşağıdaki şekilde bu desen yer almaktadır.

Şekil 1. Yakınsak Paralel Desen



Kaynak: Creswell, 2012: 541.

Araştırmada yakınsayan paralel desenin tercih edilmesinin en önemli sebebi toplanan nicel veriler ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algılarını ortaya koyabilmek aynı zamanda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterliklerine ilişkin görüşlerin derinlemesine analizini yapabilmektir. Ayrıca nicel ve nitel verileri karşılaştırarak mevcut durumu daha iyi açıklayabilmektir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi'nde öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırma verilerinin toplandığı çalışma grubu nicel ve nitel veriler için ayrı ayrı oluşturulmuştur.

3.2.1. Nicel Verilere Ait Çalışma Grubu

Gönüllülük esası alınarak yürütülen bu çalışmada 259 öğretmen adayının katılımı sağlanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından 185'i kadın 74'ü erkektir. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kişisel bilgileri Tablo 1 de yer almaktadır.

Tablo 1

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kişisel Bilgilerinin Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Değişken	F	%
Cinsiyet	Kadın	185	71,4
	Erkek	74	28,6
Sınıf	1	54	20,8
	2	64	24,7
	3	66	25,5
	4	75	29,0
	Özel	20	7,7
Yaş	Açık Öğretim	1	,4
	18-21	141	54,4
	22 ve üstü	113	43,6

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %71,4'ü kadın, %28,6'sı erkektir. Öğretmen adaylarının %20,8'i 1.sınıf, %24,7'si 2.sınıf, %25,5'i 3.sınıf, %29'u 4.sınıfı oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %54,4'ü 18-21 yaş aralığında, %43,6'sı 22 ve üstü yaş aralığında oldukları belirlenmiştir.

3.2.2. Nitel Verilere Ait Çalışma Grubu

Araştırmanın nitel çalışma grubu ise gönüllülük esasına göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine ilişkin yeterlik algılarının belirlenmesi amacı ile yapılan nitel ölçme aracında yer alan sorulara görüş bildiren 2018-2019 eğitim öğretim yılında, çalışma gurubunu oluşturan 213 öğretmen adayından oluşmaktadır. Nitel araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına ait kişisel bilgiler tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kişisel Bilgilerinin Frekans Dağılımı

Sınıf	F
1.sınıf	55
2.sınıf	47
3.sınıf	49
4.sınıf	53
Toplam	204

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının 55'i 1.sınıf, 47'si 2.sınıf, 49'u 3.sınıf, 53'ü 4.sınıf olmak üzere 204 kişinin verdiği cevaplar değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından 9 kişi soruları cevaplandırmadıklarından araştırmanın dışında tutulmuştur.

3.3. Veri Toplama Araçları

Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma yöntemden yararlanılan bu çalışmada nicel boyutta öğretmen adaylarına kişisel bilgi formu ve “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitimine Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği”, nitel boyutta ise, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterliklerine ilişkin görüşlerini almak için açık uçlu sorulardan oluşan yazılı görüş formu uygulanmıştır.

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” öğretmen adaylarının sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla; cinsiyet, sınıf, yaş, mezun olduğu ortaöğretim kurumu, yaşamının büyük çoğunluğunu geçirdiği yerleşim birimi, ailenin aylık geliri, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, nasıl bir aile tipinde yaşadığı sorularından oluşmaktadır.

3.3.2 Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği

Nicel boyuttaki araştırma verileri, araştırmacı tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu” ve Temli Durmuş(2016) tarafından geliştirilen “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği” ile elde edilmiştir. “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği” 11 madde ve 3 alt boyuttan oluşmaktadır. alt boyutlar “Motivasyon” ,“Planlama”, “Hakimiyet”ten oluşmaktadır. Maddelerin değerlendirilmesinde “Tamamen Katılıyorum”(5), “Katılıyorum”(4), “Kararsızım”(3), “Katılmıyorum”(2), “Kesinlikle Katılmıyorum”(1) puanlı beşli derecelendirilmiş Likert tipi ölçek kullanılmıştır (Temli Durmuş,2016).

Araştırmacı “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği” güvenilirliğini cronbach alpha değeri 0,85 bulmuştur. Her bir faktör için güvenilirlik katsayıları incelendiğinde motivasyon 0,81, planlama 0,72, hakimiyet 0,76 değerlerine ulaşılmıştır. Bu değerler ölçmede kullanılabilir olduğunu göstermektedir (Temli Durmuş,2016).

Sınıf öğretmeni adayları için geliştirilen ölçeğin Sosyal bilgiler öğretmen adayları için uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçeğin geçerlik çalışması kapsamında yapı geçerliğine bakılmış ve yapı geçerliğine ilişkin kanıtlar ortaya koymak amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin kanıtlar sunmak içinse iç tutarlılık anlamında bilgi veren Cronbach Alfa korelasyon katsayısı ile madde geçerliğine kanıt sunan madde-toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Ölçeğin tamamına ilişkin güvenilirlik katsayısı ise 0,93 bulunmuştur.

3.3.2.1 Doğrulayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin AFA ile elde edilen faktör yapısının doğrulanıp doğrulanmadığını belirlemek amacıyla sosyal bilgiler öğretmen adaylarından elde edilen veriler üzerinde DFA yapılmıştır. DFA sonucu elde edilen uyum istatistikleri Tablo 3 ‘de sunulmuştur.

Tablo 3

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Alguları Ölçeği için uyum iyiliği değerleri

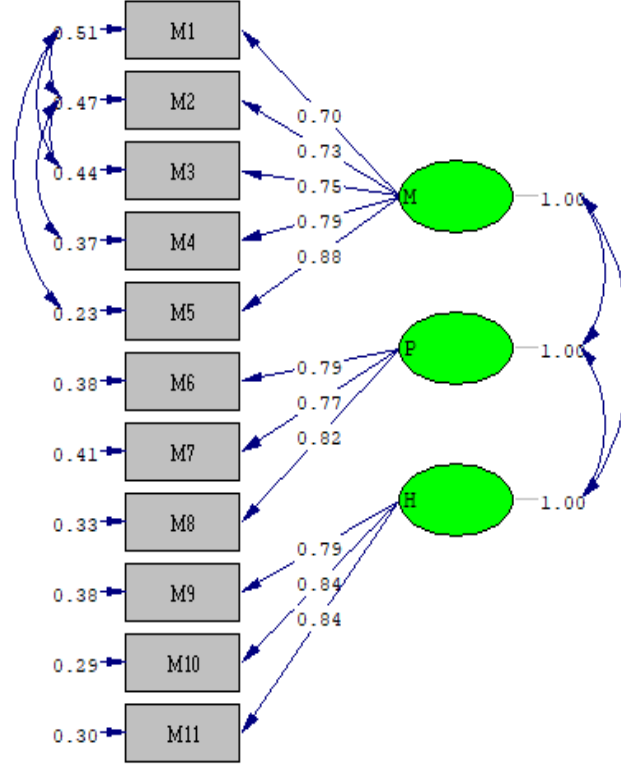
Uyum istatistiği	Uyum değerleri	İyi uyum	Kabul edilebilir uyum	Model
χ^2	123,5			
χ^2/ sd	3,16	$0 \leq \chi^2/sd \leq 2$	$2 < \chi^2/sd \leq 3$	
RMSEA	0,09	$0 \leq RMSEA \leq 0,05$	$0,05 < RMSEA \leq 0,10$	Kabul edilebilir uyum
NFI	0,97	$0,95 \leq NFI \leq 1,00$	$0,90 \leq NFI < 0,95$	İyi uyum
NNFI	0,97	$0,97 \leq NNFI \leq 1,00$	$0,95 \leq NNFI < 0,97$	İyi uyum
CFI	0,98	$0,97 \leq CFI \leq 1,00$	$0,95 \leq CFI < 0,97$	İyi uyum
GFI	0,92	$0,95 \leq GFI \leq 1,00$	$0,90 \leq GFI < 0,95$	Kabul edilebilir uyum
AGFI	0,85	$0,90 \leq AGFI \leq 1,00$	$0,85 \leq AGFI < 0,90$	Kabul edilebilir uyum
IFI	0,98	$0,97 \leq CFI \leq 1,00$	$0,95 \leq CFI < 0,97$	İyi uyum

DFA sonucunda χ^2/sd oranı 3,16, AGFI değeri 0,85, GFI değeri 0,92, RMSEA değeri 0,097, NFI ve NNFI değerleri 0,97, CFI ve IFI değerleri ise 0,98 bulunmuştur. Tablo 3 incelendiğinde, NNFI, NFI, CFI ve IFI uyum iyiliği değerlerinin görülmektedir. Hesaplanan χ^2/sd RMSEA, AGFI ve GFI değerlerinin ise kabul edilebilir düzeylerde olduğu görülmektedir. Model veri uyumuna ilişkin değerlerin tamamı dikkate alındığında, kurulan modelin veriyle iyi uyuma yakın uyum verdiği söylenebilir. Bu bulgular “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Alguları Ölçeği”nin faktör yapısının elde edilen verilerde doğrulandığını ve bu nedenle de ölçeğin yapısal geçerliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Ölçeğin faktör yapısı aşağıdaki şekilde sunulmuştur.

Şekil 2

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeğinin Faktör Yapısı



Chi-Square=123.59, df=36, P-value=0.00000, RMSEA=0.097

“Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği”nin güvenilirliğini sınamak amacıyla maddelerin birbirleriyle ve testin tamamıyla ne kadar tutarlı olduğunun ölçüsünü veren Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları ölçeğindeki maddelerin birbiriyle tutarlılığını belirlemek için Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda motivasyon boyutuna ilişkin iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı 0,898, planlama boyutuna ilişkin 0,834, hakimiyet boyutuna ilişkin iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı 0,858, Ölçeğin tamamına ilişkin güvenilirlik katsayısı ise 0,935 bulunmuştur. Büyüköztürk(2009)’e göre de psikolojik testler için hesaplanan güvenilirlik katsayısının 0,70 ve daha yüksek olması test puanlarının güvenilirliği için yeterli görülmektedir. Hesaplanan güvenilirlik katsayıları her bir alt boyutun ve ölçeğin

tamamının güvenilirliğine sahip olduğunu dolayısıyla maddelerin ölçülmek istenen yapıyı birbiriyle tutarlı bir şekilde ölçebildiğini ortaya koymaktadır.

Madde geçerliğine kanıt olarak madde-toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Genel olarak madde-toplam korelasyonu 0,30 ve daha yüksek olan maddelerin bireyleri iyi derecede ayırt ettiği, 0,20-0,30 arasında maddelerin 41 zorunlu görülmesi durumunda teste alınabileceği veya düzeltilmesi gerektiği, 0,20'den daha düşük maddelerin ise teste alınmaması gerektiği söylenebilir (Büyüköztürk, 2009).

Tablo 4

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeğinin Madde-Toplam Korelasyonları

Madde numarası	Ahlak Eğitimi Ölçeği			
	Motivasyon	Planlama	Hakimiyet	Toplam
m1	,718			,669
m2	,819			,732
m3	,760			,722
m4	,743			,735
m5	,714			,799
m6		,695		,723
m7		,676		,690
m8		,714		,745
m9			,696	,715
m10			,752	,747
m11			,758	,758

Motivasyon boyutu için madde-toplam korelasyonları 0,714 ile 0,819 arasında, planlama boyutu için 0,676 ile 0,714 arasında, hakimiyet boyutu için 0,696 ile 0,758 arasında ve ölçeğin tamamı için 0,669 ile 0,799 arasında değişmektedir. Bu sonuçlar, ölçekteki maddelerin geçerliklerinin yeterli olduğu, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitime yönelik yeterlik algıları ölçeğini madde toplam değerleri

açısından ayırt ettikleri ve aynı davranışı ölçmeye yönelik maddeler oldukları şeklinde yorumlanabilir.

3.3.3 Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları Görüş Formu

Araştırmanın öğretmen adaylarına yönelik nitel verileri açık uçlu sorulardan oluşan yazılı görüş formuyla elde edilmiştir. “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği”nin bütününden ve alt boyutlarından alınan puanların nedenini açıklayıcı doğrultuda hazırlanarak uzman görüşüne sunulmuştur. Bu kapsamda görüş formunu uzmanlar, kapsam, dil, öğretmen adaylarının düzeyine uygunluk, soruların açık ve anlaşılır olması ve “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği” ile ilişkisi olması açısından incelemiştir. Bu form, çalışma grubuna benzer özellikler taşıyan öğretmen adayı grubunda denenmiştir. Deneme sonucunda eksiklikler tamamlanarak, yazılı görüş formuna son hali verilmiştir. Sorular uygulamadan önce çalışma grubu dışında kalan dört öğretmen adayına verilmiş soruların açık ve anlaşılır olduğu tespit edilmiştir. Geçerliliğini sağlamak için yazılı görüş formundaki sorular sosyal bilgiler eğitiminden dört alan uzmanına sorulmuş, görüş ve önerileri doğrultusunda sorulara son şekli verilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla, öğretmen adaylarının açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar araştırmacı ve alanda bir uzman ile incelenerek “Görüş Birliği” ve “Görüş Ayrılığı” olan maddeler tespit edilmiş araştırmanın güvenilirliği için Miles ve Huberman (1994)’ın belirttiği formül kullanılmıştır. Bu hesaplama sonucunda %88 değeri bulunmuş ve araştırma güvenilir kabul edilmiştir. Veriler öğretmen adaylarından 8-12 Nisan 2019 tarihlerinde toplanmıştır.

3.4.Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilecek verilerin nicel kısımlarında istatistiksel program kullanılmıştır. Açık uçlu yazılı görüş formunda elde edilen verilerin analizinde ise betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

3.4.1. Nicel Veri Analizi

Araştırmada uygulanan ölçekten elde edilen verilerin analizinde ve ölçeğin güvenilirlik çalışması kapsamında yürütülen analizler için istatistiksel program

kullanılmıştır. Bu programda eldeki veriler alt problemlere uygun analiz teknikleri ile test edilmiştir. Yapı geçerliği kapsamında yürütülen DFA için ise Lisrel 8.7 programından yararlanılmıştır.

Araştırmada istatistiksel analizlerin gerçekleştirilmesinde çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde ise motivasyon alt boyutu ile ölçeğin toplam puanlarının çarpıklık değerlerinin ve tüm puanların basıklık katsayılarının da -1'den küçük olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre hem alt boyutlara hem de ölçeğin tamamına ilişkin puanların normal dağılımdan sapma gösterdiği söylenebilir. Dolayısıyla verilerin analizinde parametrik olmayan yöntemlerden Mann Whitney U testi ile Kruskal Wallis Testi'nden yararlanılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine ilişkin algıları “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitimine Yönelik Yeterlik Alguları Ölçeği'nde” bulunan motivasyon, planlama ve hakimiyet alt boyutlarıyla cinsiyet, sınıf, yaş, mezun olduğu ortaöğretim kurumu, yaşamının büyük çoğunluğunu geçirdiği yerleşim birimi, ailenin aylık geliri, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, nasıl bir aile tipinde yaşadığı şeklinde değerlendirilmiştir.

3.4.2.Nitel Veri Analizi

Öğretmen adaylarından yazılı görüş yoluyla elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Betimsel analizde veriler araştırma sorularının ortaya çıkardığı temalara göre olabileceği gibi, görüşmedeki sorulara göre de şekillenebilir. Betimsel analiz tekniğinde katılımcıları yansıtmak için doğrudan alıntılara da yer verilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006:224). Bu araştırmanın temaları, yazılı görüş formundaki sorulara göre yapılmıştır.

Araştırmada ahlak eğitimine yönelik açık uçlu yazılı görüş formuna sosyal bilgiler öğretmen adayları yazılı cevap vermişlerdir. Araştırmada öğretmen adayları ile yapılan görüşme sorularının her birine verdikleri yanıtlarla tematik bir çerçeve oluşturulmuştur. Öğretmen adaylarının görüşlerini yansıtmak amacıyla öğretmen adaylarının ifadelerinde doğrudan alıntı yapılmıştır. Alıntı yaparken öğretmen aday 12(ÖA.12), öğretmen aday 122 (ÖA.122) şeklinde kodlamalar yapılmıştır. Öğretmen adaylarının görüşmede verdikleri yanıtların doğruluğunu, güvenilirliğini ve geçerliğini kontrol etmek amacıyla sosyal bilgiler öğretmenliği eğitimi alanında

uzmanların görüşlerine başvurulmuştur. Uzmanlardan alınan görüşler sonucunda tablolarda düzenlemeler yapılarak tabloların son hali oluşturulmuştur.



IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri için toplanan verilerden elde edilen bulgular tablo ve yorumlamalarla sunulmuştur.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt problemi kapsamında elde edilen verilerin analiz edilerek aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

4.1.1. Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistiklerden Elde Edilen Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı düzeyleri tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5

Ahlak Eğitime Yönelik yeterlik Algı Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

	N	\bar{X}	Katılma düzeyi	S_x	En küçük değer	En büyük değer	Çarpıklık	Basıklık
Motivasyon	259	22,72	Tamamen katılıyorum	2,63	5,00	25,00	-1,616	6,651
Planlama	259	12,80	Tamamen katılıyorum	1,95	4,00	15,00	-,761	1,034
Hakimiyet	259	13,14	Tamamen katılıyorum	1,90	3,00	15,00	-,955	1,926
Toplam	259	48,67	Tamamen katılıyorum	5,88	12,00	55,00	-1,160	4,412

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının motivasyon alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=22,72$, planlama alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=12,80$, hakimiyet alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=13,14$ ve ölçeğin tamamından aldıkları puanların ortalaması ise $\bar{X}=48,67$ ’dir. Bu ortalamalar incelendiğinde öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı

düzeylerinin “Tamamen Katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre öğretmen adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik yeterlik algılarının yüksek olduğu söylenebilir.

4.1.2. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için Mann Whitney U testi analizi yapılmış ve sonuçları tablo 6’de gösterilmiştir.

Tablo 6

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Değişken	Cinsiyet	N	\bar{X}	Katılma düzeyi	S_x	Sıra Ortalama	Sıralar Toplam	U	P
Motivasyon	Kadın	185	23,25	Tamamen katılıyorum	2,22	144,12	26663,0	4232,0	,000*
	Erkek	74	21,41	Tamamen katılıyorum	3,09	94,69	7007,00		
Planlama	Kadın	185	13,14	Tamamen katılıyorum	1,77	141,28	26136,0	4759,0	,000*
	Erkek	74	11,96	Katılıyorum	2,14	101,81	7534,00		
Hakimiyet	Kadın	185	13,31	Tamamen katılıyorum	1,80	136,14	25186,5	5708,5	,000*
	Erkek	74	12,73	Tamamen katılıyorum	2,10	114,64	8483,50		
Toplam	Kadın	185	49,70	Tamamen katılıyorum	5,26	142,30	26325,5	4570,0	,000*
	Erkek	74	46,10	Tamamen katılıyorum	6,57	99,25	7344,50		

Kadın öğretmen adaylarının motivasyon alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X} = 23,25$ ve erkek öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması ise $\bar{X} = 21,41$ 'dir. Ortalama puanlar incelendiğinde, hem kadın hem de erkek öğretmen

adaylarının motivasyon düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Mann Whitney U sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının motivasyon puanları arasında kadın öğretmen adaylarının lehine istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir (U=4232,000, p<.05).

Kadın öğretmen adaylarının planlama alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=13,14$ ve erkek öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=11,96$ 'dır. Ortalama puanlar incelendiğinde, kadın öğretmen adaylarının planlama düzeylerinin “tamamen katılıyorum”, erkek öğretmen adaylarının ise “katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Mann Whitney U sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının planlama puanları arasında kadın öğretmen adaylarının lehine istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir (U=4759,000, p<.05).

Kadın öğretmen adaylarının hakimiyet alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=13,31$ ve erkek öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=12,73$ 'dir. Ortalama puanlar incelendiğinde, hem kadın hem de erkek öğretmen adaylarının hakimiyet düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Mann Whitney U sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının hakimiyet puanları arasında kadın öğretmen adaylarının lehine istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir (U=5708,500, p<.05).

Kadın öğretmen adaylarının ölçeğin tamamından aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=49,70$ ve erkek öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=46,10$ 'dur. Ortalama puanlar incelendiğinde, hem kadın hem de erkek öğretmen adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik yeterlik algılarının “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Mann Whitney U sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik yeterlik algı puanları arasında kadın öğretmen adaylarının lehine istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir (U=4570,000, p<.05).

Bu bulgulara göre hem kadın hem de erkek öğretmen adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik yeterlik algılarının yüksek olduğu ve kadın öğretmen adaylarının erkeklere göre istatistiksel açıdan daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu bulguyu Göka(2006)'nın bahsettiği Türk kültür yapısının itaat kültürü üzerine kurulu savıyla da açıklamak mümkündür. Türk kültür yapısında kızların özerklik düzeylerinin, erkeklere göre daha düşük düzeyde olduğu varsayımından hareket edilecek olunursa

bu bulgu bize, kızların kültürel ve ahlaki değerlerin içleştirilmesi konusunda erkeklerden daha fazla benimseyici olduklarını düşündürmektedir.

4.1.3. Yaş Değişkenine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yaşlarına göre ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için Mann Whitney U testi analizi yapılmış ve sonuçları tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitimine Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Değişken	Yaş	N	\bar{X}	Katılma düzeyi	S_x	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	P
Motivasyon	18-21	141	22,85	Tamamen katılıyorum	2,33	129,19	18215,5	7728,5	,66
	22 ve üstü	113	22,60	Tamamen katılıyorum	2,92	125,39	14169,5		
Planlama	18-21	141	12,79	Tamamen katılıyorum	1,89	125,54	17701,5	7690,5	,62
	22 ve üstü	113	12,85	Tamamen Katılıyorum	1,98	129,94	14683,5		
Hakimiyet	18-21	141	13,08	Tamamen katılıyorum	1,81	122,71	17301,5	7290,5	,22
	22 ve üstü	113	13,29	Tamamen katılıyorum	2,01	133,48	15083,5		
Toplam	18-21	141	48,72	Tamamen katılıyorum	5,50	126,02	17769,0	7758,0	,71
	22 ve üstü	113	48,74	Tamamen katılıyorum	6,25	129,35	14616,0		

Yaşı 18-21 arası olan öğretmen adaylarının motivasyon alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=22,85$, 22 ve üstü olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=22,60$ ’dır. Ortalama puanlar incelendiğinde, farklı yaş aralığındaki bütün öğretmen adaylarının motivasyon düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Mann Whitney U sonuçları

incelendiğinde, öğretmen adaylarının motivasyon puanları arasında yaşa göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir ($U=7728.500$, $p<.05$).

Yaşı 18-21 arası olan öğretmen adaylarının planlama alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=12,79$, 22 ve üstü olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=12,85$ 'dir. Ortalama puanlar incelendiğinde, farklı yaş aralığındaki bütün öğretmen adaylarının planlama düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Mann Whitney U sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının planlama puanları arasında yaşa göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir ($U=7690.500$, $p<.05$).

Yaşı 18-21 arası olan öğretmen adaylarının hakimiyet alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=13,05$, 22 ve üstü olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=13,29$ 'dur. Ortalama puanlar incelendiğinde, farklı yaş aralığındaki bütün öğretmen adaylarının hakimiyet düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Mann Whitney U sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının hakimiyet puanları arasında yaşa göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir ($U=7290.500$, $p<.05$).

Yaşı 18-21 arası olan öğretmen adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik yeterlik algıları Ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=48,72$, 22 ve üstü olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=48,74$ 'tür. Ortalama puanlar incelendiğinde, farklı yaş aralığındaki bütün öğretmen adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik yeterlik algı düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Mann Whitney U sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik yeterlik algı puanları arasında yaşa göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir ($U=7728,500$, $p<.05$).

Bu bulgulara göre farklı yaş aralığındaki öğretmen adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik yeterlik algılarının yüksek olduğu söylenebilir.

4.1.4. Sınıf Değişkenine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre ahlak eğitime yönelik yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için Kruskal Wallis testi analizi yapılmış ve sonuçları tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitimine Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerinin Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Değişken	Sınıf düzeyi	N	\bar{X}	Katılma düzeyi	S_x	Sıra Ortalaması	χ^2	P
Motivasyon	1	54	22,89	Tamamen katılıyorum	2,39	133,21	,569	,904
	2	64	22,59	Tamamen katılıyorum	2,44	124,31		
	3	66	22,62	Tamamen katılıyorum	3,21	131,26		
	4	75	22,80	Tamamen katılıyorum	2,42	131,43		
Planlama	1	54	12,63	Tamamen katılıyorum	2,10	125,17	,408	,939
	2	64	12,91	Tamamen katılıyorum	1,81	131,76		
	3	66	12,67	Tamamen katılıyorum	2,19	128,92		
	4	75	12,96	Tamamen katılıyorum	1,74	132,93		
Hakimiyet	1	54	13,06	Tamamen katılıyorum	1,71	124,12	,463	,927
	2	64	13,16	Tamamen katılıyorum	2,01	131,18		
	3	66	13,17	Tamamen katılıyorum	1,96	131,89		
	4	75	13,17	Tamamen katılıyorum	1,93	131,57		
Toplam	1	54	48,57	Tamamen katılıyorum	5,63	127,53	,161	,984
	2	64	48,66	Tamamen katılıyorum	5,66	128,58		
	3	66	48,46	Tamamen katılıyorum	6,82	130,87		
	4	75	48,93	Tamamen katılıyorum	5,45	132,23		

1.sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının motivasyon alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X} = 22,89$, 2. Sınıftaki öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 22,59$, 3. sınıftaki öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 22,62$ ve 4. sınıftaki öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması ise $\bar{X} = 22,80$ 'dir. Ortalama puanlar incelendiğinde, tüm sınıf düzeyindeki öğretmen adaylarının motivasyon düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının motivasyon puanları arasında sınıf düzeyine göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir ($\chi^2 = .569$, $p > .05$).

1. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının planlama alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X} = 12,63$, 2. Sınıftaki öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 12,91$, 3. sınıftaki öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 12,67$ ve 4. sınıftaki öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması ise $\bar{X} = 12,96$ 'dır. Ortalama puanlar incelendiğinde, tüm sınıf düzeyindeki öğretmen adaylarının planlama düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının planlama puanları arasında sınıf düzeyine göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir ($\chi^2 = .408$, $p > .05$).

1. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının hakimiyet alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X} = 13,06$, 2. Sınıftaki öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 13,16$, 3. sınıftaki öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 13,17$ ve 4. sınıftaki öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması ise $\bar{X} = 13,17$ 'dir. Ortalama puanlar incelendiğinde, tüm sınıf düzeyindeki öğretmen adaylarının hakimiyet düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının hakimiyet puanları arasında sınıf düzeyine göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir ($\chi^2 = .463$, $p > .05$).

1. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algıları ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması $\bar{X} = 48,57$, 2. Sınıftaki öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 48,66$, 3. sınıftaki öğretmen adaylarının

puanlarının ortalaması $\bar{X}=48,46$ ve 4. sınıftaki öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=48,93$ 'tür. Ortalama puanlar incelendiğinde, tüm sınıf düzeyindeki öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algılarının düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı puanları arasında sınıf düzeyine göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir ($\chi^2=,161, p>.05$).

Bu bulgulara göre tüm sınıf düzeyindeki öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algılarının yüksek olduğu söylenebilir. Araştırmada, tüm sınıf düzeylerinde ahlak eğitimine yönelik yeterliklerinin farklı olmaması sosyal bilgiler öğretmen adaylarında homojen bir yapının olduğunu göstermektedir. Ayrıca dört yıllık üniversite eğitimi ile öğretmen adaylarının ahlak eğitimi yeterliklerinde farklılığın olmaması birinci sınıf öğretmen adayı ile son sınıf öğretmen adayında üniversiteden aldıkları eğitimin ahlaki yeterliklerinin değiştirmedeği görülmektedir.

4.1.5. Yaşamının Büyük Çoğunluğunu Geçirdiği Yerleşim Birimi Değişkenine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yaşamının büyük çoğunluğunu geçirdiği yerleşim birimine göre ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için Kruskal Wallis testi analizi yapılmış ve sonuçları tablo 9’de gösterilmiştir.

Tablo 9

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitimine Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerinin Yaşamının Büyük Çoğunluğunu Geçirdiği Yerleşim Birimine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Değişken	Yerleşim birimi	N	\bar{X}	Katılma düzeyi	S_x	Sıra Ortalaması	χ^2	P
Motivasyon	İl	136	22,90	Tamamen katılıyorum	2,89	138,12	3,776	,751
	İlçe	75	22,49	Tamamen katılıyorum	2,47	122,22		
	Köy/Kasaba	48	22,56	Tamamen katılıyorum	2,06	119,15		
Planlama	İl	136	12,91	Tamamen katılıyorum	2,01	135,10	1,838	,399

	İlçe	75	12,60	Tamamen katılıyorum	1,98	120,85		
	Köy/Kasaba	48	12,81	Tamamen katılıyorum	1,73	129,85		
	İl	136	13,32	Tamamen katılıyorum	2,04	138,57		
Hakimiyet	İlçe	75	12,79	Tamamen katılıyorum	1,88	116,07	4,841	,089
	Köy/Kasaba	48	13,19	Tamamen katılıyorum	1,41	127,48		
	İl	136	49,14	Tamamen katılıyorum	6,42	137,88		
Toplam	İlçe	75	47,88	Tamamen katılıyorum	5,66	119,44	3,377	,185
	Köy/Kasaba	48	48,56	Tamamen katılıyorum	4,41	124,18		

İlde büyüyen öğretmen adaylarının motivasyon alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=22,90$, ilçede büyüyen öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=22,49$, ve köy/kasabada büyüyen öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=22,56$ 'dır. Ortalama puanlar incelendiğinde, farklı yerleşim biriminde yaşamını geçiren tüm öğretmen adaylarının motivasyon düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının motivasyon puanları arasında yerleşim birimine göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir ($\chi^2=3,776$, $p>.05$).

İlde büyüyen öğretmen adaylarının planlama alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=12,91$, ilçede büyüyen öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=12,60$ ve köy/kasabada büyüyen öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=12,81$ 'dir. Ortalama puanlar incelendiğinde, farklı yerleşim biriminde yaşamını geçiren tüm öğretmen adaylarının planlama düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının planlama puanları arasında yerleşim birimine göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir ($\chi^2=1,838$, $p>.05$).

İlde büyüyen öğretmen adaylarının hakimiyet alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=13,32$, ilçede büyüyen öğretmen adaylarının puanlarının

ortalaması $\bar{X}=12,79$ ve köy/kasabada büyüyen öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=13,19$ 'dur. Ortalama puanlar incelendiğinde, farklı yerleşim biriminde yaşamını geçiren tüm öğretmen adaylarının hakimiyet düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının hakimiyet puanları arasında yerleşim birimine göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir ($\chi^2=3,776$, $p>.05$).

İlde büyüyen öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algıları ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=49,14$, ilçede büyüyen öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=47,88$ ve köy/kasabada büyüyen öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması ise $\bar{X}=48,56$ 'dır. Ortalama puanlar incelendiğinde, farklı yerleşim biriminde yaşamını geçiren tüm öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algılarının “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı puanları arasında yerleşim birimine göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir ($\chi^2=3,377$, $p>.05$).

Bu bulgulara göre farklı yerleşim biriminde yaşamını geçiren tüm öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algılarının yüksek olduğu söylenebilir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlaki eğitim düzeylerinin farklılaşmasının anlamlı bulunmaması toplumsal yapının homojen bir durum sergilediğini düşündürmektedir.

4.1.6. Ailenin Aylık Geliri Değişkenine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ailenin aylık gelirine göre ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için Kruskal Wallis testi analizi yapılmış ve sonuçları tablo 10'de gösterilmiştir.

Tablo 10

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitimine Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerinin Ailenin Aylık Gelirine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Değişken	Aylık gelir	N	\bar{X}	Katılma düzeyi	S_x	Sıra Ortalaması	χ^2	P	Anlamlı fark
Motivasyon	2000TL ve altı	74	22,03	Tamamen katılıyorum	3,21	112,83	9,547	,049*	2000 ve altı-2001-4000
	2001TL-4000TL	137	23,12	Tamamen katılıyorum	2,22	140,09			

	4001TL-6000TL	37	22,35	Tamamen katılıyorum	2,63	119,05		
	6001TL-8000TL	5	23,40	Tamamen katılıyorum	2,30	149,40		
	8000TL üzeri	6	23,83	Tamamen katılıyorum	2,04	162,58		
	2000TL ve altı	74	12,43	Katılıyorum	2,09	119,28		
	2001TL-4000TL	137	13,04	Tamamen katılıyorum	1,89	138,05		
Planlama	4001TL-6000	37	12,57	Katılıyorum	1,69	117,77	4.642	,326
	6001TL-8000TL	5	13,20	Tamamen katılıyorum	2,49	144,30		
	8000TL-üzeri	6	13,00	Tamamen katılıyorum	2,45	141,83		
	2000TL ve altı	74	12,78	Tamamen katılıyorum	2,05	118,86		
	2001TL-4000TL	137	13,31	Tamamen katılıyorum	1,87	135,72		
Hakimiyet	4001TL-6000TL	37	12,97	Tamamen katılıyorum	1,74	121,88	5.317	,256
	6001TL-8000TL	5	14,20	Tamamen katılıyorum	1,30	169,20		
	8000TL üzeri	6	13,83	Tamamen katılıyorum	1,47	154,17		
	2000TL ve altı	74	47,24	Tamamen katılıyorum	6,75	115,07		
	2001TL-4000TL	137	49,48	Tamamen katılıyorum	5,41	139,14		
Toplam	4001TL-6000TL	37	47,89	Tamamen katılıyorum	5,39	117,35	7.917	,095
	6001TL-8000TL	5	50,80	Tamamen katılıyorum	6,02	160,30		
	8000TL-üzeri	6	50,67	Tamamen katılıyorum	5,01	158,25		

*p<0.05

Ailesinin aylık geliri 2000 TL ve altı olan öğretmen adaylarının motivasyon alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X} = 22,03$, 2001 TL-4000 TL arası olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 23,12$, 4001 TL-6000 TL arası olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 22,35$, 6001 TL-8000 TL arası olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 23,40$, 8000 TL üzeri olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 23,83$ 'tür. Ortalama puanlar incelendiğinde, aile aylık geliri farklı düzeydeki tüm öğretmen adaylarının motivasyon düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının motivasyon puanları arasında aylık gelire göre manidar düzeyde bir farklılığın olduğu ($\chi^2=9,547$, $p>.05$) ve bu farklılığın aylık geliri 2000 altı olan öğrencilerle 2000 TL -4000 TL arası olan öğretmen adaylarının arasında geliri yüksek olan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir.

Ailesinin aylık geliri 2000 TL ve altı olan öğretmen adaylarının planlama alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X} = 12,43$, 2001 TL – 4000 TL arası olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 13,04$, 4001 TL – 6000 TL arası olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 12,57$, 6001 TL – 8000 TL arası olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 13,20$, 8000 TL üzeri olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 13,00$ 'tür. Ortalama puanlar incelendiğinde, aile aylık geliri 2000 TL ve altı olan öğretmen adaylarının 4001 TL – 6000 TL arası olan öğretmen adaylarının planlama düzeylerinin “katılıyorum” diğer öğretmen adaylarının ise “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının planlama puanları arasında aylık gelire göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir ($\chi^2=,326$, $p>.05$).

Ailesinin aylık geliri 2000 TL ve altı olan öğretmen adaylarının hakimiyet alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X} = 12,78$, 2001 TL – 4000 TL arası olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 13,31$, 4001 TL – 6000 TL arası olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 12,97$, 6001 TL – 8000 TL arası olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 14,20$, 8000 TL üzeri olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 13,83$ 'tür. Ortalama puanlar incelendiğinde, aile aylık geliri farklı düzeydeki tüm öğretmen adaylarının hakimiyet düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları

incelendiğinde, öğretmen adaylarının hakimiyet puanları arasında aylık gelire göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir ($\chi^2=,256$, $p>.05$).

Ailesinin aylık geliri 2000 ve altı olan öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algıları ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması $\bar{X} =47,24$, 2001 TL - 4000 TL arası olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} =49,48$, 4001 TL - 6000 TL arası olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} =47,89$, 6001 TL – 8000 TL arası olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} =50,80$, 8000 TL üzeri olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} =50,67$ 'dir. Ortalama puanlar incelendiğinde, aile aylık geliri farklı düzeydeki tüm öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı puanları arasında aylık gelire göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir ($\chi^2=,095$, $p>.05$).

Bu bulgulara göre farklı aylık gelire sahip tüm öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algılarının yüksek olduğu söylenebilir. Motivasyon alt boyutundaki bulgulara göre ailelerinin aylık geliri düşük olan öğretmen adaylarının ahlaki yeterlikleri düşük çıkmıştır. Ekonomik refah düzeylerine göre bireylerin ahlak eğitimine yönelik algılamaları da farklılaşabilmektedir.

4.1.7. Anne Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının anne eğitim durumuna göre ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için Kruskal Wallis testi analizi yapılmış ve sonuçları tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitimine Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Değişken	Anne eğitim düzeyi	N	\bar{X}	Katılma düzeyi	S_x	Sıra Ortalaması	χ^2	P
Motivasyon	1.Okuryazar değil	25	21,96	Tamamen katılıyorum	4,37	122,72	15.810	,000*
	2.İlkokul	129	22,39	Tamamen katılıyorum	2,39	117,99		
	3.Ortaokul	58	23,59	Tamamen katılıyorum	2,01	154,34		

	4.Lise	30	22,80	Tamamen katılıyorum	2,36	129,20		
	5.Önlisans	5	25,00	Tamamen katılıyorum	,00	202,00		
	6.Lisans	12	22,58	Tamamen katılıyorum	3,12	128,67		
Planlama	1.Okuryazar değil	25	12,20	Katılıyorum	2,68	117,66	22,518	,000*
	2.İlkokul	129	12,54	Katılıyorum	1,98	118,96		
	3.Ortaokul	58	13,60	Tamamen katılıyorum	1,50	159,94		
	4.Lise	30	12,43	Katılıyorum	1,55	113,28		
	5.Önlisans	5	15,00	Tamamen katılıyorum	,00	219,50		
	6.Lisans	12	13,00	Tamamen katılıyorum	1,54	134,21		
Hakimiyet	1.Okuryazar değil	25	12,92	Tamamen katılıyorum	2,53	129,04	26,452	,000*
	2.İlkokul	129	12,71	Tamamen katılıyorum	1,79	110,36		
	3.Ortaokul	58	13,88	Tamamen katılıyorum	1,57	159,64		
	4.Lise	30	13,30	Tamamen katılıyorum	2,07	139,75		
	5.Önlisans	5	15,00	Tamamen katılıyorum	,00	207,50		
	6.Lisans	12	13,50	Tamamen katılıyorum	1,57	143,25		
Toplam	1.Okuryazar değil	25	47,08	Tamamen katılıyorum	9,07	122,24	22,967	,000*
	2.İlkokul	129	47,64	Tamamen katılıyorum	5,51	115,79		
	3.Ortaokul	58	51,07	Tamamen katılıyorum	4,67	160,47		
	4.Lise	30	48,53	Tamamen katılıyorum	5,12	122,63		
	5.Önlisans	5	55,00	Tamamen katılıyorum	,00	222,00		
	6.Lisans	12	49,08	Tamamen katılıyorum	5,44	131,75		

*p<0.05

Anne eğitim düzeyi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının motivasyon alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=21,96$, ilkokul olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=22,39$, ortaokul olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=23,59$, lise olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=22,80$, önlisans olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=25,00$ ve lisans olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=22,58$ 'dir. Ortalama puanlar incelendiğinde, anne eğitim düzeyi farklı olan tüm öğretmen adaylarının motivasyon düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının motivasyon puanları arasında eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir ($\chi^2=15,810$, $p<.05$). Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılığın annesi okur yazar olmayan öğretmen adayları ile ortaokul ve önlisans olan öğretmen adayları arasında okuryazar olmayan öğretmen adaylarının aleyhine olduğu görülmektedir. Annesi İlkokul mezunu olan öğretmen adayları ile annesi ortaokul ve önlisans mezunu olan öğretmen adayları arasında annesi ilkokul mezunu olan öğretmen adayları aleyhine olduğu görülmektedir.

Anne eğitim düzeyi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının planlama alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=12,20$, annesi ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=12,54$, anne eğitim düzeyi ortaokul olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=13,60$, anne eğitim düzeyi lise olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=12,43$, anne eğitim düzeyi önlisans olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=15,00$ ve anne eğitim düzeyi lisans olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=13,00$ 'tür. Ortalama puanlar incelendiğinde, anne eğitim düzeyi ortaokul, önlisans ve lisans tüm öğretmen adaylarının planlama düzeylerinin “tamamen katılıyorum”, diğer anne eğitim düzeyindeki öğretmen adaylarının “katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının planlama puanları arasında anne eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir ($\chi^2=22,518$, $p<.05$). Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılığın annesi okur yazar olmayan öğretmen adayları ile anne eğitim düzeyi ortaokul ve önlisans olan öğretmen adayları arasında anne eğitim düzeyi okuryazar olmayan öğretmen adayları aleyhine olduğu görülmektedir. Anne eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adayları ile anne eğitim düzeyi ortaokul ve

önlisans olan öğretmen adayları arasında anne eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adayları aleyhine olduğu görülmektedir. Ayrıca anne eğitim düzeyi ortaokul olan öğretmen adayları ile anne eğitim düzeyi lise olan öğretmen adayları arasında anne eğitim düzeyi ortaokul olan öğretmen adayları lehine olduğu görülmektedir.

Anne eğitim düzeyi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının hakimiyet alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=12,92$, anne eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=12,71$, anne eğitim düzeyi ortaokul olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=13,88$, anne eğitim düzeyi lise olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=13,30$, anne eğitim düzeyi önlisans olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=15,00$ ve anne eğitim düzeyi lisans olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=13,50$ 'dir. Ortalama puanlar incelendiğinde, anne eğitim düzeyi farklı olan tüm öğretmen adaylarının hakimiyet düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının hakimiyet puanları arasında eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir ($\chi^2=26,452$, $p<.05$). Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılığın annesi okur yazar olmayan öğretmen adaylarının anne eğitim düzeyi ortaokul ve önlisans olan öğretmen adayları arasında anne eğitim düzeyi okuryazar olmayan öğretmen adayları aleyhine olduğu görülmektedir. Anne eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adayları ile anne eğitim düzeyi ortaokul ve önlisans olan öğretmen adaylarının arasında anne eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adayları aleyhine olduğu görülmektedir.

Anne eğitim düzeyi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algıları ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=47,08$, anne eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=47,64$, anne eğitim düzeyi ortaokul olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=51,08$, anne eğitim düzeyi lise olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=48,53$, anne eğitim düzeyi önlisans olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=55,00$ ve anne eğitim düzeyi lisans olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=49,08$ 'dir. Ortalama puanlar incelendiğinde, anne eğitim düzeyi farklı olan tüm öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı puanları

arasında anne eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir ($\chi^2=22,967$, $p<.05$). Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılığın annesi okur yazar olmayan öğretmen adayları ile anne eğitim düzeyi ortaokul ve önlisans olan öğretmen adayları arasında anne eğitim düzeyi okuryazar olmayan öğretmen adayları aleyhine olduğu görülmektedir. Anne eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adayları ile anne eğitim düzeyi ortaokul ve önlisans olan öğretmen adayları arasında anne eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adayları aleyhine olduğu görülmektedir.

Bu bulgulara göre farklı anne eğitim düzeyi olan öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algılarının yüksek olduğu söylenebilir.

4.1.8. Baba Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının baba eğitim durumuna göre ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için Kruskal Wallis testi analizi yapılmış ve sonuçları tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitimine Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Değişken	Eğitim düzeyi	N	\bar{x}	Katılma düzeyi	S_x	Sıra Ortalaması	χ^2	P	Anlamlı fark
Motivasyon	1.Okuryazar değil	21	21,57	Tamamen katılıyorum	1,93	86,90	33,368	,00*	1-3,4,5,6
	2.İlkokul	10	21,59	Tamamen katılıyorum	3,89	110,40			
	3.Ortaokul	53	22,81	Tamamen katılıyorum	3,34	139,42			
	4.Lise	46	24,06	Tamamen katılıyorum	1,75	170,08			
	5.Önlisans	22	23,22	Tamamen katılıyorum	2,95	150,55			
	6.Lisans	13	23,00	Tamamen katılıyorum	2,64	141,42			
Planlama	1.Okuryazar değil	21	11,52	Katılıyorum	1,40	71,57	47,224	,00*	1-3-4
	2.İlkokul	10	12,14	Katılıyorum	2,31	109,12			
	3.Ortaokul	53	13,05	Tamamen	2,03	141,18			

				katılıyorum					
Hakimiyet	4.Lise	46	14,13	Tamamen katılıyorum	1,40	180,83	54,535	,00*	1-3,4,5,6
	5.Önlisans	22	13,00	Tamamen katılıyorum	1,69	137,34			
	6.Lisans	13	13,38	Tamamen katılıyorum	2,14	153,62			
	1.Okuryazar değil	21	11,80	Katılıyorum	1,63	71,10			
	2.İlkokul	10 4	12,29	Katılıyorum	2,33	104,28			
	3.Ortaokul	53	13,35	Tamamen katılıyorum	2,36	145,35			
Toplam	4.Lise	46	14,28	Tamamen katılıyorum	1,27	174,73	46,429	,00*	1-3,4,5,6
	5.Önlisans	22	13,86	Tamamen katılıyorum	1,55	158,30			
	6.Lisans	13	13,92	Tamamen katılıyorum	1,75	162,19			
	1.Okuryazar değil	21	44,90	Katılıyorum	3,44	79,24			
	2.İlkokul	10 4	46,03	Katılıyorum	8,03	105,99			
	3.Ortaokul	53	49,22	Tamamen katılıyorum	7,42	141,94			
	4.Lise	46	52,47	Tamamen katılıyorum	3,91	180,96			
	5.Önlisans	22	50,09	Tamamen katılıyorum	5,45	142,80			
	6.Lisans	13	50,30	Tamamen katılıyorum	6,31	153,46			

Baba eğitim düzeyi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının motivasyon alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X} = 21,57$, baba eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 21,59$, baba eğitim düzeyi ortaokul olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 22,81$, baba eğitim düzeyi lise olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 24,06$, baba eğitim düzeyi önlisans olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 23,22$ ve baba eğitim düzeyi lisans olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 23,00$ 'tür. Ortalama puanlar incelendiğinde, baba eğitim düzeyi farklı olan tüm öğretmen

adaylarının motivasyon düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının motivasyon puanları arasında baba eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir ($\chi^2=33,368$, $p<.05$). Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılığın babası okur yazar olmayan öğretmen adaylarının, babası ilkokul, ortaokul, lise, önlisans ve lisans mezunu olan öğretmen adayları arasında baba eğitim düzeyi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının aleyhine olduğu görülmektedir.

Baba eğitim düzeyi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının planlama alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=11,52$, baba eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=12,14$, baba eğitim düzeyi ortaokul olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=13,05$, baba eğitim düzeyi lise olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=14,13$, baba eğitim düzeyi önlisans olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=13,00$ ve baba eğitim düzeyi lisans olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=13,38$ 'dir. Ortalama puanlar incelendiğinde, baba eğitim düzeyi okuryazar değil ve ilkokul olan öğretmen adaylarının planlama düzeylerinin “katılıyorum”, diğer eğitim düzeyindeki öğretmen adaylarının “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının planlama puanları arasında baba eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir ($\chi^2=47,224$, $p<.05$). Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılığın babası okur yazar olmayan öğretmen adayları ile baba eğitim düzeyi ilkokul, ortaokul, lise, önlisans ve lisans olan öğretmen adayları arasında baba eğitim düzeyi okuryazar olmayan öğretmen adayları aleyhine olduğu görülmektedir. Ayrıca baba eğitim düzeyi ortaokul olan öğretmen adayları ile baba eğitim düzeyi lise olan öğretmen adayları arasında baba eğitim düzeyi lise olan öğretmen adaylarının lehine olduğu görülmektedir.

Baba eğitim düzeyi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının hakimiyet alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=11,80$, baba eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=12,29$, baba eğitim düzeyi ortaokul olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=13,35$, baba eğitim düzeyi lise olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=14,28$, baba eğitim düzeyi önlisans olan öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X}=13,86$ ve baba eğitim düzeyi

lisans olan öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X}=13,92$ 'dir. Ortalama puanlar incelendiğinde, baba eğitim düzeyi okuryazar değil ve ilkokul olan öğretmen adaylarının hakimiyet düzeylerinin “katılıyorum”, diğer eğitim düzeyindeki öğretmen adaylarının “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının hakimiyet puanları arasında baba eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir ($\chi^2=47,224$, $p<.05$). Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılığın babası okuryazar olmayan öğretmen adayları ile babası ilkokul, ortaokul, lise, önlisans ve lisans mezunu olan öğretmen adayları arasında baba eğitim düzeyi okuryazar olmayan öğretmen adayları aleyhine olduğu görülmektedir. Ayrıca baba eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adayları ile baba eğitim düzeyi ortaokul, lise ve önlisans olan öğretmen adayları arasında baba eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adaylarının aleyhine olduğu görülmektedir.

Baba eğitim düzeyi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algıları ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması $\bar{X}=44,90$, baba eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=46,03$, baba eğitim düzeyi ortaokul olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=49,22$, baba eğitim düzeyi lise olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=52,47$, baba eğitim düzeyi önlisans olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=50,09$ ve baba eğitim düzeyi lisans olan öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X}=52,30$ 'dur. Ortalama puanlar incelendiğinde, baba eğitim düzeyi okuryazar değil ve ilkokul olan öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı düzeylerinin “katılıyorum”, diğer baba eğitim düzeyindeki öğretmen adaylarının “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı puanları arasında baba eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir ($\chi^2=46,429$, $p<.05$). Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılığın babası okuryazar olmayan öğretmen adayları ile baba eğitim düzeyi ilkokul, ortaokul, lise, önlisans ve lisans olan öğretmen adayları arasında baba eğitim düzeyi okuryazar olmayan öğretmen adaylarının aleyhine olduğu görülmektedir. Ayrıca baba eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adayları ile baba eğitim düzeyi ortaokul ve lise olan öğretmen adayları arasında baba eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adayları aleyhine olduğu görülmektedir. Jan R.M.Gerris ve

arkadaşlarının (1997) yaptığı “ailenin çocuğa değer kazandırmasındaki rolü” çalışması sonucunda ailevi değerler ve hedefler gerek sosyal yapıdan kaynaklansın gerekse de sosyo-kültürel etkileşimden, bir çocuğun geleceği, inancı ve bağlılığı için neyin değerli ve arzu edilebilir olduğunu şekillendirir. Bu inanç ve kültürel değerler ebeveynin verdiği zihinsel oluşumlar olarak düşünülebilir ve bununla ailenin çocuk üzerinde önemli bir rol oynadığı kabul edilir. Bu olguya bağlı olarak düşündüğümüzde, anne ve baba eğitim düzeyleri arttıkça bireylerin ahlak eğitimi üzerindeki etkisinin olduğu kabul edilebilir.

4.1.9. Yaşadıkları Aile Türü Değişkenine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yaşadıkları aile tipine göre ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için Kruskal Wallis testi analizi yapılmış ve sonuçları tablo 13’de gösterilmiştir.

Tablo 13

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algı Düzeylerinin Yaşadıkları Aile Türüne Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Değişken	Aile türü	N	\bar{X}	Katılma düzeyi	S_x	Sıra Ortalaması	χ^2	P
Motivasyon	Çekirdek	190	22,67	Tamamen katılıyorum	2,43	127,29	,965	,617
	Geniş	46	23,13	Tamamen katılıyorum	2,17	138,75		
	Parçalanmış	22	22,23	Tamamen katılıyorum	4,56	129,25		
Planlama	Çekirdek	190	12,67	Tamamen katılıyorum	1,97	124,24	3,796	,150
	Geniş	46	13,22	Tamamen katılıyorum	1,44	143,05		
	Parçalanmış	22	13,00	Tamamen katılıyorum	2,58	146,57		
Hakimiyet	Çekirdek	190	13,07	Tamamen katılıyorum	1,76	125,02	2,879	,237
	Geniş	46	13,52	Tamamen katılıyorum	1,67	143,27		
	Parçalanmış	22	12,86	Tamamen katılıyorum	3,18	139,36		
Toplam	Çekirdek	190	48,41	Tamamen	5,47	125,05	2,699	,259

		katılıyorum			
Geniş	46	49,87	Tamamen katılıyorum	4,97	143,48
Parçalanmış	22	48,09	Tamamen katılıyorum	9,86	138,73

Çekirdek ailede büyüyen öğretmen adaylarının motivasyon alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X} = 22,67$, geniş ailede büyüyen öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 23,13$, parçalanmış ailede büyüyen öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması ise $\bar{X} = 22,23$ 'tür. Ortalama puanlar incelendiğinde, farklı aile tipinde büyüyen tüm öğretmen adaylarının motivasyon düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının motivasyon puanları arasında aile tipine göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir ($\chi^2 = 0,965$, $p > .05$).

Çekirdek ailede büyüyen öğretmen adaylarının planlama alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X} = 12,67$, geniş ailede büyüyen öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 13,22$, parçalanmış ailede büyüyen öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması ise $\bar{X} = 13,00$ 'tür. Ortalama puanlar incelendiğinde, farklı aile tipinde büyüyen tüm öğretmen adaylarının planlama düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının planlama puanları arasında aile tipine göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir ($\chi^2 = 3,796$, $p > .05$).

Çekirdek ailede büyüyen öğretmen adaylarının hakimiyet alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması $\bar{X} = 13,07$, geniş ailede büyüyen öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 13,52$, parçalanmış ailede büyüyen öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması ise $\bar{X} = 12,86$ 'dır. Ortalama puanlar incelendiğinde, farklı aile tipinde büyüyen tüm öğretmen adaylarının hakimiyet düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının hakimiyet puanları arasında aile tipine göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir ($\chi^2 = 2,879$, $p > .05$).

Çekirdek ailede büyüyen öğretmen adaylarının aldıkları puanların ortalaması $\bar{X} = 12,67$, geniş ailede büyüyen öğretmen adaylarının puanlarının ortalaması $\bar{X} = 13,22$, parçalanmış ailede büyüyen öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algıları ölçeği puanlarının ortalaması ise $\bar{X} = 13,00$ 'tür. Ortalama puanlar

incelendiğinde, farklı aile tipinde büyüyen tüm öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı düzeylerinin “tamamen katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algı puanları arasında aile tipine göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir ($\chi^2=3,699, p>.05$).

Bu bulgulara göre farklı aile tipinde büyüyen tüm öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algılarının yüksek olduğu söylenebilir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın on birinci alt problemi kapsamında elde edilen veriler nitel olarak analiz edilerek aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

4.2.1. Öğretmen Olduğunuzda Öğrencilerinizin Ahlaki Davranışlar Göstermeleri İçin Neler Yapabilirsiniz? Detaylı Bir Şekilde Açıklayınız. Sorusunun Analizi

Araştırma grubunda yer alan öğretmen adaylarına “Öğretmen olduğunuzda öğrencilerinizin ahlaki davranışlar göstermeleri için neler yapabilirsiniz?” Sorusu sorulmuştur. Bu temaya verilen cevaplar analiz edildiğinde ortaya çıkan bulgular frekanslarına göre Tablo:14’de yer almaktadır.

Tablo 14

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğrencilerin Ahlaki Davranış Göstermeleri İçin Yapacakları

Öğrencilerin Ahlaki Davranış Göstermeleri İçin Yapacakları	f
Rol model olmak	77
Nasihat etmek	41
Drama yaptırmak	17
Empati yapmak veya öğrenciye empati yaptırmak	15
Ahlaki davranış etkinlikleri(grup çalışması) yaptırmak	11
İletişim kurmak	10
Sosyal proje, film, tiyatro, spor, kültürel etkinlik vb. etkinlikleri yaptırmak	9
Örnekler vermek veya örnek kişileri anlatmak	8
Kitap okumak	6

Ödüllendirme- pekiştirme yapmak	5
Aile ile iletişim kurmak	5
Cezalandırma- uyarma yapmak	4
Soru- cevap etkinlikleri yaptırmak	4
Ahlaki davranış panosu hazırlamak	2
Hikaye anlatmak	1
Toplam	204

Tablo 14'ü incelediğimizde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 77'si öğrencilere rol model olmak, 41'i nasihat etmek, 17'si drama yaptırmak, 15'i empati yapmak, 11'i ahlaki davranış etkinlikleri(grup çalışması), 10'u iletişim kurmak, 9'u sosyal proje, film, tiyatro, spor, kültürel etkinlikler vb. etkinlikleri yaptırmak, 8'i örnekler vermek veya örnek kişiler anlatmak, 6'sı kitap okumak, 5'i ödüllendirme- pekiştirme yapmak, 5' aile ile iletişim kurmak, 4'ü soru ve cevap etkinlikleri yaptırmak, 4'ü cezalandırma-uyarma yapmak, 2'si ahlaki davranış panosu hazırlamak, 1'i hikaye anlatma, şeklinde belirtmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 77 kişi ahlak eğitiminde öğrencilerin ahlaki davranış göstermeleri için rol model olunması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Öncelikle doğru ve nitelikli, terbiyeli yetiştirmem için onların önceliklerini, isteklerini hoşgörülle karşılayıp buna saygı duyarım ki öğrencim benim iyi niyetli biri olduğumu anlayıp beni rol model seçsin” (ÖA.3), “Öğrencilere olabildiğince iyi bir rol model olmaya çalışırım...” (ÖA.5), “En önemli olan rol model olmaktır. Onlara bir örnek olarak benimsemelerini sağlarım” (ÖA.6), “...Yani öğrencilerim beni örnek alacak bir öğretmen olmak istiyorum. Bu çerçevede öğrencilerimle bir abi, bir kardeş olacağım. Saygı çerçevesini koruyarak. Bir öğrenci bir öğretmeni korkarak örnek almaz. Ona saygı duyarak, saygı sonucu sevgi besleyerek örnek alır. Bundan dolayı saygı ve sevgi gelişirse öğrencilerimiz üzerindeki ahlaki davranışlar otomatik olarak gelişir.” (ÖA.9), “Öncelikle öğretmenin ahlaklı olup öğrencilere örnek olması gerekir” (ÖA.23) “Öğrencilerin gereken değerleri almasına yardımcı olurum.

Yaptıkları herhangi bir yanlış yüzlerine vurmam. Örneğin, sınıfta yere çöp atan birini görürsem öğrenciye kızmak yerine o çöprü alıp kendim atarım. Doğru olan davranışı yüzlerine vurmaktan öğretmeye çalışırım” (ÖA.25), “ ...Bende sınıfta ders içinde ve ders dışında doğru davranışlar sergileyerek onlara örnek olmaya çalışırım” (ÖA.31), “Öğretmen olduğumda öğrencilerimin ahlaki gelişimi için ilk önce ben rol model olarak onlara nasıl davranmaları gerektiği hakkında bilgiler veririm...” (ÖA.33), “Önce kendim rol model olurum. Çünkü çocuk beni model alır ve benim davranışlarımı yapar. Onun için önce kendi davranışlarımı düzeltirim” (ÖA.38), “Öncelikle kendim ahlaklı bir davranış sergilerim ki öğrencilerimden de ahlaklı bir davranış beklerim” (ÖA.52), “Örnek davranışlar sergileyerek onların ideal öğretmenleri olabilirim...” (ÖA.63). “Öğrenciler öğretmenlerini örnek alırlar. Bu yüzden önce kendi davranışlarıma dikkat ederim...”(ÖA.67), “Öncelikle kendim yapmaya özen gösteririm. Çünkü öğrenciler öğretmenlerini idol alırlar. Öğrenciler ne görürlerse onu da yapmak isteyebilirler. Bu yüzden kendimde ahlak anlayışım ve yaşadığımız toplumun ahlak anlayışını bütünleştirip onları yaymak isterim” (ÖA.68), “Öncelikle kendimiz ahlaki davranışları göstermeli, öğrencilere örnek olmalıyız...” (ÖA.74), “Öğrenciler rol olarak ailesini, öğretmeni örnek alır. Bunu velilerle konuşarak ailedeki kısımda sorun varsa düzeltmeleri isterim. Öğretmen öğrencilerin rol modeli olmalıdır ki onlarında bu değerleri öğrenmesi gerekir” (ÖA.84) “Önce kendimde o özellikleri gösteririm. Çünkü öğretmenlik yapacağım yaş grubu öğretmenini rol model olarak görür. Öğretmenden gördüğünü uygular...” (ÖA.89), “Onlara öncelikle benim örnek olmam gerekir ve bu yüzden ilk kendi davranışlarıma dikkat eder, özen gösterir ve ahlaklı bir bireyin özelliklerini ona yansıtmaya çalışırım...(ÖA.92), “Öncelikle davranışlarımla örnek olmam gerekli çünkü öğrencilerim benim sözlerime değil davranışlarıma bakacaklar”(ÖA.109), “Onlara saygı göstererek iyi bir örnek olup onlardan da bu davranışı beklerim”(ÖA.112), “ ...Onları yalana teşvik etmem. Tabi bunları isterken kendimde öğrencilerime örnek olurum. Öğrencilerime eşit davranır ve hepsini severim .Bunları öğrencilerimden de beklerim”(ÖA.116), “Her şeyden önce ben o ahlaki davranışları sergileyip onlara örnek olurum...”(ÖA.117), “Ben onlara önder, yol gösteren, örnek olacağım için ben ahlaki değerleri gösteririm. Onlarında göstermesini beklerim”(ÖA.118), “Öğrencilerimizin ahlaki değerlere uygun davranışlar göstermesini istiyorsa bizlerde öyle davranmalıyız. İyi bir rol model olmalıyız”(ÖA.129), “Ahlaki davranışlar görülerek öğrenilir. Biz ahlaki değerlerimizi gösterirsek daha doğrusu önce kendimizi

ahlak değerler açısından donatırsak onlara rol model olabiliriz”(ÖA.130), “Önce kendim bu ahlaki davranışları gösteririm ki onlarda beni örnek alarak bu davranışları gösterebilirler”(ÖA.148), “Yapmış olduğum güzel şeylerle onlara rol model olmaya çalışırım ve onları iyi şeyler yapmaya yönlendiririm”(ÖA.149), “Öğretmen, öğrenciye rol model olduğu için kendi davranışlarımda bunları öğrenciler yansıtmaya çalışır...”(ÖA.152), “Rol model olarak kabul ettikleri için onlara örnek olacak şekilde davranışlarıma dikkat ederek ders anlatmaya, konuşmaya çalışırım...”(ÖA.153), “En başta ahlaki değerleri kendim yansıtırım ki aşına olsunlar...”(ÖA.166), “Bence en güzel nasihat örnek olmaktır. Onlar için elimden geldiği kadar rol model olurum”(ÖA.167), “Her şeyden önce kendim örnek olmaya çalışır çocuklara rol model olurum”(ÖA.177), “Öğrencilerime örnek olurum...”(ÖA.178), “Öncelikle onlarla örnek olmak isterim. Çünkü öğrenciler için iyi bir örnek teşkil etmek ahlak eğitiminde en büyük önem arz eder... ÖA.180), “Onlara örnek olacak şekilde davranışlarda bulunurdum. Ve bu ahlaki değerlerin öğretilmesinde çaba sarf ederdim...”(ÖA.181), “İlk olarak ahlaki davranışlar açısından öğrencilerime örnek bir rol model olmaya çalışırım...”(ÖA.192), “Öncelikle ahlaki eğitimi veren kişi olarak öğrencilere rol model olabilecek şekilde davranmalıyız. Doğru yönlendirmeliyiz”(ÖA.195), “Öncelikle kendimin, öğretmenin rol model olması gerekmektedir. Önce öğretmen, ahlaki anlamda kendine çeki düzen vermelidir...”(ÖA.199)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 41 kişi ahlak eğitiminde öğrencilerin ahlaki davranış göstermeleri için nasihat edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Bu konu hakkında öğütler ve bilgiler veririm. Bilgilendiririm” (ÖA.17), “Saygıyla yaklaşırım. Ahlak kavramını detaylı bir biçimde açıklarım. Daima anlayış çerçevesinde ilerlemelerini nasihat ederim. Erdemin kıymetinden bahsederim” (ÖA.19), “En başta onlara konuşma konusunda bir eğitim verirdim. Hakaretlerden, küfürlerden ve bu tarz rahatsız edici söz ve fiillerden uzak durmalarını, nerede ve ne zaman konuşmaları gerektiğini öğütlerdim” (ÖA.54), “Dürüst olmalarını, birbirlerine karşı saygı, sevgi çerçevesi içinde olmalarını öğütlerdim...” (ÖA.82), “Asla yalan söylemem, onları yanlış düşüncelere yönlendirecek davranışlar sergilemem. Onlara güzel ahlak sahibi olmanın önemini onlara açıklarım. Bunların yanı sıra bu konuda sürekli onlara nasihatte bulunurum” (ÖA.83), “Öğretmen

olduğumda öğrencilerimin güzel ahlakla sahip olması için öğütler veririm” (ÖA.102), “Onlara ahlaki davranışların nasıl bir şey olduğunu anlattırdım. Ahlaklı bir birey olmak güzel olur”(ÖA.103), “Öğrencilerimin ahlaki davranış sergilemeleri için onlara öğüt niteliğinde ara ara konuşma yaparım...”(ÖA.108), “Onların nelerin yanlış olduğunu göstererek birebir anlatırım”(ÖA.111), “Okumaya, araştırmaya, sorgulamaya yöneltecek nasihatlerde bulunurum”(ÖA.121), “En başta öğrencilerin büyüklerine saygılı olmasını ve dürüstlükten hiçbir zaman ödün vermemeleri için onlara bu ahlaki davranışı sıkça örnekleyerek öğütler veririm”(ÖA.171), “...Yaşlılara yardımın önemli olduğunu, otobüste giderken büyüklere yer vermenin önemini anlatan nasihatlerde bulunurum”(ÖA.172), “Öğrencilere doğru ve dürüst birey olmaları gerektiğini onların insanlara iyi davranmaları gerektiğini öğütler ve vurgularım.”(ÖA.175)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 17 kişi ahlak eğitiminde öğrencilerin ahlaki davranış göstermelerinde drama yöntemini kullanmak gerektiğini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Onlara küçük skeçler hazırlayarak, onları bu skeçte oynatıp kötü şeyler yaptıklarında olanları gösterirdim. Sözlü anlatmaktansa görsel ve duyacakları için daha etkili olur” (ÖA.27), “Ahlaki davranış gerektiren olayları ve konuları sınıfta tiyatro gibi işleyip ne yaptıklarını görüp ne yapmaları gerektiğini bulmalarını sağlarım” (ÖA.56), “Sınıfta ahlak eğitimine ilişkin görsellerle ve canlandırmalarla daha etkili bir öğrenme sağlanabilir. Özellikle drama etkinlikleri çok kalıcı bir öğrenme sağlanabilir”(ÖA.174), “Ahlaki davranışların vurgulanması için drama uygularım”(ÖA.175) “Eğitimler verilir. Yaratıcı drama planları ile eğitimler verilir”(ÖA.186), “Drama ve gösteri gibi teknikler kullanılarak öğrencilerin yaparak ve yaşayarak öğrenmelerini sağladım”(ÖA.196)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 15 kişi ahlak eğitiminde öğrencilerin ahlaki davranış göstermeleri için Empati yapmak veya öğrenciye empati yaptırmak şeklinde belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Hatalarını gördüğümde herkesin içinde uyarmam ya da bilinmemesi gereken bir şey olduğunu empati yoluyla tahmin etmeye çalışıp ayrıca kimse bilmeden konuşurum...” (ÖA.7), “Öğrencilerime doğru empati kurmayı öğretirim böylece

kendilerini karşıdaki canlının yerine koyarak ahlaklı davranışlar sergileyebilirler” (ÖA.8), “Öğretmen olduğumda öğrencilerime empati kurarak, iyi bir yaşam süreceklelerini anlatacağım. Günümüzdeki bazı olayların sonuçlarını düşünerek, başka ne sonuç olunabilirdi diye sorabiliriz” (ÖA.13), “Empati kurdurmaya çalışırım. Ahlaklı bir insanın neler kazanmış olacağını öğretirim...” (ÖA.90), “Empati kurarım. Çocukları anlamaya çalışırım. Aile yapılarını, yaşadığı ortamı anlamaya çalışırım”(ÖA.125), “Empati kurarım. Onların nasıl bir aile yapısında yaşadıklarını anlamaya çalışırım”(ÖA.127), “Ahlaklı davranışlar benimsetmenin en iyi yolu öğrencilere empati yaptırmaktır”(ÖA.156),“ Empati becerisi kazandırırım...”(ÖA.165), “...Empati yeteneklerinin farkına varmalarına önem veririm...”(ÖA.185), “Onlarla empati kurarım. Çocuklarla oyun oynarım. Çocukları dinlerim, anlamaya çalışırım, onlara önem veririm. Anne – baba gibi davranırım”(ÖA.197), “Telkin yoluyla öğrenme yerine, empati düşüncesinin gelişmesi gerekmektedir. Sürekli öğüt verme üzerinden ahlaklı davranışı öğretmek uygun olmayacaktır. Toplumsal kurallar üzerinden, ahlaklı davranış üzerinden sınıfta uygun, demokratik bir ortamda kuralların olmadığında nasıl olurdu? gibi sorular ile fikirler ortaya konur”(ÖA.198)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 11 kişi ahlak eğitiminde öğrencilerin ahlaklı davranış göstermeleri için Ahlaklı davranış etkinlikleri yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Etkinlikler düzenleyebilirim tabi bu etkinliklerden önce ahlaklı değer ve davranışlar hakkında bilgi veririm” (ÖA.71), “Onlarla çeşitli etkinlikler düzenleyerek bu hakkında fikirlerini paylaşırım”(ÖA.123), “Onlara ahlaklı gelişimi için farklı düşünce yapısı ile bağdaşacak etkinlik ve duyuru vb. etkinlik yaptırabilirim”(ÖA.162), “Öğrencilere ahlaklı değerleri düzgünce öğretecek etkinliklerle toplumun bir parçası olmasını sağlayabiliriz”(ÖA.170)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 10 kişi ahlak eğitiminde öğrencilerin ahlaklı davranış göstermeleri için öğrencilerle iletişim kurulması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“İnsanlarla ve kendi içlerinde iletişim kurabilecekler. Etkinlikler, aile içinde diyalog kurulacak etkinlikler yaptırılmalıdır. İletişim hem özgüvenlerini güçlendirir hem de konuşma kültürü yerleştirir...” (ÖA.4), “Onlara doğru yoldan iletişim kurarak gerçekçi olmalarını söylerim” (ÖA.10), “Her öğrencimi tam anlamıyla tanımaya çalışırım. Bu tür konularda eksik gördüğüm öğrencimle bire bir iletişime geçer ahlak davranışı geliştirmeye çalışırım” (ÖA.29), “Onlarla birebir görüşmeliyiz. Öğrencilere karşı iletişim halinde sevecen olmalı ve saygılı olmalıyız. Disiplinli ve saygı değer davranmalıyız”(ÖA.157)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 9 kişi ahlak eğitiminde öğrencilerin ahlaki davranış göstermeleri için Sosyal proje, film, tiyatro, spor, kültürel etkinlik vb. etkinlikleri yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“... Ahlaki değerlerle ilgili sosyal projelere ya da tiyatro gibi aktivitelere katılımını sağlarım” (ÖA.49), “... Derslerde ahlaki davranış örneği olan videolar bulup onları öğrencilere yorumlattırırdım. Ahlaki konularla alakalı tiyatrolara götürürdüm” (ÖA.82), “Çocuklarla birlikte ahlaki davranışları oluşturacak oyunları resimler filmler ve çeşitli görsel ve işitsel yollarla öğrencilere aktarabiliriz” (ÖA.26), “... Rehberlik derslerinde uygun örnekler olan videolar izletirim ahlaki konu ile alakalı tiyatrolara götürürüm”(ÖA.153)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 8 kişi ahlak eğitiminde öğrencilerin ahlaki davranış göstermeleri için örnekler vermek veya örnek kişileri anlatmak gerektiğini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Ahlaki davranışlar için toplumuzdan bu konuda örnek olan kişileri seçer ve anlatırdım” (ÖA.14) “Ahlaki değerlerin öğretilmesi için geçmiş tarihimizden örnekler verebilirim. Geleneklerimiz daha iyi anlaşılması için: Doğru ve yanlış ahlak kurallarının daha iyi anlaşılabilmesi için tiyatro, drama vs. uygulamalar yapabilirim. Anlatım teknikleri üzerinden konunun anlaşılma olasılığını yükseltebilirim” (ÖA.76), “Onlara örnek olaylar sunarak bu olaylar karşısında neler yapacaklarını, nasıl davranacaklarını sorarım. Söylediklerine karşın aslında neler yapsalar iyi olur diye onlara anlatırım”(ÖA.136), “Onlara günlük hayattan ve yaşadıkları çevreden somut örnekler vererek kazandırmaya çalışırım”(ÖA.151)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 6 kişi ahlak eğitiminde öğrencilerin ahlaki davranış göstermeleri için kitap okumak gerektiğini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Kitap okuma alışkanlığı kazandırırım. Gelenek ve göreneklerine bağlı kişiler yetiştirmeyi amaç edinirim” (ÖA.11), “Ahlaki davranışlar göstermeleri için; ders kitapları ile birlikte gidilebilir, kitap okuyarak uygulama yaptırılabilir...” (ÖA.65), “Okumaya, araştırmaya, sorgulamaya yöneltirim”(ÖA.121), “Onlara kitap okuturum oradaki düşünceleri tartışmalarını ister yanlış - doğru olan davranışları canlandırmalarını isterim”(ÖA.132)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 5 kişi ahlak eğitiminde öğrencilerin ahlaki davranış göstermeleri için ödüllendirme- pekiştirme yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“...sınıf içerisinde onurlu bir davranış gösteren herhangi bir öğrenciyi ödül ya da güzel sözcüklerle tebrik ettiğimde bunu örnek alacaklarından etkili olacağını düşünüyorum” (ÖA.18), “... Ahlaki davranışları iyi olan öğrencilere (pekiştireç) kullanarak onların bu davranışlarını sürdürmeye çalışırım” (ÖA.33), “... Ya da her ahlaki davranışta bulunan bütün öğrencilerimi ödüllendiririm. Onlarda yavaş yavaş bu şekilde davranmaya alışır” (ÖA.63), “Öğrencilere önce dürüstlüğün bir erdem olduğunu açıklar hayatlarını dürüst bir şekilde geçirmeleri için pekiştireçler yaptırım”(ÖA.164)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 5 kişi ahlak eğitiminde öğrencilerin ahlaki davranış göstermeleri için aile ile iletişim kurmak gerektiğini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Ahlaki eğitimin temeli ailede başlayacağından dolayı en başta öğrencilerin velileriyle iletişime geçerim. Çünkü günün yarısı okulda geçiyorsa diğer yarısı evde ve kendi kişiliğini daha çok göstereceği yer evdir...” (ÖA.28), “Ahlaki davranış hakkında bilgi veririm. Aile ortamını gazetler ona göre ailesiyle birlikte öğrenciyeye yön veririm”(ÖA.134), “...Aileleriyle bağlantı kurup sorun çözümlenmeye çalışırım”(ÖA.169)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 4 kişi ahlak eğitiminde öğrencilerin ahlaki davranış göstermeleri için öğrencileri ceza ve uyarı yolunu kullanacaklarını belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Eğer öğrencilerim önceden alışagelmış bir kötü davranış sergiliyorlarsa onlara bunun kötü bir davranış olduğunu anlatırım gerekirse ceza yöntemi bile kullanılabilir”(ÖA.21), “Öğrencileri önce uyarır olmuyorsa daha sonra bazı ek dersler yaparak detaylı bir şekilde anlatarak öğretirim”(ÖA.36), “...Hatalarında kırmadan uymalı yol göstermeliyiz. Onların değerlerine saygı duymalı, saygı duymayı öğretmeliyiz”(ÖA.74)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 4 kişi ahlak eğitiminde öğrencilerin ahlaki davranış göstermeleri için soru-cevap yöntemini uygulayacaklarını belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“...Günümüzdeki bazı olayların sonuçlarını düşünerek, başka ne sonuç olunabilirdi diye sorabiliriz” (ÖA.13) “Ahlaki davranışların neden gerekli olduğu ve yanlısının ne gibi sonuçlar doğurabileceğini soru-cevap anlatarak, uygulamaları örnekler sunarım” (ÖA.86)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 2 kişi ahlak eğitiminde öğrencilerin ahlaki davranış göstermeleri için sınıf içinde ahlaki davranış panosu hazırlamak gerektiğini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Ahlaki davranışlar panosu yapar bütün öğrencilerimden 1'er adet davranış biçimi yazıp asmalarını söyledim. Sonra kura ile dağıtıp artık hayat biçimi haline getirmelerini sağladım” (ÖA.22), “Giriş kısmında bir pano hazırlayarak yaparım” (ÖA.16)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 1 kişi ahlak eğitiminde öğrencilerin ahlaki davranış göstermeleri için hikayeleştirme yöntemini kullanacağını belirtmiştir. Bu öğretmen adayının görüşü şöyledir:

“Yukarıda belirttiğim değerlerin daha okulda kalıcı olması için hikayeleştirme yöntemiyle onlara iyiyi, kötüyü, doğruyu ve yanlışı okulda kalıcı olmasını sağladım” (ÖA.2)

4.2.2. Öğretmen Olduğunuzda Derste Ahlak Eğitime Yönelik Olarak Öğrenme-Öğretme Sürecini (giriş, yöntem, teknik, değerlendirme) Nasıl Biçimlendirirsiniz? Detaylı Bir Şekilde Açıklayınız. Sorusunun Analizi

Araştırma grubunda yer alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına “Öğretmen olduğunuzda derste ahlak eğitimine yönelik olarak öğrenme-öğretme sürecini (giriş, yöntem, teknik, değerlendirme) nasıl biçimlendirirsiniz? Detaylı bir şekilde açıklayınız. ” Sorusu sorulmuştur. Bu temaya verilen cevaplar analiz edildiğinde ortaya çıkan bulgular frekanslarına göre Tablo:15’de yer almaktadır.

Tablo 15

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitiminde Öğrenme-Öğretme Süreci

Ahlak Eğitiminde Öğrenme-Öğretme Süreci	F
Kavram öğretmek	51
Drama uygulamak	46
Soru-cevap uygulamak	22
Örnekler vermek	21
Hikayeleştirme yöntemi kullanmak	16
Rol model olmak	14
Ahlaki davranış etkinlikleri yapmak	10
Dersi işlerken ahlakla ilişkilendirmeler yapmak	8
Ahlak eğitimi ile ilgili uygulama(örnek olay vb.) yapmak	7
Tartışma yöntemini kullanmak	4
Öğrenci ile bire bir iletişim kurmak	4
Aile ile iletişim kurmak	3
Kitap tavsiye etmek	3
Kolaydan zora basitten karmaşığa yöntemini kullanmak	1
Toplam	163

Tablo 15’i İncelediğimizde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 163’ü öğrencilerin ahlak eğitimine yönelik derste öğrenme öğretme nasıl biçimlendireceklerini belirtmiştir. Öğretmen adaylarının 51’i kavram öğretmek, 46’sı drama uygulamak, 22’si soru-cevap uygulayarak, 21’i örnekler vererek, 16’sı hikâyeleştirme yöntemi kullanarak, 14’ü rol model olmak, 10’u ahlaki davranış etkinlikleri yapmak, 8’i ders işlerken ahlakla ilişkilendirme yapmak, 7’si ahlak eğitimi ile ilgili uygulama yapmak, 4’ü tartışma yöntemini kullanarak, 4’ü öğrenci ile bire bir iletişim yoluyla, 3’ü kitap tavsiye etmek, 3’ü aile ile iletişim kurmak, 1’kolaydan zora basitten karmaşığa yöntemini kullanmak şeklinde belirtmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 51 kişi ahlak eğitimine yönelik derste öğrenme öğretme sürecini kavram öğretmekle şekillendireceğini belirtmiştir. Bu öğretmen adaylarının görüşleri şöyledir:

“Ahlak kavramını açar, gösterir hayatlarından en önemli kavramın olduğunu öğretmeye çalışırım” (ÖA.19), “Ahlaki kavramları anlatıp bu değerlerin insanlar için ve toplumumuz için ne kadar gerekli olduğunu anlattıktan sonra bizim için sonuçlarını ele alırım” (ÖA.42), “İlk ahlak nedir, ne anlama gelir bunu açıklar ve örnekler veririm...” (ÖA.92), “İlk önce ahlaki eğitimin ne olduğunu açıklama yaparım...” (ÖA.99), “İlk olarak ahlak ile ilgili girişi yaparken güzel tanımlardan başlarım...” (ÖA.102), “Ahlaki anlatırım. Ahlakın toplum içerisinde nasıl bir güven ve düzen sağladığını anlatırdım”(ÖA.103), “İlk önce ahlak konuları hakkında öğrencileri bilgilendiririm...”(ÖA.122), “Anlatım teknik yöntemleri kullanarak ahlak ile ilgili gerekli tüm bilgileri vererek öğretirim”(ÖA.125), “Konu hakkında bilgilendirme yapar...”(ÖA.148), “ahlak kavramı hakkında hakkında bilgilendirme yapar”(ÖA.150), “İlk olarak öğrencilere ahlaki davranışların neler olduğunu açıklarım...”(ÖA.171), “Öğrencilerime ilk başta ahlak eğitimi hakkında kavramsal bilgilere değinirim...ÖA.172), “Öncelikle ahlakın ne olduğunu ve ahlak eğitiminin ne olduğunu açıklardım...”(ÖA.174 Teknik olarak ahlak kavramı üzerinde dururdum”(ÖA.174), “İletişimle ilgili dersimde giriş, gelişme ve değerlendirme kısmında yer veririm. Giriş kısmında öncelikle ahlaki kavramın ne olduğunu öğrencilere açıklarım daha sonra yöntem kısmında bu kavramlara kendim biraz örnek verip ahlak muhakemesi yapmalarını isterim...”(ÖA.180), “Öğrencilere ahlak nedir? Ahlakı nasıl geliştirebiliriz? gibi öğrencileri hazır bulunuşluğunu sağlayıp konuya giriş yapmalarını sağlarım...”(ÖA.199)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 46 kişi ahlak eğitimine yönelik derste öğrenme sürecini drama yöntemini kullanarak şekillendireceklerini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarının görüşleri şöyledir:

“Onlara eğlenceli biçimde değişik oyunlarla beraber dersi anlatırdım”(ÖA.10), “Öğrencilere konuyla ilgili küçük tiyatrolar hazırlayıp onları oynatabilirim. Sonrasında çıkarılacak dersleri söylerim. Böylece daha iyi akıllarında kalabilir” (ÖA.67), “Öncelikle ahlak kurallarının neler olduğu tanımı vs. gibi açıklamalarla başlarım. Belirli ve doğru yöntem seçerim. Örneğin drama ile anlatım. Dramanın tekniklerini belirler ve uygulama aşamasına seçerim. Son olarak öğrencilerin ne kadar anladığını değerlendiririm” (ÖA.76), “Ahlak eğitimi ile ilgili rol oynama veya drama teknikleri ile günlük yaşamda bu değerlerin kullanımı ile öğrencilerin uygulamalı olarak bu konuyu öğrenmelerini sağlarım”(ÖA.147), “Oyun oynama tekniği ile canlandırmalar yaptırarak öğrenme sürecini eğlenceli ve birçok duyu organını kullanması vesilesiyle daha kalıcı hale getiririm”(ÖA.151), “Öğretmen olduğumda derste ahlak eğitimine yönelik olursa yaratıcı drama tekniğini uygulardım”(ÖA.156), “Ahlak eğitimiyle ilgili öğrencilere yaratıcı drama dersi yapılabilir. Öğrencilere ısınma hareketleriyle kaynaştırır ve senaryolarla öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırır”(ÖA.157), “Öğrencilere ahlak eğitimi ile ilgili yaratıcı dramayla öğreten kaynaştırır ve senaryolarla öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırır”(ÖA.157), “Öğrencilere ahlak eğitimi ile ilgili yaratıcı dramayla öğretebiliriz. Isınma hareketleri için bir oyun oynatırım. Bu konuyla ilgili senaryolar oluşturulabilir. Değerlendirme için akvaryum tekniği ve zihin haritası yapılabilir” (ÖA.160), “Drama yaptırabilirim. Senaryo temelli bir drama hazırlayarak öğrencileri daha çok kavram öğretmeye çalışırım”(ÖA.162), “Ahlak eğitimi öğretiminde sözlü olarak birkaç cümle söyledikten sonra genellikle öğretimde rol oynama ve drama etkinliklerinden yararlanırdım. Böylece yaparak, yaşayarak öğretimde öğrencilerin daha iyi anlayacağını düşünürüm”(ÖA.181), “...ahlaki değerlere yönelik küçük rol oynama ve drama çalışması yaptırabilirim...”(ÖA.192), “

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 22 kişi ahlak eğitimine yönelik derste öğrenme öğretme sürecini soru-cevap yöntemini kullanarak şekillendireceklerini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarının görüşleri şöyledir:

“Öğrencilere ilk olarak ahlak denince okullarına ne geldiğini sorarım. Verilen cevaplara göre dersi şekillendiririm” (ÖA.30), “Ben öncelikle neler bilip bilmediğini yoklamak için soru sorarım. Kum saati etkinliğiyle ön bilgilerini sorgularım daha sonra konuyu anlatırım, onlara soru sorarım ve değerlendiririm”(ÖA.132) “Girişte yorum yapabilecekleri, düşüncelerini ifade edebilecekleri soru ile başladım. ...Sonra değerlendirme de ise, bir olaydan bahsedip siz olsaydınız ne yapardınız gibi soru yöneltip fikirlerini alırdım öğrencilerimin”(ÖA.153), “Bir durum olayı vererek, neler düşündüklerini sorarım ve siz böyle bir durumda olsanız ne yapardınız diye sorardım ve konuya girerdim. Ahlaki açıdan nasıl davranmaları gerektiğini anlatırım ve değerlendirme yaparım soru-cevap şeklinde”(ÖA.159), “Derse ilk önce hayattan, toplumla ilgili sorular sorarak başladım daha sonra ders içerisinde bu sorunların yanıtlarını ararım...”(ÖA.189), “İlk olarak ahlaki değerler üzerine soru-cevapla giriş yaparım...”(ÖA.185), “... Öğrencilerin düşünmeleri için zaman tanır ve sorular yöneltirdim. Değerlendirme aşamasında test sorularında oluşan bir ölçme aracı kullanarak dersi bitirirdim”(ÖA.196)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 21 kişi ahlak eğitimine yönelik derste öğrenme öğretme sürecini örnekler vererek şekillendireceklerini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarının görüşleri şöyledir:

“Ahlaki değerleri anlatıp bu değerlerin insanlar için ve toplumumuz için ne kadar gerekli olduğunu anlattıktan sonra örnekler vererek bizim için sonuçlarını ele alırım” (ÖA.42), “Dersin girişinde örnek veririz. Hayattan örnekler en iyi giriştir. Yöntem olarak hem dersi kendim anlatırım hem de eğlenceli bir hale getiririm. Onlarda derse katılmak isterler”(ÖA.105), “Ahlaki davranışlardan örnek vererek derse giriş yaparım”(ÖA.173)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 16 kişi ahlak eğitimine yönelik derste öğrenme öğretme sürecini hikayeleştirme yöntemini kullanarak şekillendireceklerini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarının görüşleri şöyledir:

“Değerlerin yaş kitlesine uygun şekilde hikayeleştirilmesiyle doğru ve yanlış davranışları daha akılda kalıcı olmasını sağlamaz...” (ÖA.2), “Sınıfın yaş kriterine göre uygun şekilde hikayeleştirilmesiyle doğru ve yanlış davranışlar daha akılda kalıcı olmasını sağlamak” (ÖA.3), “Ahlak eğitimlerine yönelik çeşitli hikayeler anlatarak ahlaka dikkat çekmeye çalışırım” (ÖA.29), “Ahlaki eğitim ile ilgili. Hikaye

yazdırırım”(ÖA.134), “Girişte ahlaki açıdan doğru davranışların yer aldığı öykü, hikaye vs. gibi...”(ÖA.195), “Buluş yoluyla öğrenme yapılması için öğrencilere farklı farklı hikayeler sunulur ve çıkarımda bulunmaları istenir...”(ÖA.198)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 14 kişi ahlak eğitimine yönelik derste öğrenme öğretme sürecini rol model olarak şekillendireceklerini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarının görüşleri şöyledir:

“Başka bir konu işlerken bile ahlaki değerlerle bağlantı kurup çocukların kafalarında yer etmesini sağlamaya çalışırım”(ÖA.31), “Örnek davranışlar sergileyerek onların ideal öğretmenleri olabilirim. Ya da her ahlaki davranışta bulunan bütün öğrencilerimi ödüllendiririm. Onlarda yavaş yavaş bu şekilde davranmaya alışurlar”(ÖA.63). “Öncelikle onarla örnek olmak isterim. Çünkü öğrenciler için iyi bir örnek teşkil etmek ahlak eğitiminde en büyük önem arz eder... ÖA.180), “Onlara örnek olacak şekilde davranışlarda bulunurdum. Ve bu ahlaki değerlerin öğretilmesinde çaba sarf ederdim...”(ÖA.181), “İlk olarak ahlaki davranışlar açısından öğrencilerime örnek bir rol model olmaya çalışırım...”(ÖA.192), “Öncelikle ahlaki eğitimi veren kişi olarak öğrencilere rol model olabilecek şekilde davranmalıyız. Doğru yönlendirmeliyiz”(ÖA.195), “Öncelikle kendimin, öğretmenin rol model olması gerekmektedir. Önce öğretmen, ahlaki anlamda kendine çeki düzen vermelidir...”(ÖA.199)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 10 kişi ahlak eğitimine yönelik derste öğrenme öğretme sürecini ahlaki davranış etkinlikleri ile şekillendireceklerini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarının görüşleri şöyledir:

“Etkinlikler düzenleyebilirim tabi bu etkinliklerden önce ahlaki değer ve davranışlar hakkında bilgi veririm” (ÖA.71), “Onlarla çeşitli etkinlikler düzenleyerek bu hakkında fikirlerini paylaşırım”(ÖA.123), “Onlara ahlaki gelişimi için farklı düşünce yapısı ile bağdaşacak etkinlik ve duyuru vb. etkinlik yaptırabilirim”(ÖA.162), “Öğrencilere ahlaki değerleri düzgünce öğretecek etkinliklerle toplumun bir parçası olmasını sağlayabiliriz”(ÖA.170), “Çeşitli uygulamalar yaparak (örn. Topluma hizmet uygulamaları dersinde yapılan uygulamalar) onları iyi şeyler yapmaya teşvik ederim”(ÖA.149)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 8 kişi ahlak eğitimine yönelik derste öğrenme öğretme sürecini ders işlerken ahlakla ilişkilendirerek şekillendireceklerini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarının görüşleri şöyledir:

“Başka bir konu işlerken bile ahlaki değerlerle bağlantı kurup çocukların kafalarında yer etmesini sağlamaya çalışırım” (ÖA.31), “Çeşitli uygulamalar yaparak (örn. topluma hizmet uygulamaları dersinde yapılan uygulamalar) onları iyi şeyler yapmaya teşvik ederim”(ÖA.149), “Derste tamamen ahlaki öğretmekten ziyade diğer konulara ve ahlaka aynı anda eğitimi verilebilir”(ÖA.154), “Örneğin Osmanlı devletinin kültür ve miras uygarlığını anlatırken giriş kısmında günümüzdeki ahlak değerlerini sorgularım girişte daha sonra buradan hareketle yakından uzağa tekniğini kullanarak Osmanlıyı anlatıp değerlendirmede de kısa bir drama çalışması yaptırırım”(ÖA.158), “Derste sadece ahlaki değerler değil ders içeriğiyle çocuklara işlemek, anlatmak, konuya yaymak”(ÖA.161)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 7 kişi ahlak eğitimine yönelik derste öğrenme öğretme sürecini ahlak eğitimi ile ilgili uygulamalarla(örnek olay vb.) şekillendireceklerini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarının görüşleri şöyledir:

“Örnek olay yöntemini kullanarak onların gerçek yaşamla iç içe olarak öğrenmelerini sağlarım”(ÖA.139), “Anlatım tekniği yaparım. Örnek olay üzerinden empati kurmasını geliştiririm”(ÖA.146), “Bir durum olayı vererek, neler düşündüklerini sorarım ve siz böyle bir durumda olsanız ne yapardınız diye sorardım ve konuya girerdim. Ahlaki açıdan nasıl davranmaları gerektiğini anlatırım ve değerlendirme yaparım soru-cevap şeklinde”(ÖA.159), “Dersin girişinde dikkat çeken bir olay ilk ahlak eğitimini vurgular. Daha sonra ahlak eğitimine uygun olarak yöntemi uygular...”(ÖA.176)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 4 kişi ahlak eğitimine yönelik derste öğrenme öğretme sürecini tartışma yoluyla şekillendireceklerini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarının görüşleri şöyledir:

“...Tartışma ortamında empati ile değerlendirme yapılabilir. Okutma metni içindeki (ahlaki eğitime yönelik konular içeren) değerleri sınıfta hep birlikte düşünmeye, anlamaya yönelik çalışmalar yaptırılabilir” (ÖA.65) “Öğrencilere ahlak nedir, ahlakı

nasıl geliştirebiliriz? gibi öğrencileri hazır bulunuşluğunu sağlayıp konuya giriş yapmalarını sağladım. ...Sunuş yöntemi ile de ahlaki eğitimin aktarılmasını sağladım. Düşün, eşleş, paylaş etkinliği ile teknik olarak geliştirebilir. Öğrencilerin birbirleri ile tartışma halinde olup sınıfta da düşüncelerini aktarmalıdırlar”(ÖA.199)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 4 kişi ahlak eğitimine yönelik derste öğrenme öğretme sürecini öğrenci ile bire bir ilgilenerek şekillendireceklerini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarının görüşleri şöyledir:

“Her öğrenci ile bire bir ilgilenmeye çalışır ahlak konusunda elimden geldiğince bilinçlendirmeye çalışırım”.(ÖA.30)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 3 kişi ahlak eğitimine yönelik derste öğrenme öğretme sürecini aile ile iletişim yoluyla şekillendireceklerini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarının görüşleri şöyledir:

“Ahlaki öğretim ailede gelir öğretmen şekillendirir. Bir öğretmen olarak öğrencilerime önce büyüklere saygıyı, küçüklere sevgiyi öğretirim. Tekniğim her akşam bir öğrencimin evine ziyarete giderim. Ailesine nasıl davrandığımı gözlemlerim. Bunun sonucunda bir yol izlerim” (ÖA.9)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 1 kişi ahlak eğitimine yönelik derste öğrenme öğretme sürecini kolaydan zora basitten karmaşığa yöntemi şekillendireceğini belirtmiştir. Bu öğretmen adayının görüşü şöyledir:

“Aşama aşama öğrenme – öğretme sürecini gerçekleştiririm. Basitten alan konulardan zora doğru bir eğitim gösteririm. Soru-cevap yöntemi kullanarak öğrencilere anlatmak isterim”(ÖA.187)

4.2.5. Ahlaki Olarak Sorunlu Davranış Gösteren Öğrenciniz/Öğrencileriniz Olduğunda Ne Yapabilirsiniz? Detaylı Bir Şekilde Açıklayınız. Sorusunun Analizi

Araştırma grubunda yer alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına “Ahlaki olarak sorunlu davranış gösteren öğrenciniz/öğrencileriniz olduğunda ne yapabilirsiniz? Detaylı bir şekilde açıklayınız. ” Sorusu sorulmuştur. Bu temaya verilen cevaplar analiz edildiğinde ortaya çıkan bulgular frekanslarına göre Tablo:16’de yer almaktadır.

Tablo 16

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlaki Olarak Sorunlu Öğrencilere Yönelik Çözüm Önerileri

Ahlaki Olarak Sorunlu Öğrencilere Yönelik Çözüm Önerileri	F
Öğrenci ile bire bir iletişim kurmak	101
Aile ile iletişim kurmak	53
Uzman yardımı almak	38
Ceza ve uyarı vermek	31
Öğrenciye nasihatte bulunmak	23
Empati yapmak veya öğrenciye empati yaptırmak	13
Öğrencinin arkadaş ortamını araştırmak	5
Toplam	204

Tablo 16'yı incelediğimizde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 204'ü ahlaki olarak sorunlu davranan öğrenciler olduğunda neler yapabileceklerinin belirtmiştir. Bu öğretmen adaylarının 101'i öğrenci ile bire bir iletişim kurarak, 53'ü aile ile iletişim kurarak, 38'i uzman yardımı alarak, 31'i ceza ve uyarı vererek, 23'ü öğrenciye nasihatte bulunarak, 13'ü empati yaparak ve öğrenciye empati yaptırmak 5'i öğrencinin arkadaş ortamını araştırmak şeklinde belirtmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 101 kişi ahlaki olarak sorunlu öğrenciler olduğunda öğrenci ile bire bir iletişim kurmak gerektiğini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Onunla iletişime geçmeye çalışırım. Hayatındaki yapmak istediklerini, hayallerini anlatmasını isterim...” (ÖA.2), “Özel olarak onunla konuşur ve tavsiyeler veririm. Eğer bunları uygulamaz, söylediklerim yetersiz kalırsa faaliyete geçer ona özel uygulamalar geliştiririm” (ÖA.4), “Onunla yaptığının doğru bir davranış olmadığını konuşarak çözmeye çalışırım” (ÖA.9), “Özel olarak konuşurum, aile sorunları hakkında bilgi alarak konuyu çözmeye çalışırım” (ÖA.14), “Özel olarak ilgilenirim. Çünkü bu tür çocukların sevgisizlikten bu tür davranışlar sergilediğini bildiğim için özel olarak ilgilenirim” (ÖA.18), “Onunla sınıf dışında konuşur, yaptığı

şeyin yanlış olduğunu belirtirim. Bir sıkıntısı mı var onu sorarım. Bunlara rağmen çözülemiyorsa velisiyle konuşmayı denerim” (ÖA.31), “Onunla bu konuyu konuşup neden böyle sıkıntılar yaşadığını, bu sıkıntılarının sebebini öğrenmeye çalışırım” (ÖA.50), “Öncelikle sorununu fark ettiğim öğrenciyi gözlemlerim ve hakkında bilgi toplamaya çalışırım. Ayı bir odaya çağırır onunla öncelikle kendim konuşurum. Sorunlarının neden kaynaklandığını bulur çözüm üretirim” (ÖA.52), “İlk başta onunla düzgün bir şekilde konuşmaya çalışırdım ve bu davranışlarının nedenlerini öğrenmeyi, buna uygun olarak da onun davranışlarını değiştirmeyi yani güzel davranışlarda bulunmasını sağlamaya çalışırdım” (ÖA.54), “O öğrenciyeye daha fazla zaman ayırarak sorunu öğrenmeye çalışır ve bu sorunu düzeltmelerde bulunabilirim. Ana kaynağı bulup sorunu çözmeye çalışırım” (ÖA.64), “Öğrenciyeye bire bir konuşma yapılabilir. Sert-katı ve anlayışsız davranmamalı bu süreçte. Neden böyle davrandığı hakkında konuşmalar yapılabilir, yaptığı şeyin doğrusunu anlatabiliriz” (ÖA.65), “Öncelikle konuşarak bir çözüme varılabileceğini çözümsüz bir sorunun olmayacağını belirtir yardımcı olmaya çalışırım” (ÖA.75), “Onu asla yargılamam onu anlayıp yüz yüze gerekirse günlerce konuşup bu davranışını neden yaptığını ve neden yapmaması gerektiğini açıklarım” (ÖA.89), “Önce öğrenci ile iletişime geçilmeli. Daha sonra sorunun nedeni öğrenilmelidir. Bu nedenler üzerinden sorunlu davranışın doğrusu gösterilir” (ÖA.114), “Onları anlamaya çalışırım, o harekete iten sebepler nelerdir gözlemlemeye çalışırım. Karşıma alıp güzel bir dille anlatırım...” (ÖA.117), “İletişim kurabilmek önemli. Karşımızdaki öğrencinin ilk olarak neden böyle bir davranış gösterdiğini anlamaya çalışırım. Onun davranışının nedenini bulduktan sonra doğru olanı gösteririz. Onunla ilgilendiğimiz sürece eminim ki o da kendini düzeltir” (ÖA.130)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 53 kişi ahlaki olarak sorunlu öğrenciler olduğunda aile ile iletişim kurmak gerektiğini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Öncelikle ailesini tanıyıp, görüşmem gerekir. Sorunu ne kadar erken fark etsem o kadar iyidir” (ÖA.13), “... aile yapısı ve yöntemi nasıl bunları öğrenerek ailesiyle irtibat kurarım” (ÖA.20), “Ailesiyle görüşürüm, evine giderim daha yakından tanımaya çalışırım. Sorun mutlaka yaşadığı ve ailededir” (ÖA.22), “Ailesiyle görüşürüm. Öğrenciyeye görüşür anlayışlı bir şekilde anlamaya, sorunu çözmeye çalışırım” (ÖA.23), “Öncelikle ailesi ile iletişime geçer ve sorunun kaynağını birincil

kaynaktan öğrenmeye çalışmaya çalışırım”(ÖA.110), “... Ailesiyle görüşürüm. Ne yapar ne eder o çocuğu topluma kazandırırım”(ÖA.122), “İlk başta kendim konuşurum sonra ailesinden ilgilenen velisini çağırırım. Onunla sürekli irtibat halinde olurum. Sonuç alamazsam rehberliğe gönderirim. Bu seferde rehberlik – aile – öğretmen – öğrenci ilişkisi kurup her daim irtibat halinde olurum”(ÖA.140), “Onlara yaptığı şeyin yanlış olduğunu anlatmaya çalışırım. Daha sonra doğru davranışlara yönlendiririm. Bu davranışı ailesine bildiririm ve onlarında bu konuda dikkatli olmasını rica ederim”(ÖA.145), “Bu davranışın yanlış yönlerini göstererek doğruyu bulmasına rehberlik ederim. Sorunlu davranışın kökenine inerim aileyle iş birliği yaparım”(ÖA.146) “... Ailesiyle görüşürüm”(ÖA.165), “Öncelikle ailesiyle iletişime geçip çocuğun özel başka sorunlarının olup olmadığını öğrenirim...”(ÖA.174), “İlk önce onunla konuşurum. Neden böyle yaptığını anlamaya çalışırım. Ailesiyle konuşurum. Meseleyi çözmeye çalışırım”(ÖA.181), “Öğrencinin hangi açılardan eksik ve sorunlu olduğunu belirlemeye çalışırım. Hangi yönden eksikliği var ise tamamlamak için çabalarım. Veliler ve okul rehberlik öğretmeni ile iş birliği yaparım”(ÖA.192), “Ailesiyle konuşmalı. Öğrenci, rehberlik hizmetine gönderilebilir. İş birliği ile sorun çözülebilir”(ÖA.198).

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 38 kişi ahlaki olarak sorunlu öğrenciler olduğunda uzman yardımı almak gerektiğini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Psikolojisini ve aile ortamını araştırırım, psikolojik danışmanlık öğretmeninini yardımı ile düzeltmeye çalışırım” (ÖA.1), “Psikoloğa götürürüm. Tedavi olmasında yardımcı olurum” (ÖA.94), Düzeltmeye çalışırım olmuyorsa alanında uzman kişilerden yardım alırım”(ÖA.117), “Ben önce kendisiyle baş başa konuşurum. Eğer tedavi edilecek kadar ciddiye bu bozukluk, psikoloğa giderim ve onunla beraber tedavi alsın diye yardımcı olurum”(ÖA.132), “Okulun rehberlik servisine yönlendiririm çocuğu. Kendim konuşurdum, ailesiyle iletişime geçtim. Durum çok ciddiye psikoloğa yönlendirirdim ama çok ciddiye. Genel olarak kendim konuşurdum”(ÖA.137), “Sorunu bulup onun bunu nasıl üstesinden gelebileceği konuda yardımda bulunurum. Rehber hocamla birlikte sorunu inceler öğrenci de çözemezse bir psikoloğa başvururum”(ÖA.141), “Rehberlik servisine gönderebilirim. Konunun uzmanı ile beraber çalışarak sorun halledilebilir”(ÖA.155), “Öğrenciyi psikolojik danışmanlık merkezine göndererek bilgi almalarını sağlarım”(ÖA.156),

“Rehberlik servisine yönlendiririm. Üstesinden gelebileceğim bir şey varsa mücadele ederim”(ÖA.162), *“Rehberlik servisiyle ortak çalışırım”*(ÖA.168), *“Rehberlik servisiyle ortak çalışarak sorunu çözmeye çalışırım”*(ÖA.169), *“Öğrenci, rehberlik hizmetine gönderilebilir. İş birliği ile sorun çözülebilir”*(ÖA.198).

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 31 kişi ahlaki olarak sorunlu öğrenciler olduğunda ceza ve uyarı vermek gerektiğini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“İlk önce güzel bir dille uyarıp davranışının hoş olmadığını ona yapılırsa ne kadar kötü hissedebileceğini ona hatırlatırım hala devam ederse etkili olabilmek için ceza uygularım” (ÖA.8), *“Onu herkesin içinde rencide etmek yerine uyarıp doğru yola yöneltirim”* (ÖA.16), *“Uyarırım. Doğrusunu gösterir yaptığının yanlış olduğunu söylerim”* (ÖA.17), *“Onlara kızmak, bağırarak yerine karşıma alır güzel bir dille uyarırım. Fakat bu uyarı daha etkileyici bir şekilde yapabilirim”* (ÖA.32), *“İlk önce samimi bir konuşma havasında uyarırım. Doğruyu anlatırım ve tekrar yaptığında ceza alacağına dair ön sezi oluştururum. 2. yapışında ceza veririm. Hala devam ederse empati kurdurarak yaptığı yanlış kendisine yaptırırdım”* (ÖA.76), *“Öğrenciye ilk başta küçük küçük uyarılar verme eğer bu onları anlamıyorsa onunla bireysel olarak konuşma, yaptığının yanlış olduğunu belirtme”* (ÖA.99), *“Öğrencimi uyarırım. Yaptığının yanlış olduğunu söylerim ve doğrusunu anlatırım”*(ÖA.116), *“Bir daha o davranışta bulunmamaları için uygun bir şekilde uyarabiliriz. Yanlış davranışların sonuçlarını öğretebiliriz”*(ÖA.131), *“Öncelikle sorunlu öğrenciyi gözlemleyerek plan oluşturulur. Sorunu çözmek için çevreden yardım alınabilir. Ahlak eğitimi vererek, ceza-ödül sistemi uygulanabilir”*(ÖA.182), *“İlk önce ders içinde arkadaşlarının yanında onu uyarırım. Eğer davranışlarına devam derse dersten sonra özel olarak görüşürüm. Halen devam ederse disipline sevk ederim...”*(ÖA.189), *“Onu uyarırım. Yapması gereken doğru davranışı anlatırdım...”*(ÖA.196)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 23 kişi ahlaki olarak sorunlu öğrenciler olduğunda öğrenciye nasihatle bulunmak gerektiğini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Yaptığının yanlış olduğunu söyler ne gibi olumsuz davranış yarattığından bahsederim” (ÖA.19), *“Ona doğruyu yanlış neler yapması, yapmaması gerektiğini*

söylerim kırmadan, tatlı bir dille”(ÖA.121), “Bu durumu onlarla oturup onları anlayacak şekilde konuşurum. Çevreden de örnek veririm”(ÖA.123), “Önce neden yaptığını sorarım, onu anlamaya çalışırım. Daha sonra yaptığı şeyin yanlış olduğunu açıklarım”(ÖA.144), “Onlara ahlaki değerlerinin güzelliğini kişiliğın gelişmesi açısından ahlaki değerlerin gerekliliğini anlatırım”(ÖA.170)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 13 kişi ahlaki olarak sorunlu öğrenciler olduğunda empati yapmak veya empati yaptırmak gerektiğini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Kendim hoşgörölü bir şekilde yaklaşırım. Empati kurarak onu anlamaya çalışıp çözüm yolları üretmeliyim. Bunda başarılı olamazsam da profesyonel yardım almaya yönlendirebilirim” (ÖA.81), “İlk olarak onunla baş başa konuşurum. Yaptığının yanlış olduğunu hayatımdan örneklerle açıklarım. Kendini empati yaparak ahlaklı olarak ne kadar güzel olacağını söylerim” (ÖA.83), “Davranışının doğrusunu baskıcı ve sert bir üsluptan uzak ve nazıkçe anlatarak davranışın neden yanlış olduğunu ve doğrusunu yapmanın ne gibi güzelliklere neden olacağını anlatarak empati yapmasını sağlarım” (ÖA.86), “Empati becerisinin gelişmesi için bir şeyler yapmaya çalışırım. Örneğın arkadaşının kalemlliğini izinsiz alan bir öğrenciye. Bir arkadaşın senin kalemlliğini izinsiz alsa bu hoş bir şey mi gibi” (ÖA.96), “Onları anlamaya çalışırım. Yaptıklarının neden sorunlu olduğunu açıklarım. Daha sonra bunu düzeltmeye çalışırım”(ÖA.103), “Öğrencimi anlamaya çalışırım. Onun içinde yaşadığı ortam. Anlayıp neler düşündüğünü, problemin neyden kaynaklandığını anlamaya çalışır”(ÖA.125), “...Hareketlerine devam ederse onun yaptıklarını öğrenciye uygulayarak empati kurmasını sağlarım. Yapacağı harekete göre durumu değerlendiririm”(ÖA.148), “Aynı şekilde davranıp empati kurmalarını sağlarım ve nasıl hissettiğini sorarım. Vereceği cevaba göre farklı bir yöntem denerim”(ÖA.150), “Yapmamız gereken tek şey empati kurmasına yardımcı olmak. Bu davranışı bir başlasın ona yaptığında hissedeceği duyguların nasıl olacağını ona açıklatırım. Ahlaklı olmanın ve olmamanın onun geleceğini nasıl şekillendireceğini anlatmaya çalışmaktan ziyade görmesini sağlarım”(ÖA.185), “Yaptığı hatayı öncelikle, kendilerinin görmesini sağlarım. Yaptığı davranışın empati yolu ile kendisine karşı yapıldığına ne hissedeceğine dikkat ederim...”(ÖA.194)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 5 kişi ahlaki olarak sorunlu öğrenciler olduğunda öğrencinin arkadaş ortamını araştırmak gerektiğini belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Öncelikle sebebini buna neden olan durumu belirlerim. ... Daha sonra arkadaş ortamında kimlerle oturup kalktığına bakarım. Gerekirse ben konuşurum durum ciddiye bir psikolog yardımıyla çocuğa ulaşmaya çalışırım” (ÖA.49)

4.2.4. Öğretmen Olduğunuzda Ahlak Eğitime İlişkin Yeterli Olacağınızı Düşüyor Musunuz? Evet ise Nedenleriyle Birlikte Açıklayınız. Hayır ise Nedenleriyle Birlikte Açıklayınız. Sorusunun Analizi

Araştırma grubunda yer alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına “Öğretmen olduğunuzda ahlak eğitime ilişkin yeterli olacağınızı düşünüyor musunuz? Evet ise nedenleriyle birlikte açıklayınız. Hayır ise nedenleriyle birlikte açıklayınız.” Sorusu sorulmuştur. Bu temaya verilen cevaplar analiz edildiğinde ortaya çıkan bulgular frekanslarına göre Tablo 17’de yer almaktadır.

Tablo 17

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğretmen Olduklarında Ahlak Eğitime İlişkin Yeterlilik Durumları

Öğretmen Olduklarında Ahlak Eğitime İlişkin Yeterlilik Durumları	f
Evet	169
Hayır	35

Tablo 17’yi İncelediğimizde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 204’ü öğretmen olduklarında ahlak eğitime ilişkin yeterli, olacağınızı düşünüyor musunuz sorusuna cevap vermiştir. 169’u öğretmen olduğunda ahlak eğitime ilişkin yeterli olacağını belirtmiştir. Bu öğretmen adaylarının 35’i de öğretmen olduğunda ahlak eğitime ilişkin yeterli olamayacağını belirtmiştir.

Araştırma grubunda yer alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına “Öğretmen olduğunuzda ahlak eğitime ilişkin yeterli olacağınızı düşünüyor musunuz? Evet ise nedenleriyle birlikte açıklayınız.” Sorusu sorulmuştur. Bu temaya verilen cevaplar

analiz edildiğinde ortaya çıkan bulgular frekanslarına göre Tablo:18'de yer almaktadır.

Tablo 18

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitime İlişkin Yeterlilik Nedenleri

Ahlak Eğitime İlişkin Yeterlilik Nedenleri	f
Yeterli olacaklarını düşünmeleri	28
Öğrencilere iyi bir rol model olacaklarına dair inançları	27
Çevremden ve aileden aldığı eğitimin güçlü olması	21
Ahlaki bir eğitime sahip olmaları	17
Ahlaklı olmaları ve ahlakın ne olduğunu bilmeleri	9
Üniversitede verilen dersleri yeterli görmeleri	9
Sevgi, saygı ile onlara doğru ahlaki davranışları vereceklerine dair inançları	7
İyi bir eğitimle ahlaki davranışların düzeleceğine dair inançları	6
Bu ahlaki değerleri verebileceklerine dair inancın güçlü olması	5
Öğrencilerine bir yakın arkadaşı veya akrabası gibi yaklaşmaları	4
Ahlaki değerlere bağlılığın güçlü olması	3
Sınıf hâkimiyetini sağlayarak	2
Sürekli Kendimizi geliştirerek-	2
Aile ile iş birliği içinde gerçekleştirebileceklerine dair inançları	2
Toplumundaki ahlaki eksiklerin bilincinde öğrencileri yönlendireceğine dair inançları	2
Kültürümüzdeki örnek şahsiyetleri öğrencilere aktarabilmeleri	2
Öğrencilerle iletişim kurabileceklerine dair inaçları	2
Ahlaki gelişimlerinin tam olduğuna dair inançları	1

Tablo 18'i İncelediğimizde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 28'i yeterli olacaklarını düşünmeleri, 25'i öğrencilere iyi bir rol model olacaklarına dair inançları 21'i çevremden ve aileden aldığı eğitim gücünün güçlü olması, 17'si ahlaki bir eğitime sahip olmaları, 9'u ahlaklı olmaları ve ahlakın ne olduğunu bilmeleri, 9'u üniversitede verilen dersleri yeterli görmeleri, 7'si sevgi, saygı ile onlara doğru ahlaki davranışları vereceklerine dair inançları, 6'sı iyi bir eğitimle ahlaki davranışların düzeleceğine dair inançları, 5'i bu ahlaki değerleri verebileceklerine dair inancın güçlü olması, 4'ü Öğrencilerine bir yakın arkadaşı veya akrabası gibi yaklaşmaları, 3'ü ahlaki değerlere bağlılığının güçlü olması, 2'si sınıf hakimiyetini sağlayarak, 2'si sürekli kendimizi geliştirerek, 2'si aile ile iş birliği içinde gerçekleştirebileceklerine dair inançları, 2'si toplumdaki ahlaki eksiklerin bilincinde öğrencileri yönlendireceğine dair inançları, 2'si kültürümüzdeki örnek şahsiyetleri öğrencilere aktarabilmeleri, 2'si öğrencilerle iletişim kurabilme, 1'i ahlaki gelişimlerinin tam olduğuna dair inançları şeklinde belirtmiştir.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 28 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterli olacaklarını belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Çünkü gerek yetiştiğim ortam gerekse kişisel tutum, davranış ve düşüncelerim ahlak eğitimine ilişkin yeterli durumda. Her yaş grubuna uygun davranabildiğim için iyi anlayabileceğimi ve ahlaki anlamda olumlu etkileyeceğimi düşünüyorum” (ÖA.5), “Kendimi ahlaki eğitimlerle güzel bir şekilde donatırsam neden faydalı olmayayım? Yeterli olacağımı düşünüyorum” (ÖA.13) “Ben şahsen kendimin yeterli olacağımı düşünüyorum tabii ki de bu beni aşan ve profesyonel destek isteyecek durumlar hariç. Diğer ahlaki eğitimlerde öğrencilerime atık olan her şeyi öğretebileceğimi düşünüyorum” (ÖA.21), “Evet yeterli olacağımı düşünüyorum. Çünkü bende ahlaki gelişimimi tamamlamış bir bireyim ve çocuklara bu yönde faydalı olabilirim. İleriki eğitim yıllarında öğretim yöntem ve tekniklerini öğrendikçe bunları daha iyi verebileceğime inanıyorum” (ÖA.31), “Evet ahlak eğitiminde yeterli olacağımı düşünüyorum. Çünkü kendimi bu konuda çok yeterli olduğumu düşünüyorum” (ÖA.40), “Evet yeterli olacağımı düşünüyorum çünkü öğrencilerimden ahlaklı bir şekilde yetişmeleri için elimden geldiğince çabalayacağım ve kendime has yöntem ve teknikler geliştirerek onlara öğretmeye çalışırım” (ÖA.55), “Evet kendimi bu konuda yeterli görüyorum ve bu doğrultuda bu bilgilerimi öğrencilerime aktarmaya

çalışırım” (ÖA.57), “Evet, yeterli olacağımı düşünüyorum. Ahlaki eğitimimi her zaman sorgulayan bir insanım. Eksiklerimi kapatarak içinde çaba sarf ediyorum. Bu yüzden kendi parçam gibi gördüğüm öğrencilerimin de ahlaki eğitimine önem veririm” (ÖA.66), “Evet yeterli olabileceğimi düşünüyorum. Çünkü ahlaklı bir birey yetiştirmek her şeyden önce önemlidir. Dürüst olunması sağlanmalıdır. Ahlaklı bireyler toplum içinde yararlı bireyler yetiştirme açısından önemlidir.” (ÖA.113), “Evet düşünüyorum. Çünkü bir öğretmen adayı olarak, bir insan olarak elimden geldiğince herkese iyi, anlayışlı olmaya çalışıyorum. Durum ne olursa olsun yalan söylemeye önem veriyorum. Çevremdeki insanlara davranışlar sergiliyorum. Hayata sevgiyle bakıyorum. Her durumda empati kurmaya çalışıyorum” (ÖA.117), “Sosyal bilgiler öğretmenliğinin bir avantajı olarak diğer branşlara göre daha fazla gündelik hayattan bahsettiğimiz, kültürleri toplumları öğrettiğimiz için ahlak eğitimi de ders kapsamımıza giriyor bu yüzden ahlak eğitiminde yeterli olacağımı düşünüyorum” (ÖA.122), “Evet düşünüyorum. Kendimde olan davranışları öğrencilerime aktarmada ve örnek olarak yanlış olanları düzeltmeleri yoluna gidilebilir” (ÖA.126), “Evet yeterli olacağımı düşünüyorum. Çünkü öğrencilerime ahlaklı bir vatandaş olmaları için elimden geleni yapacağım. Onları iyi bir vatandaş yapan ahlaki yönleri olacaktır” (ÖA.131), “Evet, ahlaki eğitim iyi bir insan olmak için önemli bir ölçüttür. Mutlu, merhametli, sevgi dolu çocuklar yetiştirmek ahlak eğitiminden geçer. Ahlak ilkelerini kendime pusula edindim bunları öğretmen olduğumda çocuklara da benimsetebileceğimi düşünüyorum” (ÖA.146), “Evet, çünkü öğrencileri sadece çalışan bir makine olmaktan çok bir birey olarak göreceğim ve ona göre davranacağım. Onlara konuşup dertlerini dinleyeceğim. Ahlaki davranış sevgiyle gelen bir şeydir” (ÖA.150), “Evet yeterli olacağımı düşünüyorum. Çünkü öğretmen olmuş bir birey zaten ahlaklıdır. Öğretmenlik mesleği kutsal ve değerli bir meslek olduğu için ahlak ve ahlak eğitimi son derece önemlidir”(ÖA.157), “Evet. Öğretmen olursam öğrencilerimin ahlak eğitimi yeterince vereceğimi düşünüyorum. Oyunlarla, tiyatroyla, dramayla vermeyi düşünüyorum”(ÖA.160), “Evet düşünüyorum. Çünkü kişilik gelişiminde ahlaki eğitimi yeterince aldığımı ve bunun eğitimini verebileceğime inanıyorum”(ÖA.170), “Evet yeterli olacağımı düşünüyorum. Çünkü öğrencilerin her ihtiyaç anında yardım edeceğimi ve onları yanlışlarında kırmadan uyarabilirim”(ÖA.172), “Yeterli olacağımı düşünüyorum. Ahlak eğitiminin önemini derslerde, günlük yaşamda ve aile iş birliğiyle bunu gerçekleştirebilirim”(ÖA.183), “Evet. Yeterli olacağımı düşünüyorum. Evrensel ahlaki değerleri hayatımda ilk sıraya

koyuyorum”(ÖA.192), “Evet yeterli olacağını düşünüyorum. Yeteri kadar konu üzerinde durup davranış olarak benimsemelerini sağlarım”(ÖA.195)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 27 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterlilik nedenleri arasında öğrencilere iyi bir rol model olacaklarına dair inançlarını belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Evet öğrencilerime iyi bir rol model olacağımı düşünüyorum” (ÖA.33), “Evet olacağımı düşünüyorum” (ÖA.34), “Evet çünkü başkalarına bir şey öğretmek ve yaptırmak için sizinde öyle olmanız ve bilmeniz gerekiyor bende bildiğimi düşünüyorum” (ÖA.56), “Evet olabileceğimi düşünüyorum. Bir öğretmenin görevi sadece dersleri anlatıp geçmek değil idol olarak örnek olmalıyız” (ÖA.65), “Çünkü, kendim öğrencilerime iyi bir örnek olacağımı düşünüyorum” (ÖA.123), “Bir rol model olacağıma inanıyorum.” (ÖA.143), “Evet, çünkü ben kendimdeki eksikleri tamamlamış bir şekilde her koşulda öğrenciye rol model olmam gerektiğinden bu rolü iyi oynayarak öğrencilere ahlak eğitimini verebileceğim. Yani bir öğretmen olarak kendim ile bir model olarak öğrencilere bu konuyu rahatlıkla öğretebileceğimden eminim” (ÖA.147), “Evet. Ailemden aldığım, gördüğüm değerlere dayanarak, okuduğum kişisel gelişim, psikolojik kitaplardan kendime çıkardığım derslerle, diğer okuduğum kitaplardan aldığım çıkardığım dersler doğrultusunda yeterli olarak rol model olacağımı düşünüyorum”(ÖA.153), “Evet. Çünkü bu konuda öğrencilere çok iyi bir model olduğumu düşünüyorum. Öğrenciler için rol model çok önemlidir. Ve ben iyi bir örnek olabileceğimi düşünüyorum”(ÖA.174), “Evet. Çünkü çocuk neyi görürse onu yapar. Bende ona rol model olurum”(ÖA.177), “Evet, çünkü ahlak eğitiminde öğrencilerime rol model olabileceğimi düşünüyorum...”(ÖA.178), “Evet yeterli olacağını düşünüyorum. Çünkü her şeyden önce onlara iyi bir örnek olup onlara iletişim yoluyla bu değerleri kazandıracam”(ÖA.180), “Evet. Öğrencilere rol model olarak öğretebilirim...”(ÖA.198)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 21 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterlilik nedenleri arasında çevremden ve aileden aldığım eğitimin güçlü olması şeklinde belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Evet, çünkü ailemden aldığım eğitim ve yaşadığım toplumdaki eğitimin güçlü olduğunu biliyorum” (ÖA.6), “Kendimi ahlak eğitimine yeterli

buluyorum. Çünkü ailemde bu konuya dair yeterli eğitimi aldığımı düşünüyorum” (ÖA.9), “Yetiştığım aile yapısı ve çevrem beni yeterli kılmaktadır. Ancak insan öğrenen bir varlıktır. Eksiklerimi gördüğümde bunu davranışına yansıtarak düzeltirim” (ÖA.14), “Evet çünkü ahlaklıyım” (ÖA.15), “Çünkü iyi bir aile eğitiminden geçtiğimi düşündüğüm için öğrencilerime de bunu yansıtırım” (ÖA.23), “Evet. Çünkü ailemden aldığım ahlak eğitimine uygun davranışlar sergiliyorum. Çevremizdeki birçok ahlaksızlığı örnek göstererek ahlakın önemini anlatabilirim” (ÖA.30), “Evet, düşünüyorum. Ailemden ve eğitim hayatımda ahlaklı bir birey olarak yetiştığimi düşünüyorum. Ahlakın doğru aktarılmasının gerektiğini düşünüyorum” (ÖA.103), “Evet, çünkü ailem olsun, çevrem olsun iyi bir ahlak eğitimi aldığımı düşünüyorum. Bu yüzden öğrencilerime de iyi bir ahlak eğitimi vereceğimi düşünüyorum” (ÖA.116), “Çünkü, bende kendi ailemde ahlak eğitimini yeterince aldığımı düşünüyorum. Ve buna bağlı olarak da öğrencilerimi iyi yetiştiririm” (ÖA.140), “Evet çünkü, ailemden öğretmenlerimden ve çevre büyüklerimden gördüğüm ahlak eğitimini ve kendimi geliştirdiğimi düşünüyorum” (ÖA.161), “Evet. Önce ailemde daha sonra okullarımda aldığım eğitimin yeterli olduğunu düşünüyorum. O yüzden öğrencilerime yeterli olacağıma eminim” (ÖA.166)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 17 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterlilik nedenleri arasında ahlaki bir eğitime sahip olmalarını belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Evet, çünkü ahlaki değerleri bildiğimi öngörüyorum ve bunu da öğrencilerime yansıtacağıma inanıyorum” (ÖA.39), “Kendime bu konuda güveniyorum. Bu konuda ahlaki değerlere sahip olduğumu düşünüyorum” (ÖA.43), “Evet düşünüyorum. Gerek ailemden gerekse bu zamana kadar ki öğretmenlerimden olsun iyi bir ahlak eğitimi aldım. Bunun yanı sıra bende kendimi hemen hemen her konuda yetiştirdim” (ÖA.48), “Evet, çünkü kendimin ahlak eğitimine sahip bir kişi olarak görüyorum. Onlara bu konuda yardımcı olacağımı düşünüyorum.” (ÖA.63), “Evet, çünkü yeterince ahlak eğitimi ve öğrencilerimi bu şekilde hedeflediğimi düşünüyorum” (ÖA.64), “Düşünüyorum. Çünkü kendim ahlak eğitimini düzgün bir şekilde aldım. Öğrencilerime örnek bir öğretmen olacağımı düşünüyorum” (ÖA.69), “Evet, düşünüyorum. Ama birazcık daha üzerine koyacağım şeyler olduğunu düşünüyorum. İyi bir ahlaki eğitim aldığımı düşünüyorum” (ÖA.111), “Evet. Çünkü kendim iyi bir ahlak eğitimi aldığım için” (ÖA.115), “Evet, çünkü ben ahlaki değerler

üzerine yetiştirildim. Çünkü benim hayatım ahlaki değerler üzerine kuruludur” (ÖA.118), “Çünkü yeterli düzeyde eğitim aldığımı düşünüyorum” (ÖA.125), “Evet, yeterli olacağımı düşünüyorum. Çünkü kendimin ahlaki eğitiminin yeterli olduğunu düşünüyorum ve öğrencilerimi de bu boyutta yetiştirebilirim” (ÖA.139), “Evet, çünkü kendim ahlaki gelişimimi tamamladığımı düşünüyorum” (ÖA.144), “Evet çünkü, ahlaki eğitimi iyi bir biçimde aldığımı düşündüğüm için öğrencilerime de iyi bir şekilde aktaracağımı düşünüyorum” (ÖA.159)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 9 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterlilik nedenleri arasında ahlaklı olmaları ve ahlakın ne olduğunu bilmeleri şeklinde belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Evet, çünkü ahlakın ne olduğunu bilirim” (ÖA.3), “Evet, çünkü ahlaklıyım” (ÖA.15), “Evet, çünkü kendimin ahlaklı bir birey olduğunu düşünüyorum. Bunu da onlara yansıtırım” (ÖA.17), “Evet, çünkü ahlaklı biriyim. Neyi, nasıl öğreteceğimi bilirim” (ÖA.19), “Evet. Ahlaklı olmak insan olarak en çok değer verdiğim değerdir. Kendimi öyle yetiştirdim bunu da fazla fazla öğrencilere aktaracağımı düşünüyorum” (ÖA.22), “Evet. Çünkü ahlaki yönden olumsuz bir yönümün olduğunu düşünmüyorum. Onun için yeterli olacağımı düşünüyorum” (ÖA.91), “Evet, çünkü ahlaklıyım” (ÖA.104), “Ahlaki davranışların neler olduğunu biliyorum ve ahlaki davranışlarımı hayatımda uyguladığımı düşünerek öğrencilerime de etkili bir şekilde aktarırım” (ÖA.108), “Evet, gerekli ahlaki yeterliliği sergilediğimi düşünüyorum” (ÖA.154)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 9 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterlilik nedenleri arasında üniversitede verilen dersleri yeterli görmeleri şeklinde belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Evet, çünkü bu eğitimi vermek için üniversitede bunun derslerini görüyoruz” (ÖA.84), “Evet düşünüyorum. Çünkü hem aldığım sosyal bilgiler branşı eğitiminden kaynaklı daha sonra ailevi kültür ve gelenekleri iyi öğrenmemden kaynaklı yeterli olacağımı düşünüyorum” (ÖA.158), “Evet. Çünkü öğretmen olacağım zamana kadar bunun eğitimini almış olacağız. Bu sayede yeterli olacağımı düşünüyorum” (ÖA.175), “Evet yeterli olacağımı düşünüyorum. Ahlakı eğitimi üniversite hocalarımdan çok iyi

aldığıma ve çok iyi uygulayacağıma eminim. Hocalarımızın bize uyguladığı ahlak eğitimini model olduğu şekli çok iyi algıladığımı düşünüyorum. Bir vatan sever olarak iyi bireyler yetiştireceğime inanıyorum” (ÖA.194)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 7 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterlilik nedenleri arasında öğrencilere sevgi, saygı ile doğru ahlaki davranışları vereceklerine dair inançları şeklinde belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Evet. Çünkü öğrenci öğretmenini severse yapamayacağı şey yoktur. Öğrencilerimin beni seveceğini, sayacağını düşünüyorum ve ahlak açısından onlara çok şey anlatabileceğimi düşünüyorum” (ÖA.32), “Evet. Sevgi, saygı ve hoşgörü ile onlara doğru ahlak davranışlarını kazandıracığımı düşünüyorum” (ÖA.74), “Evet, çünkü çocuklar o kadar zeki ve eğitime müsaitler ki sevgiyle yaklaşırsam her şeyi öğretebilirim” (ÖA.78)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 6 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterlilik nedenleri arasında İyi bir eğitimle ahlaki davranışların düzeleceğine dair inançlarını belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Evet, düşünüyorum. Çünkü ahlak eğitimi ile ilgili öğrencilere çok şey katacağımı biliyorum” (ÖA.35), “Evet düşünüyorum. Çünkü, ben çocuklara iyi bir eğitim sunulunca davranışlarla o çocuğun ahlaki eğitiminin düzenleneceğini biliyorum” (ÖA.38), “Ahlak eğitimini öğrencilere teknik ve yöntemlerle kazandırabileceğimi düşünüyorum”(ÖA.179), “Evet çünkü, yetişme tarzım o yüzden kendimi bu yönde yetiştirmiş hissediyorum. Ayrıca ahlaki eğitimi iyi olan bir öğrencinin hayatına yön vermesi konusunda etkili bir kavram olduğunu düşünüyorum”(ÖA.187)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 5 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterlilik nedenleri arasında ahlaki değerleri verebileceklerine dair inancın güçlü olması şeklinde belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Evet, elimden geldiğince bunu yapmak için uğraşacağım. Kendi kendimin öğretmeni olup kendimi yenileyip öğrencilerime bu donanımlı halimle ki inşallah o şekilde olabilirim. Ve hayatlarında silemeyecekleri hatıraları, hikayeleri, yaşanmış

olayları ahlak eğitimiyle harmanlayarak vermeye çalışabilirim” (ÖA.7), “Yeterli bilgiye sahip bir öğretmen olacağımdan” (ÖA.46), “Evet, çünkü bir öğretmen derslerin yanında güzel bir ahlakı da öğretmeli. Bu konuda yeterli eğitimi verebileceğimi düşünüyorum” (ÖA.67), Evet, çünkü kendimin gerekli ahlaki değerlere sahip olduğumu ve bunları da öğrencilerime yansıtacağımı biliyorum” (ÖA.89), “Evet. Çünkü ahlak eğitimini nasıl vereceğimi ve ne derece kazandırabileceğimin farkındayım”(ÖA.168)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 4 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterlilik nedenleri arasında öğrencilerine bir yakın arkadaşı veya akrabası gibi yaklaşımları şeklinde belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Evet, çünkü öğrencilerime arkadaşları aileleri gibi yaklaşabileceğime ve söylediklerimi önemseyeceklerini düşünüyorum” (ÖA.4), “Evet yeterli olabileceğimi düşünüyorum. Çünkü, yeri geldiğinde çocuk gibi onlara yaklaşıp, faydalı olabileceğini düşünüyorum” (ÖA.80), “Evet yeterli olabileceğimi düşünüyorum. Çünkü, yeri geldiğinde çocuk yeri geldiğinde bir yetişkin gibi onlara yaklaşıp onlara faydalı olabileceğimi düşünüyorum” (ÖA.81)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 3 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterlilik nedenleri arasında ahlaki değerlere bağlılığın güçlü olması şeklinde belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Evet, düşünüyorum. Ahlak eğitimini vermeden önce yaşantımız da var olması gerekmektedir. Benim yaşantımda da ahlak kuralları önemli bir yere sahiptir” (ÖA.76), “Evet düşünüyorum. Çünkü, güzel ahlakın getirdiği özellikleri taşıyorum. Bu özelliklerin hayatıma kattığı faydaları biliyorum. Bunu da öğrendiklerime ahlak eğitiminde yansıtacağımı ve yeterli olacağımı düşünüyorum” (ÖA.82), “Evet, yeterli olacağımı düşünüyorum. Çünkü, ahlaki değerlere bağlı bir insan olduğum için bu konuda eğitim verebilecek düzeyde olduğumu düşünüyorum” (ÖA.136), “Çünkü gereken ahlaki değerleri taşıdığımı ve önem verdiğime inanıyorum”(ÖA.152), “Evet değer eğitime ve ahlak eğitimine dikkat edip önem veriyorum. Değerlerle ahlak kuvvetlenir”(ÖA.169)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 2 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterlilik nedenleri arasında sınıf hâkimiyetini sağlayarak belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Evet, çünkü otoriteyi seviyorum. Sınıf hakimiyetini sağlayabilirim” (ÖA.44)

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 2 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterlilik nedenleri arasında sürekli kendimizi geliştirmemiz gerektiği şeklinde belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Evet, çünkü bir öğretmen adayı olarak kendimi 1. sınıftan geliştirerek son noktaya ulaşacağımı düşünüyorum” (ÖA.18), “Evet. Çünkü ahlaki eğitim alanında kendimi her gün geliştirmeye özen gösteriyorum. Öğretmenlik görevine başladığım zaman da bu gelişimime devam edeceğim” (ÖA.145)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 2 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterlilik nedenleri arasında toplumundaki ahlaki eksiklerin bilincinde öğrencileri yönlendireceğine dair inançlarını belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Düşünüyorum. Çünkü kötü söz, küfür ve ahlaksızca bulduğum hareketlerden rahatsızlık duyuyorum ve öğrencilerimin de güzel iş ve davranışlarda bulunmasını, güzel söz söylemelerini isterim” (ÖA.54), “Çünkü toplumun eksiklerini, açıklarını, yaralarını biliyorum çocukları ona göre yönlendirebileceğime inanıyorum” (ÖA.70)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 2 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterlilik nedenleri arasında kültürümüzdeki örnek şahsiyetleri öğrencilere aktarmak şeklinde belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Ahlaki değerler ile büyütüldüğüm için bunu öğrencilerime de yansıtabileceğimi düşünüyorum. Ayrıca bizim kültürümüzde çok büyük gönül insanları mevcuttur. (Mevlana, Yunus Emre gibi) Bu insanların bize bıraktıkları unsurları öğrencilerime etkili bir şekilde aktarabileceğimi düşünüyorum” (ÖA.151)

Araştırma grubunda yer alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına “Öğretmen olduğunuzda ahlak eğitimine ilişkin yeterli olacağınızı düşünüyor musunuz? Hayır ise nedenleriyle birlikte açıklayınız.” Sorusu sorulmuştur. Bu temaya verilen cevaplar

analiz edildiğinde ortaya çıkan bulgular frekanslarına göre Tablo 19’da yer almaktadır.

Tablo 19

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğretmen Olduklarında Ahlak Eğitime İlişkin Yeterli Olamama Nedenleri

Ahlak Eğitime İlişkin Yeterli Olamama Nedenleri	f
Ahlak eğitiminde kendini yeterli görmemek	6
Öğretme-öğrenme sürecinde tam bilgi sahibi olmamak	5
Üniversitede verilen dersleri yeterli görmemeleri	4
Ahlak eğitiminin aileden alınmaması	2
Ahlak eğitiminin zor bir süreç olması	1
Teknolojinin getirdiği ahlaki sıkıntılara yetişememek	1
Okul ortamına alışmamış ve tecrübe kazanmamış olmak	1

Tablo 19’u İncelediğimizde Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 4’ü öğretme-öğrenme sürecinde tam bilgi sahibi olmamak, 4’ü üniversitede verilen dersleri yeterli görmemeleri, 4’ü ahlak eğitiminde kendini yeterli görmemek, 1’i ahlak eğitiminin zor bir süreç olması, 1’i ahlak eğitiminin aileden alınmaması, 1’i teknolojinin getirdiği ahlaki sıkıntılara yetişememek, 1’i okul ortamına alışmamış ve tecrübe kazanmamış olmak, olarak belirtmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 6 kişi ahlak eğitime ilişkin yeterli olmama nedenleri arasında ahlak eğitiminde kendini yeterli görmemek şeklinde belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Çünkü benimde eksiklerim var” (ÖA.12), “Hayır. Çünkü birey ahlak eğitiminde sürekli öğrenim durumundadır. Birey sürekli ahlaki değerleri öğretir” (ÖA.25), “Hayır. Çünkü benimde eksik olduğum, bilgimin yetersiz kaldığı konular olacaktır” (ÖA.50), “Evet. Çünkü ahlak eğitimini hem ailemden hem de eğitim hayatımda yeterince öğrendiğimi düşünüyorum” (ÖA.52), “Aslında şuan tam olarak yeterli olmadığımı düşünüyorum. Çünkü sigara gibi bir kötü alışkanlığa sahibim”

(ÖA.110), “Hayır, çünkü bende yeterli düzeyde bu konuyla ilgili eğitim almadım” (ÖA.127), “Çünkü öğrencileri nasıl yönlendirmem gerektiği hakkında çok bilgim yok” (ÖA.137),

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 5 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterli olmama nedenleri arasında öğretme-öğrenme sürecinde tam bilgi sahibi olmamak şeklinde belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Hayır, çünkü öğretmenlik eğitimim tam olarak almadım bu sebepten şu anlık öğretimle ilgili bilgileri tam olarak bilmiyorum” (ÖA.8), “Hayır, düşünmüyorum. Çünkü daha 1. sınıfım eğitimim tamamlandıktan sonra da etkili olamam sanırım. Çünkü sürekli kendimi geliştirmem lazım. Kendimi geliştirmek için ise öğrencilerime yeterli olmak için, onlara bir şeyler katmak için sürekli çalışmam lazım”(ÖA.53), “Çünkü öğrencileri nasıl yönlendirmem gerektiği hakkında çok bilgim yok” (ÖA.133), “Ahlak gelişimi ailede genel olarak gelişir fakat eğitime ilişkin bir meslek olduğu için ders olarak da verilerek gelişmesi sağlanabilir”(ÖA.155), “Akademik olarak daha başarılı ve donanımlı olmam gerektiğini düşünüyorum”(ÖA.162).

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 4 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterli olmama nedenleri arasında üniversitede verilen dersleri yeterli görmemeleri şeklinde belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

Hayır. Çünkü eğitim sisteminin yeterli olacağını düşünmüyorum. Doğru değerleri veremem”(ÖA.164), “Tam olarak ahlak eğitimine ilişkin yeterli değilim. Çünkü, Eğitim aldığımız dersleri yetersiz buluyorum. Ayrıca bu konuda kendimizi geliştirmek için kurslara gitmemiz gerekir”(ÖA.176), “Hayır. Çünkü üniversitede verilen dersleri yeterli bulmuyorum. Ayrıca kurs almanız gerekir. Donanımlı değiliz”(ÖA.197)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 2 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterli olmama nedenleri arasında ahlak eğitiminin aileden alınmaması şeklinde belirtmişlerdir. Bu öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şöyle açıklanabilir:

“Hayır. Çünkü ahlak eğitimi ailede başlar. Aile ve öğretmen tamamlayıcıdır” (ÖA.93), “Hayır. Çünkü asıl ahlak eğitimi ailede başlar. Eğer aile iyi bir ahlak

eğitimi vermemişse bunu dđzenlemem biraz zor olur. Yine de bir şeyleri değiştirebiliriz” (ÖA.99)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 1 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterli olmama nedenleri arasında ahlak eğitiminin zor bir sđreç olması şeklinde belirtmiştir. Bu öğretmen adayının gđrüşü şöyle açıklanabilir:

“Hayır. Çünkü oldukça zor bir sđreç” (ÖA.90)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 1 kişi ahlak eğitimine ilişkin yeterli olmama nedenleri arasında teknolojinin getirdiği ahlaki sıkıntılara yetişememek şeklinde belirtmiştir. Bu öğretmen adayının gđrüşü şöyle açıklanabilir:

“Hayır, dđřünmüyorum. Çünkü içerisinde bulunduğumuz teknoloji çağı çok yanlış olan davranışları doğuruyormuş gibi empoze etmektedir. Yanlış algılar oluşmaktadır” (ÖA88).

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın amacı ve yöntemi özetlenerek, problem cümlesi ve alt problemler çerçevesinde elde edilen bulgular ve sonuçlar genel olarak değerlendirilmiş, yapılacak araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algılarını ve görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma yöntemden yararlanılmıştır. Nicel boyutta, öğretmen adaylarına “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitimine Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği” uygulanmıştır. Nitel boyutta ise ahlak eğitimi ile ilgili görüş ve uygulamalara yönelik düşüncelerini almak için açık uçlu sorulardan oluşan yazılı görüş formu kullanılmıştır. Bu kapsamda sonuçlar nicel bulgulara ilişkin sonuçlar, nitel bulgulara ilişkin sonuçlar ve nicel-nitel bulgulara ilişkin sonuçların karşılaştırılması olmak üzere üç alt başlıkta toplanmıştır.

5.1.1. Nicel Bulgulara İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırma alt amaçları doğrultusunda araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitimine Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği”nin alt boyutları incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Motivasyon” alt boyutundaki tüm maddelere verilen cevaplardaki yeterlik algı düzeyi çok yüksektir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının maddelere verdikleri cevaplara göre “Öğrencilerimi ahlâklı davranışlar sergilemeleri konusunda destekleyebilirim” maddesi en yüksek; “Öğrencilerimin ahlâklı olmanın erdeminin farkında olmalarını sağlayabilirim” maddesi ise en düşük ortalamayı almışlardır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Planlama” alt boyutu ile ilgili ifadelerde yeterlik algı düzeylerinin çok yüksek olduğu görülmektedir. Bu boyuta ilişkin yeterlik düzeyi çok yüksek olmakla birlikte; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının maddelere verdikleri cevaplara göre “Bir sorunla karşılaştığımda, derslerimde bu konuya hangi adımlarla değinebileceğimi bilirim.” maddesi en yüksek; “Ahlâk eğitiminde hangi

yöntem ve tekniklerle etkili vurgular yapabileceğimi bilirim.” maddesi ise en düşük ortalamayı almıştır.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının genel olarak “Hakimiyet” alt boyutundaki maddelere ilişkin, yeterlik algı düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adayları “Ahlaki olarak sorunlu davranış gösteren bir öğrencim olduğunda durumu nasıl düzeltebileceğimi bilirim.” maddesi en yüksek yeterlik düzeyine sahiptir.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları gerek “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitimine Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği” genelinden gerekse ölçek alt boyutları açısından çok yüksek yeterliğe sahiptir. Milson ve Mehlig (2002)’in yaptığı araştırmada da öğretmenlerin olumlu yönde yeterlik inancına sahip oldukları görülmektedir. Çitemel (2010) araştırmasında, öğretmen adaylarının evrensel ahlak prensiplerine ve toplum üstü ahlaki değer kavramlarına önem verdikleri sonucuna ulaşmıştır. Avcı (2011)’nin yaptığı araştırmada ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin karakter eğitimine dair öz-yeterliliklerinin olumlu yönde oldukları görülmektedir. Çekin (2013) çalışmasında, öğretmen adaylarının ahlaki olgunluk kavramlarını doğru algıladıkları ve ahlaki olgunluk düzeylerinin yüksek olduğunu belirlemiştir. Adıgüzel (2017)’in yaptığı araştırmada üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluğa ilişkin algılarının çoğu zaman olumlu olduğunu belirlemiştir.

Araştırma alt amaçları doğrultusunda araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine ilişkin yeterlik algıları ölçeğinin yeterlik düzeyleri bağımsız değişkenlere göre incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Ahlak Eğitimi Yeterlilik Algı” düzeyleri cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde; ölçeğin motivasyon, planlama, hakimiyet alt boyutlarında ve ölçeğin tamamında aldıkları puanların ortalamalarına bakıldığında, anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Ancak, ölçeğin motivasyon, planlama ve hakimiyet alt boyutunda kadın öğretmen adayları lehine istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde benzer şekilde, Tolunay (2001) cinsiyetle ahlaki gelişim arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmasında cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulmamıştır. Ulusoy (2007)’un yaptığı araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin ahlak ve tarih eğitimine ilişkin görüşlerinde cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Gibbs, Basinger, Grime ve Snarey (2007) ve Dönmez ve Avcı (2011) tarafından sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapılan çalışmada ise

cinsiyete değişkenine göre elde edilen veriler istatistiksel olarak anlamlı bulunmamış olsa da yine kadın öğretmenlerin yeterlik düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cesur ve Küyel (2010) ise araştırmalarında üniversite öğrencilerinin ahlaki yargılarını incelemişlerdir. Avcı (2011)'nin yaptığı sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyete göre "Ahlaki Bir Sınıf Oluşturma" ile ilgili öz-yeterlilik düzeylerinde kadın öğretmenlerin öz-yeterlilik düzeyleri erkek öğretmenlere göre daha yüksek çıkmıştır. İstatistiksel olarak da kadın ve erkek öğretmenler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Gençlerin ahlaki değerlendirme düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koymuşlardır. Çekin (2013) ise araştırmasında öğretmen adaylarının ahlaki olgunluk düzeylerini cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini bulmuştur. Diğer bir çalışmada ise

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği'nin motivasyon, planlama, hakimiyet alt boyutlarında toplam puanları arasında yaşa göre istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir. Benzer bir şekilde Avcı (2011)'nin yaptığı araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yaş gruplarına göre "Ahlaki Bir Sınıf Ortamı Oluşturma"ya ilişkin ölçülen öz-yeterlilik düzeylerinin farklılaşmadığı görülmüştür. Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı (2008) çalışmalarında öğretmen adaylarının öz yönelim değer algıları 17-20 yaş ile 21-24 yaş arasında 0,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulmuştur.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre ahlak eğitimine ilişkin yeterlik algı düzeyleri motivasyon, planlama, hakimiyet alt boyutlarında toplam puanları arasında istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir. Aynı doğrultuda Coşkun ve Yıldırım (2009) yaptıkları araştırmalarında üniversite birinci sınıf öğrencileri ile dördüncü sınıf öğrencileri arasında değer düzeylerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Avcı (2011)'nin yaptığı sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf düzeylerine göre "Ahlaki Bir Sınıf Oluşturma" düzeylerinin farklılaşmadığı görülmüştür.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının "Ahlak Eğitimi Yeterlilik Algı" düzeyleri yaşamının büyük çoğunluğunu geçirdiği yerleşim birimi değişkenine göre incelendiğinde; ölçeğin motivasyon, planlama ve hakimiyet alt boyutlarında ve ölçeğin tamamında aldıkları puanların ortalamalarına bakıldığında, anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Bu bulgulara göre farklı yerleşim biriminde yaşamını geçiren tüm öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik algılarının yüksek olduğu söylenebilir. İlgili alan yazına bakıldığında Coşkun ve

Yıldırım (2009) çalışmasında üniversite öğrencilerinin değer düzeylerinin yaşadığı yerleşim birimlerine göre anlamlı bir farklılığın olmadığını belirlemiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ailenin aylık gelirine göre ahlak eğitimine ilişkin yeterlik algı düzeyleri planlama ve hakimiyet alt boyutlarında toplam puanları arasında istatistiksel açıdan farklılığın olmadığı görülmektedir. Ölçeğin motivasyon alt boyutu puanları arasında ailenin aylık gelirine göre istatistiksel açıdan farklılığın olduğu ve bu farklılığın ailenin aylık geliri 2000 altı olan öğretmen adayları ile ailenin aylık geliri 2000-4000 arası olan öğretmen adayları arasında geliri yüksek olan öğretmen adayları lehine olduğu görülmektedir. Avcı (2011)'nin yaptığı araştırmada ise öğrencilerin ailelerinin ekonomik düzeyi yüksek olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Ahlaki Bir Sınıf Ortamı Oluşturma” ile ilgili öz-yeterlik düzeylerinin, öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumu düşük ve orta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Fakat “Ahlaki Bir Sınıf Ortamı Oluşturma”ya ilişkin ölçülen öz- yeterlik düzeylerinin öğrencilerin ailelerinin ekonomik düzeylerine göre değişmediği tespit edilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının anne eğitim durumuna göre ahlak eğitimine ilişkin yeterlik algı düzeyleri motivasyon, planlama ve hakimiyet alt boyutlarında toplam puanları arasında istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir. Ölçeğin motivasyon alt boyutu puanları arasında anne eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılığın annesi okuryazar olmayan öğretmen adayları ile annesi ortaokul ve ön lisans olan öğretmen adayları arasında annesi okuryazar olmayan öğretmen adayları aleyhine olduğu görülmektedir. Anne eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adayları ile anne eğitim düzeyi ortaokul ve ön lisans olan öğretmen adayları arasında anne eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adayları aleyhine olduğu görülmektedir. Yine planlama puanları arasında anne eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılığın annesi okuryazar olmayan öğretmen adayları ile annesi ortaokul ve ön lisans mezunu olan öğretmen adayları arasında annesi okuryazar olmayan öğretmen adayları aleyhine olduğu görülmektedir. Anne eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adayları ile anne eğitim düzeyi ortaokul ve ön lisans olan öğretmen adayları arasında anne eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adayları ile aleyhine olduğu görülmektedir. Ayrıca eğitim düzeyi ortaokul olan

öğretmen adayları ile anne eğitim düzeyi lise olan öğretmen adayları arasında anne eğitim düzeyi ortaokul olan öğretmen adayı ile lehine olduğu görülmektedir. Hakimiyet alt boyutu puanları arasında eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılığın annesi okuryazar olmayan öğretmen adayları ile annesi ortaokul ve ön lisans mezunu olan öğretmen adayları arasında annesi okuryazar olmayan öğretmen adayları ile aleyhine olduğu görülmektedir. Anne eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adayları ile annesi ortaokul ve ön lisans mezunu olan öğretmen adayları arasında anne eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adayları aleyhine olduğu görülmektedir. Coşkun ve Yıldırım (2009) yaptıkları araştırmalarında üniversite öğrencilerinin değer düzeylerinde anne eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yağmurlu, Çitlak, Dost ve Leyendecker (2009), çocuk sosyalleştirme hedeflerini karşılaştırmak amacıyla yaptıkları araştırmada, yüksek eğitimli annelerin, düşük eğitimli annelere göre kendini geliştirme ile ilgili hedefleri daha fazla vurguladıkları bulmuşlardır. Cesur ve Topçu (2010) eğitimin ahlaki gelişimle ilişkisini inceledikleri çalışmalarında anne eğitim düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu çalışmada anne eğitim seviyesi artıkça ahlaki gelişimde pozitif yönde bir gelişme olduğu saptanmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının baba eğitim durumuna göre ahlak eğitimine ilişkin yeterlik algı düzeyleri toplam puanları arasında istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının motivasyon alt boyutu puanları arasında baba eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılığın babası okuryazar olmayan öğretmen adayları ile baba eğitim durumu ilkokul, ortaokul, lise, ön lisans ve lisans olan öğretmen adayları arasında baba eğitim düzeyi okuryazar olmayan öğretmen adayları aleyhine olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının planlama puanları arasında baba eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılığın babası okuryazar olmayan öğretmen adayları ile babası ilkokul, ortaokul, lise, ön lisans ve lisans mezunu olan öğretmen adayları arasında babası okuryazar olmayan öğretmen adayları aleyhine olduğu görülmektedir. Ayrıca baba eğitim düzeyi ortaokul olan öğretmen adayları ile baba eğitim düzeyi lise olan öğretmen adayları arasında baba eğitim düzeyi lise olan öğretmen adayları lehine olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının

hakimiyet puanları arasında baba eğitim düzeyine göre istatistiksel açıdan farklılığın olduğu görülmektedir. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılığın babası okuryazar olmayan öğretmen adayları ile babası ilkokul, ortaokul, lise, ön lisans ve lisans mezunu olan öğretmen adayları arasında babası okuryazar olmayan öğretmen adayları aleyhine olduğu görülmektedir. Ayrıca baba eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adayları ile babası ortaokul, lise ve ön lisans mezunu olan öğretmen adayları arasında baba eğitim düzeyi ilkokul olan öğretmen adayları aleyhine olduğu görülmektedir. Coşkun ve Yıldırım (2009) yaptıkları araştırmalarında üniversite öğrencilerinin değer düzeylerinde baba eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Cesur ve Topçu (2010) eğitimin ahlaki gelişimle ilişkisini inceledikleri çalışmalarında baba eğitim düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Ahlak Eğitimi Yeterlilik Algı” düzeyleri yaşadığı aile tipi değişkenine göre incelendiğinde; ölçeğin motivasyon, planlama, hakimiyet alt boyutlarında ve ölçeğin tamamında aldıkları puanların ortalamalarına bakıldığında, anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

5.1.2. Nitel Bulgulara İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın nitel bulgularına ilişkin sonuçlar; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimi ile ilgili görüş ve uygulamalarına ilişkin görüşlerini almak amacıyla açık uçlu sorulardan oluşan yazılı görüş formu ile elde edilen bulgulara dayanmaktadır. Nitel bulgulardan elde edilen sonuçlar aşağıda açıklanmıştır:

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde “Öğrencilerin Ahlaki Davranış Göstermeleri İçin Yapılabilecekleri” teması altında verdikleri cevaplarda çoğunluğu iyi bir rol model olunması gerektiği, nasihatle bulunarak, drama yaptırarak, empati yaparak, ahlaki davranış etkinlikleri yaparak, iletişim kurarak, sosyal projelerde öğrencileri teşvik ederek, örnek vermek veya örnek kişileri anlatmak, kitap okumak, ödüllendirme ve pekiştireç vererek, aile ile iletişim kurarak, soru- cevap yöntemini kullanarak, ahlaki davranış panosu oluşturmak şeklinde ifade etmişlerdir. Alan yazın incelendiğinde Aydın (2003) ise makalesinde ahlak eğitiminin evde aile ve okulda öğretmenle birlikte yürüterek çocuklar daha iyi tanınır ve çocukların sosyal çevreye uyumu daha hızlı sağlanır şeklinde belirtmiştir. Ulusoy (2007)’un yaptığı araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin ahlak ve tarih eğitimine ilişkin görüşlerinde öğretmenlere sorduğu “sözünde güvenilir ve sorumluluk

duygusuna sahip insanların saygı gördüğü tarihi şahsiyetlerden örneklerle anlatırım” sorusuna verilen cevapta anlamlı bir fark bulunmamıştır. Kurtdede Fidan (2009) araştırmasında öğretmen adaylarının ahlaki değerlerin öğretilmesinde öğrencilere örnek olarak, ders verici hikayeler okuyarak, öğrencilere değerlerin farkına varmaları için sorular sorarak, değer boyutu olan sinema filmi, tv filmi ve tiyatro seyredilmesi gerektiği bulgularına ulaşmıştır. Ayrıca Sanger ve Osguthorpe (2005:akt:Temli, Akar ve Şen,2011)’de makalesinde ahlak eğitiminde öğretmenler birçok yöntemden faydalanmaktadır bunlar: ahlaki sorgulamayı ve düşünmeyi geliştirecek ve tartışmaya izin verecek hikayeler okumak, rol oynama ve örnek olay uygulaması kullanma, sekiz yaşına kadar olan eğitimde evrensel değerlerin vurgulandığı kitapları okunması, öğretmenlerin günlük iletişimde öğrencilere etkili bir rol model olmasıdır, şeklinde açıklamıştır. Avcı (2011)’nın ise yaptığı çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Model Olarak Öğretmen” başlığı altında öğretmenlerin iyi bir model olması gerektiğini, sorumluluklarını bilincinde olması gerektiğini, hitap şekline özen göstermesi gerektiğini, öğrencilerin özsaygılarını etkileyecek davranışlardan kaçınması gerektiğini, davranışlarında tutarlı olması gerektiğini söylemişlerdir. Temli, Şen ve Akar (2011) yaptıkları çalışmada çalışmaya katılan öğretmenlerin sadece rol model olarak değil, olaylara karşı tutum, düşünce, giyim, okul içi ve okul dışı yaşantıları şeklinde belirtmişlerdir. Ulusoy ve Dilmaç (2012) ise öğrencilerinin değerlerini değiştirmeyi düşünen öğretmenin bu değerlere ilişkin rol model olmaları gerekmektedir şeklinde belirtmiştir.

İkinciş sorunun analizine göre, sosyal bilgiler öğretmen adayları genel olarak öğrencilerin “Ahlak Eğitiminde Öğrenme-Öğretme Sürecini” nasıl biçimlendirecekleri teması altında kavram öğretmek, drama uygulayarak, soru-cevap uygulayarak, örnekler vererek, hikâyeleştirme yöntemi kullanarak, rol model olmak, ahlaki davranış etkinlikleri, ders işlerken ahlakla ilişkilendirerek, ahlak eğitimi ile ilgili uygulama, tartışma yoluyla, öğrenci ile bire bir ilgi yoluyla, kitap tavsiye ederek, aile ile iletişim kurarak, kolaydan zora basitten karmaşığa yoluyla verecekleri vurgulanmıştır. İlgili literatürde Ulusoy (2007)’un yaptığı çalışmada Ahlak eğitiminde öğretmen, çocukların istenmeyen davranışlarına dikkat etmeli ve onları düzeltmeye çalışmalıdır. Bununla birlikte zaman zaman fıkra, masal, hikaye ve gerçek hayattan olaylar anlatarak ahlak eğitimi ile ilgili çıkarım yapmaları üzerinde durmalıdır. Kurtdede Fidan (2009) çalışmasında öğretmen adaylarının öğretimde

örnek olaylar hazırlayarak öğrencilere analiz ettirilmesi, öğrencilere örnek kişilerin hayatlarının, alışkanlıklarının ve ilkelerinin araştırma konusu olarak verilmesini belirtmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Ahlaki olarak sorunlu davranış gösteren öğrenciniz/öğrencileriniz olduğunda ne yapabilirsiniz?” sorusuna verdiği cevaplar değerlendirildiğinde “Ahlaki Olarak Sorunlu Öğrencilere Yönelik Çözüm Önerileri” teması altında sosyal bilgiler öğretmen adayları çoğunlukla öğrenci ile bire bir iletişim kurarak, aile ile iletişim kurarak, uzman yardımı alarak, ceza ve uyarı vererek, öğrenciye nasihatle bulunarak, empati yaparak veya öğrenciye empati yaptırarak, öğrencinin arkadaş ortamını araştırım şeklinde belirtmişlerdir. Konu ile ilgili literatürde Mathison (1999), ise öğretmenler ve öğretmen adaylarının ailenin ahlak eğitiminde rolünün önemli olduğuna ilişkin görüşlerini ortaya koymuştur. Linkona (1991: akt, Temli, Şen ve Akar, 2011)’da benzer şekilde öğretmenler ahlak eğitiminde okul yöneticileri ile aile ile dayanışma içinde olunması gerektiğini belirtmiştir. Çağatay (2009)’ın yaptığı araştırmada da öğrencilerin gelişimi açısından okullardaki psikolojik rehberlik uzmanlarının öğrencilere psikolojik yardımda bulunması ve öğrencilerin sosyal gelişimine katkıda bulunacak etkinlikler düzenlemesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Temli, Şen ve Akar (2011) yaptıkları araştırmada araştırmaya katılan öğretmenlerin okulda ahlaki bir sıkıntı yaşadıklarında aile ile iletişime geçmek istediklerinin ancak işbirliğinde zorluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Öğretmen olduğunuzda ahlak eğitimine ilişkin yeterli olacağınızı düşünüyor musunuz? a. Evet ise nedenleriyle birlikte açıklayınız. b. Hayır ise nedenleriyle birlikte açıklayınız.” sorusuna verdiği cevaplar değerlendirildiğinde “Ahlak Eğitimine İlişkin Yeterlilik Nedenleri”, “Ahlak Eğitimine İlişkin Yeterli Olamama Nedenleri” temaları altında kodlanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları çoğunlukla öğretmen olduklarında ahlak eğitimine ilişkin yeterli olacakları şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının verdiği cevaplar değerlendirildiğinde “Ahlak Eğitimine İlişkin Yeterlilik Nedenleri” teması altında öğretmen adayları çoğunlukla yeterli olacaklarını düşünmeleri, öğrencilere iyi bir rol model olacaklarına dair inançları, çevremden ve aileden aldığım eğitimin güçlü olması, ahlaki bir eğitime sahip olmaları, ahlaklı olmaları ve ahlakın ne olduğunu bilmeleri, üniversitede verilen dersleri yeterli görmeleri, sevgi, saygı ile onlara doğru ahlaki davranışları

vereceklerine dair inançları, iyi bir eğitimle ahlaki davranışların düzeleceğine dair inançları, ahlaki değerleri verebileceklerine dair inancın güçlü olması, öğrencilerine yakın bir arkadaş gibi yaklaşmaları, ahlaki değerlere bağlılığın güçlü olması, sınıf hâkimiyetini sağlayarak, sürekli kendimizi geliştirerek, aile ile iş birliği içinde gerçekleştirebileceklerine dair inançları, toplumundaki ahlaki eksiklerin bilincinde öğrencileri yönlendireceğine dair inançları, kültürümüzdeki örnek şahsiyetleri öğrencilere aktarabilmeleri, öğrencilerle iletişim kurabilme, ahlaki gelişimlerinin tam olduğuna dair inançları şeklinde belirtmişlerdir. Avcı (2011) yaptığı araştırmada “Öğrencilerin Birbirlerine Karşı Saygılı ve Anlayışlı Olmalarını Sağlama” teması altında sosyal bilgiler öğretmenleri çoğunlukla öğrencilerin birbirlerine karşı saygılı olmalarını gerçekleştirdiklerini, öğrencilerin karşılıklı düşünceye önem vermelerini sağladıklarını, öğrencilerin birbirini rahatsız etmemesini sağladıklarını ifade etmişlerdir. Merter ve Bozkurt (2014) çalışmasında sınıf öğretmeni adayları değer eğitimi konusunda kendilerini yeterli gördüklerinin belirtmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının verdiği cevaplar değerlendirildiğinde “Ahlak Eğitime İlişkin Yeterli Olamama Nedenleri” teması altında öğretmen adaylarından bir kısmı öğretmen olduğunda ahlak eğitimine ilişkin yeterli olamayacağını belirtmiştir. Bu öğretmen adaylarının öğretme-öğrenme sürecinde tam bilgi sahibi olmamak, üniversitede verilen dersleri yeterli görmemeleri, ahlak eğitiminde kendini yeterli görmemek, ahlak eğitiminin zor bir süreç olması, ahlak eğitiminin aileden alınmaması, teknolojinin getirdiği ahlaki sıkıntılara yetişememek, okul ortamına alışmamış ve tecrübe kazanmamış olmak, olarak belirtmişlerdir. Kurtdebe Fidan (2009) çalışmasında öğretmen adaylarının değerler konusunda eğitim almadıkları ve gerekli bilgilere sahip olmadıklarını belirtmiştir. Temli, Şen ve Akar (2011) yaptıkları araştırmada araştırmaya katılan öğretmenlerin hizmet içi ve hizmet öncesi eğitimlerin etkili olmaması ve ahlak eğitiminde profesyonel desteklere ihtiyaç duyduğuna dair bulgulara ulaşmışlardır. Merter ve Bozkurt (2014) araştırmalarında sınıf öğretmeni adaylarına üniversitelerde değer eğitimi ile ilgili yeterli düzeyde eğitim verilmediği için eğitiminde kullanılan yöntemler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirtmiştir.

5.1.3. Nicel ve Nitel Bulgulara İlişkin Sonuçların Karşılaştırılması

“Ahlak Eğitime Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği”nde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Motivasyon” alt boyutundaki tüm maddelere verilen

cevaplardaki öz-yeterlik düzeyi çok yüksektir. Bu alt boyutta yer alan maddeler şunlardır: “Öğrencilerimi ahlâklı birey özellikleri sergilemeleri için motive edebilirim”, “Öğrencilerimi ahlâklı davranışlar sergilemeleri konusunda destekleyebilirim”, “Öğrencilerimi ahlâklı olmanın erdeminin farkında olmalarını sağlayabilirim”, “Öğrencilerimin evrensel değerleri benimsemeleri hususunda motivasyonlarını sağlayabilirim”, “Öğrencilerimin ahlâki gelişimini destekleyebilirim” şeklindedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları “Öğrencilerin Ahlaki Davranış Göstermeleri İçin Yapılabilecekleri” teması altında verdikleri cevaplarda çoğunluğu iyi bir rol model olunması gerektiği, nasihatle bulunarak, drama yaptırarak, empati yaparak, ahlaki davranış etkinlikleri yaparak, iletişim kurarak, sosyal projelerde öğrencileri teşvik ederek, örnek vermek veya örnek kişileri anlatmak, kitap okumak, ödüllendirme ve pekiştireç vererek, aile ile iletişim kurarak, soru- cevap yöntemini kullanarak, ahlaki davranış panosu oluşturmak şeklinde ifade etmişlerdir.

Yukarıda görüldüğü üzere ölçeğin “Motivasyon” alt boyutunda yer alan maddeler ve görüşme sonucu elde edilen bulgular birbiriyle örtüşmektedir. Her iki boyutta da “Öğrencilerimi ahlâklı birey özellikleri sergilemeleri için motive edebilirim”, “Öğrencilerimi ahlâklı davranışlar sergilemeleri konusunda destekleyebilirim”, “Öğrencilerimin ahlâklı olmanın erdeminin farkında olmalarını sağlayabilirim”, “Öğrencilerimin evrensel değerleri benimsemeleri hususunda motivasyonlarını sağlayabilirim”, “Öğrencilerimin ahlâki gelişimini destekleyebilirim” üzerinde durulmaktadır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ölçekteki “planlama” alt boyutu ile ilgili ifadelerde yeterlik algı düzeylerinin çok yüksek olduğu görülmektedir. Bu alt boyutta yer alan maddeler şunlardır: “Ahlâk eğitiminde hangi yöntem ve tekniklerle etkili vurgular yapabileceğimi bilirim”, “Bir sorunla karşılaştığımda, derslerimde bu konuya hangi adımlarla değinebileceğimi bilirim”, “Kalıcı davranış değişikliği sağlayabileceğim bir ders planı yapabilirim.”

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Öğretmen olduğunuzda derste ahlak eğitimine yönelik olarak öğrenme-öğretme sürecini (giriş, yöntem, teknik, değerlendirme) nasıl biçimlendirirsiniz? Detaylı bir şekilde açıklayınız. sorusuna verdiği cevaplar değerlendirildiğinde “Ahlak Eğitiminde Öğrenme-Öğretme Süreci” teması altında sosyal bilgiler öğretmen adayları kavram öğretmek, drama

uygulayarak, soru-cevap uygulayarak, örnekler vererek, hikâyeleştirme yöntemi kullanarak, rol model olmak, ahlaki davranış etkinlikleri, dersi işlerken ahlakla ilişkilendirerek, ahlak eğitimi ile ilgili uygulamalar, tartışma yoluyla, öğrenci ile bire bir ilgi yoluyla, kitap tavsiye ederek, aile ile iletişimle, kolaydan zora basitten karmaşığa yoluyla, ile ifade etmişlerdir. Fakat sosyal bilgiler öğretmen adaylarından bir kısmı öğretmen olduğunuzda derste ahlak eğitimine yönelik olarak öğrenme-öğretme sürecini (giriş, yöntem, teknik, değerlendirme) nasıl biçimlendirirsiniz? detaylı bir şekilde açıklayınız sorusunu cevaplamamışlardır.

Bu kapsamda ölçeğin “planlama” alt boyutu yer alan maddeler ve görüşme sonucu elde edilen bulgular birbiriyle benzerlik göstermektedir. Her iki boyutta da “. Ahlâk eğitiminde hangi yöntem ve tekniklerle etkili vurgular yapabileceğimi bilirim”, “Bir sorunla karşılaştığımda, derslerimde bu konuya hangi adımlarla değinebileceğimi bilirime” yönelik vurgu yapılmaktadır. Fakat ölçekten farklı olarak görüşmede Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından bir kısmı, öğretmen olduğunuzda derste ahlak eğitimine yönelik olarak öğrenme-öğretme sürecini (giriş, yöntem, teknik, değerlendirme) nasıl biçimlendirirsiniz? detaylı bir şekilde açıklayınız sorusunu cevaplamamışlardır.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları genel olarak “hakimiyet” alt boyutuna ilişkin, öz-yeterlik düzeylerinin yüksek olduğu görülmele birlikte bu boyutta yer alan maddeler şunlardır: “Ahlâk eğitimine değinebilmek için yeteneğime güvenirim”, “Ahlaki olarak sorunlu davranış gösteren bir öğrencim olduğunda durumu nasıl düzeltebileceğimi bilirim”, “Ahlâki değerleri nasıl vurgulayabileceğimi bilirim”.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları “Ahlaki Olarak Sorunlu Öğrencilere Yönelik Çözüm Önerileri” teması altında öğretmen adayları öğrenci ile bire bir iletişim kurarak, aile ile iletişim kurarak, uzman yardımı alarak, ceza ve uyarı vererek, öğrenciye nasihatle bulunarak, empati yaparak ve öğrenciye empati yaptırarak öğrencinin arkadaş ortamını araştırmak şeklinde belirtmişlerdir. “Ahlak Eğitimine İlişkin Yeterlilik Nedenleri” teması altında ise sosyal bilgiler öğretmen adayları yeterli olacaklarını düşünmeleri, öğrencilere iyi bir rol model olacaklarına dair inançları, çevremlen ve aileden aldıkları eğitimin güçlü olması, ahlaki bir eğitime sahip olmaları, ahlaklı olmaları ve ahlakın ne olduğunu bilmeleri, üniversitede verilen dersleri yeterli görmeleri, sevgi, saygı ile onlara doğru ahlaki davranışları vereceklerine dair inançları, iyi bir eğitimle ahlaki davranışların düzeleceğine dair

inançları, bu ahlaki değerleri verebileceklerine dair inancın güçlü olması, öğrencilerine yakın bir arkadaş gibi yaklaşımları, ahlaki değerlere bağlılığın güçlü olması, sınıf hâkimiyetini sağlayarak, sürekli kendimizi geliştirerek, aile ile iş birliği içinde gerçekleştirebileceklerine dair inançları, toplumundaki ahlaki eksiklerin bilincinde öğrencileri yönlendireceğine dair inançları, kültürümüzdeki örnek şahsiyetleri öğrencilere aktarabilmeleri, öğrencilerle iletişim kurabilme, ahlaki gelişimlerinin tam olduğuna dair inançları şeklinde belirtmiştir. “Ahlak Eğitime İlişkin Yeterli Olamama Nedenleri” teması altında ise sosyal bilgiler öğretmen adayları öğretme-öğrenme sürecinde tam bilgi sahibi olmamak, üniversitede verilen dersleri yeterli görmemek, ahlak eğitiminde kendini yeterli görmemek, ahlak eğitiminin zor bir süreç olması, ahlak eğitiminin aileden alınmaması, teknolojinin getirdiği ahlaki sıkıntılara yetişememek, okul ortamına alışmamış ve tecrübe kazanmamış olmak olarak belirtmişlerdir.

Bu noktada ölçeğin “Hakimiyet” alt boyutundaki tüm maddeler ve görüşme sonucu elde edilen bulgular birbiriyle örtüşmektedir. Her iki boyutta da sosyal bilgiler öğretmen adayları ahlâk eğitimine değinebilmek için yeteneklerine güvendikleri, sorunlu davranış gösteren bir öğrencileri olduğunda durumu nasıl düzeltebileceklerini bildikleri, ahlâki değerleri nasıl vurgulayabileceklerini bildikleri görülmektedir. Fakat ölçekten farklı olarak görüşmede sosyal bilgiler öğretmen adaylarından bir kısmı öğretme-öğrenme sürecinde tam bilgi sahibi olmamak, üniversitede verilen dersleri yeterli görmemek, ahlak eğitiminde kendini yeterli görmemek, ahlak eğitiminin zor bir süreç olması, ahlak eğitiminin aileden alınmaması, teknolojinin getirdiği ahlaki sıkıntılara yetişememek, okul ortamına alışmamış ve tecrübe kazanmamış olmak cevabını vererek ifade etmişlerdir.

5.2. Öneriler

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimine yönelik yeterlik düzeylerini belirlemek olan bu araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak şu öneriler yapılabilir:

- Ahlak eğitimi genç bireylerin yetiştirilmesinde ihmal edilmemesi gereken bir eğitimidir. Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bir kısmının ahlak eğitimine ilişkin öğrenme-öğretme sürecini nasıl şekillendirecekleri konusunda fikir belirtmemişlerdir. Bu sebeple eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştirme programlarında ahlak

eğitimine ilişkin öğrenme-öğretme sürecini nasıl şekillendireceklerine ilişkin dersler konularak öğretmen adaylarının ahlak eğitimi konusunda bilgi ve yeterlik sahibi olmaları sağlanabilir.

- Okul içi ve okul dışı etkinlikler yoluyla ahlak eğitimine ilişkin değerler öğretmen adaylarında kalıcı hale getirilmesi sağlanabilir.
- Öğretmen adaylarının ahlak eğitimi hakkında eksiklikleri göz önünde bulundurularak bu bireylere seminer, tanıtım toplantıları, konferans, gibi etkinlikler artırılabilir. Ancak bu eğitim programlarının alanlarında uzman kişilerce verilmesine özen gösterilmelidir.
- Ailenin ahlak eğitimindeki yeri de önemlidir. Araştırmada genel olarak anne ve baba eğitim durumu artıkça ahlak eğitiminde yeterlikleri daha yüksek görölmektedir. Bu yüzden üniversite ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğinde öğrenci velilerine ahlak eğitimi hakkında seminer, konferans ve tanıtım toplantıları gibi etkinlikler yapılabilir. Ancak bu eğitim programlarının alanlarında uzman kişilerce verilmesine özen gösterilmelidir.
- Bu araştırma sosyal bilgiler öğretmen adaylarını ahlak eğitimine ilişkin yeterlik algılarını belirlemeye yönelik karma yöntemli bir araştırmadır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ahlak eğitimi uygulamalarına yönelik olarak deneysel araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel. A. (2017). Üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri ile genel özyeterlik düzeyleri arasındaki ilişki. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, cilt:5(1) s:1-17
- Akagündüz, S.Y.(2016). *Türkiye’de ahlak eğitimi üzerine bir inceleme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akdağ, H. (2014). Sosyal bilgilerin tanımı, amacı, önemi ve türkiye’deki yeri, R. Turan, A.M. Sünbül & H. Akdağ (Editörler). *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-1*. İkinci Baskı, Ankara, Pegem Akademi, s.1-24.
- Aktan, C. C. (2009). Ahlak ve ahlak felsefesine giriş, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, cilt:1,(1), s.38-59.
- Aladağ, S. (2012). İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini bilişsel düzeyde kazanmalarına etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, cilt:16(1), s.123-142.
- Aslan, E. (2016). Geçmişten günümüze sosyal bilgiler, D. Dilek(editör). *Sosyal bilgiler eğitimi*. Birinci Baskı, Ankara. Pegem Akademi, s.3-48.
- Ata, B. (2007). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım, C. Öztürk (Editör).*Sosyal bilgiler öğretim Programı*. Üçüncü Baskı, Ankara, Pegem A Yayıncılık, s.71-83.
- Avcı, E. (2011). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin karakter eğitimine dair öz-yeterliliklerinin incelenmesi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Aydın, M.Z. (2003) Ailede ahlak eğitimi. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt:7(2) s. 125-158
- Aydın, M. Z. (2008). *Okullarda ahlak eğitim ve ahlak öğretiminde örnek olay incelemesi yöntemi*,(3), Ankara, Nobel Yayınları.

- Aydın, M. Z. & Gürler, Ş. A. (2012). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara, Nobel Yayınları.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal davranış eğitim*,(3), Ankara, Nobel Yayınları.
- Bakioğlu, A. & Silay, N. (2013). *Yüksek öğretim ve öğretmen yetiştirmede karakter eğitimi*, Ankara, Nobel Yayınları.
- Balay, R. & Kaya, A. (2014) Eğitim fakültesinde okuyan öğretmen adaylarının ahlaki değer yönelimleri. *Değerler Eğitimi Dergisi cilt:12(28) s.7-45*
- Bilgili, A.S. (2016). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler, A. S. Bilgili (Editör). *Sosyal bilgilerin temelleri*. Sekizinci Baskı, Ankara, Pegem Yayınları, s.2- 36.
- Binbaşoğlu, C. (2000). *Ailede ve okulda eğitim sorunları*. İstanbul, MEB Basımevi
- Büyükoztürk, Ş. (2009). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Bolat, O.İ. (2006). İş etiği olgusu üzerine ayrıntılı bir kavramsal değerlendirme: iş etiği ve verimlilik ilişkisi. *Verimlilik Dergisi, sayı: 2, 9-28*.
- Bolay, S. Hayri. (2007). Değerlerimiz ve günlük hayat, *Değerler Eğitim Merkezi Dergisi, Sayı 1*.
- Cevizci, A. (2002). *Etiğe giriş*, Paradigma Yayınları, İstanbul.
- Cesur, S. & Topçu, M. S. (2010). Değerlerin belirlenmesi testinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması ve yaş, eğitim, cinsiyet ve ebeveyn eğitiminin ahlaki gelişim ile ilişkisi, *Kuram ve Uygulama Eğitim Bilimleri Dergisi, 10(3) s. 1657-1696*
- Coşkun, Y. &ve Yıldırım, A. (2009). Üniversite öğrencilerinin değer düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, cilt.4(1) s.311-328*
- Çetin, Ş. (2013). Öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies, sayı:8(8), 1733-1743*.

- Çelik, Z. & Tokluca, D. (2015). Batıda eğitim müfredatında ahlak eğitimi, M. K. Arıcan, M.Orçan, M. E. Kala, B. Cizreli & M. K. Sağlam (Editörler). *Eğitim ve ahlak şurası*. Ankara. Eğitim Bir-Sen Yayınları, S.316-333.
- Cesur, S. Küyel, N. (2010). Ebeveyn tutumları ve gençlerin ahlaki muhakeme ve ahlaki yönelimleri arasındaki ilişkiler. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 29, s: 91-120.
- Creswell, J.W. & Plano Clark, V.L. (2011) Designing and conducting mixed methods research. 2nd Edition, Sage Publications, Los Angeles.
- Creswell, J. W. (2012). Educational research: planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research (4th ed.). Pearson.
- Creswell, J. W. (2017). *Karma yöntem araştırmalarına giriş*, Çeviren: Mustafa Sözbilir, 1. Baskı, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Çekin, A. (2013). Öğretmen adaylarının ahlaki olgunluk düzeyleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, cilt:21(3) s:1035-1048.
- Çiftçi, N. (2003). Kohlberg'in bilişsel ahlak gelişimi teorisi: ahlak ve demokrasi eğitimi. *Değerler Eğitim Dergisi*, sayı:1, 43-77.
- Çitemel, N. (2010). *Examining the relationship between psychological symptoms and moral judgment of graduate students*. Unpublished Master's Thesis, Sakarya University Institute of Social Sciences.
- Doğanay, A. (2005). Sosyal bilgiler öğretimi, C. Öztürk ve D. Dilek (Editörler). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Beşinci Baskı, Ankara, Pegem A Yayıncılık, s.17-52.
- Doğanay, A. (2009). Değerler eğitimi, C. Öztürk (Editörler). *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi*. Birinci Baskı, Ankara, Pegem Akademi, s.225-256.
- Dönmez, C. & Avcı, E. (2011). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin karakter eğitimine dair öz-yeterlikleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 1 (2), 0-14.
- Dönmez, B. (2015). Eğitimcinin ahlak eğitimi, M. K. Arıcan, M.Orçan, M. E. Kala, B. Cizreli ve M. K. Sağlam (Editörler). *Eğitim ve ahlak şurası*. Ankara. Eğitim Bir-Sen Yayınları, S.524-555.

- Dönmez, C. (2003). Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. C. Şahin(Editör). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu sosyal bilgiler*. Birinci Baskı, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Durkheim, E. (2010). *Ahlak eğitimi*, Çeviren: Oğuz Adanır, Eğitim Dizisi-5, İkinci Baskı, İstanbul: Say Yayınları
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*. Cilt:1,(1), 79-96.
- Gençtürk,E. & Sarpkaya, G. (2012). Sosyal bilgiler programı ve öğretmen yeterlikleri, M. Safran (Editör). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İkinci Baskı, Ankara, Pegem Akademi, s. 49-66.
- Günay, D. (2015). Eğitimden ahlaka. M. K. Arıcan, M.Orçan, M. E. Kala, B. Cizreli & M. K. Sağlam (Editörler). *Eğitim ve ahlak şurası*. Ankara. Eğitim Bir-Sen Yayınları, S.134-148.
- Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar (ahlak psikolojisi, ahlaki değerler ve ahlaki gelişme)*,(1), Ötüken Yayınları, , Amsterdam
- Gürhan, E. (2017). *İlkokullarda uygulanan değerler eğitimi uygulamalarının yönetici ve sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi (konya-selçuklu Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Göka, E. (2006). *Türk grup davranışı*, Ankara: Aşına Kitaplar.
- Gibbs, J. C, Basinger, K. S., Grime, R. L., & Snarey, J. R. (2007). Moral judgment development across cultures: revisiting kohlberg's universality claims. *Developmental Review*, 27,443-500.
- Gerris, J.R.M., Dekovic, M., Janssens, J. M.A.M. (1997). The relationship between social and childrearing behaviors: parents' perspective taking and value orientations, *Journal of Marriage and Family*, 59 (4), 834-847.
- Haynes, F. (2002). *Eğitimde etik*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Kant, İ. (2007). *Eğitim üzerine toplu eserleri-1*, çeviren: Ahmet Aydoğan, Birinci Baskı, İstanbul, Say Yayınları.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* (23. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Kaymakcan R. & Uyanık, M. (2007), *Teorik ve pratik yönleriyle ahlâk içerisinde, mustafa aydın, islam bağlamında ahlâk*, İstanbul, DEM Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Kerschensteiner, G. (1954). *Karakter kavramı ve terbiyesi*. Çeviren: H. Fikret Kanad, Ankara, Örnek Matbaası. (Eserin orijinali 1929'da yayımlandı).
- Kesgin, S. (2015). Cumhuriyet dönemi ahlak eğitimi üzerine bir değerlendirme, M. K. Arıcan, M.Orçan, M. E. Kala, B. Cizreli & M. K. Sağlam (Editörler). *Eğitim ve ahlak şurası*. Ankara. Eğitim Bir-Sen Yayınları, S.164-204.
- Kılıçoğlu, G. (2012). *Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi*, Mustafa Safran (editör). Sosyal bilgiler öğretimi. İkinci Baskı, Ankara, Pegem Akademi, s.3-16.
- Kızıler, H. (2014). Ahlaki değerlerin şahsiyet oluşumuna etkisi, *Milli Eğitim Dergisi*, 204, s:5-17.
- Kurtdede Fidan, N.(2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri, *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, cilt.2(2). S. 1-18.
- Mathison, C. (1999). How teachers feel about character education: a descriptive Study. *Action in Teacher Education*, 20 (4), 29-38.
- MEB. (2018). S Sosyal bilgiler dersi öğretim programları, <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>: 24.Şubat.2019 tarihinde alınmıştır.
- MEB.(2019). Milli eğitim temel kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> 24. Şubat. 2019 tarihinde alınmıştır.
- Merter, F. & Bozkurt, E. (2014). Sınıf öğretmenliği bölümü öğrencilerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume* , cilt,9/5, s.441-451.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: a sourcebook*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Milson A. J. & Mehlig L. M. (2002). Elementary school teachers' sense of efficacy for character education. *The Journal of Educational Research*, 96 (1), 47-53.
- Oğuzkan, F. (1981). *Eğitim terimleri sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara

- Öymen, M.R. (1975). *Ahlak eğitimi ve ahlakın testle ölçülmesi*, Murat Matbaacılık, İstanbul.
- Özen, Y. (2015). Etik mi? ahlak mı? modernite mi? medeniyet mi?(değerler eğitimine sosyal psikolojik bir yaklaşım), *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s.63-87.
- Öztürk, C.(2012). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış, c. Öztürk (Editör). *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi*, Ankara. Pegem A Yayıncılık, s.1-31.
- Öztürk, C. (2007). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış, C. Öztürk (Editör). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım*. Ankara, Pegem A Yayıncılık, s.21-50.
- Öztürk, O, S., (2006), Ahlak olgusunun kaynağı nedir?, *Köprü Üç Aylık Fikir Dergisi*, 95. <http://www.koprudergisi.com>
- Ulusoy, K. (2007). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tarih ve ahlak eğitimi ilişkisi üzerine görüşleri (sakarya il örneği). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5 (13), 155-177.
- Ulusoy, K. & Dilmaç, B. (2012). *Değerler eğitimi* (1.Basım). Ankara, Pegem A Yayıncılık.
- Özcan, F.F. (2012). *Durkheim ve dewey'nin ahlak eğitimine ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pehlivan Aydın, İ. (2001, Kasım) “Eğitim ve öğretimde Etik”. 1. Ulusal Uygulamalı Etik Kongresi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Felsefe Bölümü, Ankara.
- Sanger, M. & Osguthorpe, R.(2005). Making sense of moral education. *Journal of Moral Education*, 34(1), 57-71.
- Sözer, E. (2009).*Sosyal bilgiler programının amaçları, ilkeleri ve temel özellikleri*, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, 17-39.
- Sünbül, A.M. (1996). Öğretmen niteliği ve öğretimdeki rolleri. *Eğitim Yönetimi*, Yıl:2, Sayı:4 <http://www.kuey.net/index.php/kuey/article/view/748> adresinden 10 Mart 2019 tarihinde alınmıştır.

- TDK. (2009). *Türkçe sözlük*. 10. Baskıdan Yapılan Tıpkı Basım, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Temli Durmuş, Y. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının ahlâk eğitimine yönelik yeterlik algıları ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi-10*. S.205-216.
- Temli, Y. Şen, D. & Akar, H. (2011). *İlköğretim sınıf ve sosyal bilimler öğretmenlerinin ahlak eğitimine yönelik algıları ve eğitimlerine genel bir bakış*, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri-11(4), s. 2045-2067.
- Topkaya, Y. (2011). *Sosyal bilgiler programında yer alan değerlerin ders kitaplarına yansıma düzeylerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Tolunay, A. (2001). *Tie relationship between religiosity, dogmatism and moral reasoning*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bogaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Varış, F. (1998). *Eğitim bilimine giriş*. İstanbul: Alkim Yayınevi.
- Yavuzer, H. (1999). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yağmurlu, B, Çıtlak, B. Dost, A. & Leyendecker, B.(2009). Türk annelerinin çocuk sosyalleştirme hedeflerinde eğitime bağlı olarak gözlemlenen farklılıklar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(62),1-19.

EKLER

EK 1. Araştırma İzin Belgeleri



E-İmzalıdır

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 69972237-302.08.01-E.494
Konu : Araştırma İzni Süleyman ÇENESİZOĞLU

01/04/2019

EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi : Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğünün 29/03/2019 tarihli ve 98862767-302.08.01-E.95 sayılı yazısı.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Süleyman ÇENESİZOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Ebru AY danışmanlığında “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitimine Yönelik Yeterlik Algılarının İncelenmesi” konulu tez çalışması kapsamında Fakülteniz Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalında öğrenim gören 1, 2, 3, ve 4. sınıf öğrencilerine ölçek uygulama isteği ile ilgili ilgede kayıtlı yazı ekte gönderilmiştir. Konu ile ilgili görüşünüzün 05.04.2019 tarihine kadar Rektörlüğümüze bildirilmesi hususunda;

Gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Cahit Tağı ÇELİK
Rektör Yardımcısı

Ek: İlgi yazı ve ekleri (7 Sayfa)

Bu belge 5070 sayılı e-İmza Kanununa göre Prof.Dr.Cahit Tağı ÇELİK tarafından 01.04.2019 tarihinde e-imzalanmıştır. Evrağımızı <http://eimza.ohu.edu.tr/eimza/default.aspx> linkinden 7A91831AX1 kodu ile doğrulayabilirsiniz.

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Bşk.Bor Yolu Üzeri Merkez Yerleşke NİĞDE
Telefon :(0388) 225 2707 Faks : (0388) 225 2701 oidb@ohu.edu.tr



T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı



E-İmzalıdır

Sayı : 46810852-302.08.01-E.693
Konu : Araştırma İzin
(Süleyman ÇENESİZOĞLU)

03/04/2019

REKTÖRLÜK MAKAMINA
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 01.04.2019 tarih ve 69972237-302.08.01-E.494 sayılı yazımız.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Süleyman ÇENESİZOĞLU'nun Dr. Öğr. Üyesi Ebru AY danışmanlığında "*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ahlak Eğitimine Yönelik Yeterlik Algılarının İncelenmesi*" konulu tez çalışması kapsamında Fakültemiz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Türkçe Öğretmenliği Programı ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programında öğrenim gören 1., 2., 3., ve 4. sınıf öğrencilerine ölçek uygulama isteği kişinin kendisi yapması şartıyla Dekanlığımızca uygun görülmüştür.
Gereğine arz ederim.

Prof. Dr. Bekir ÇINAR
Dekan V.

Ek: Bölüm Başkanlığı Yazısı ve Eki (2 sayfa)

Bu belge 5070 sayılı e-İmza Kanununa göre Prof. Dr. Bekir ÇINAR tarafından 03/04/2019 tarihinde onaylanmıştır.
Evrakımızı <http://eimza.ohu.edu.tr/eimza/default.aspx> linkinden 19/04/2019 tarihinde kabul edilmiş ve onaylanmıştır.

Adres: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özlük Bürosu Merkez Yerleşke Bor Yolu Üzeri 51240 -NİĞDE
Tel: (0 388) 225 43 28 Fax: (0 388) 225 43 16 e-posta: egitimozluk@ohu.edu.tr

EK 2. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitimine Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği

Değerli Öğretmen Adayı,

Bu araştırma, ahlak eğitimine yönelik yeterlik algılarınızı ortaya koymak için yapılmaktadır. Aşağıda Bölüm-1’de **Kişisel Bilgi Formu**, Bölüm-2’de ise “**Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ahlak Eğitimine Yönelik Yeterlik Algıları Ölçeği**” yer almaktadır. Lütfen size en uygun olduğunu düşündüğünüz seçeneğe (**X**) işareti koyunuz. Eğer diğer seçeneğini kullanacaksanız boşluğa istenen bilgiyi lütfen belirtiniz. Elde edilen veriler akademik bir çalışma için kullanılacaktır. Objektif ve samimi bir biçimde düşüncelerinizi belirtiniz. **Lütfen tam olarak okuduktan sonra her soru için sadece bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir soruyu boş bırakmayınız.**

Araştırmaya ayıracağınız zaman için şimdiden çok teşekkür ederim.

Süleyman ÇENESİZOĞLU
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1.Cinsiyetiniz:

1.() Kadın 2.() Erkek

2.Yaşınız:

3.Sınıf düzeyiniz:

1.() 1.sınıf 2.() 2.sınıf 3.() 3.sınıf 4.() 4.sınıf ve üzeri

4.Yaşamanızın büyük çoğunluğunu geçirdiğiniz yerleşim birimi:

1.() İl Merkezi 2.() İlçe Merkezi 3.() Köy/ Kasaba

5. Ailenizin aylık geliri:

1.() 2000 TL ve altı 2.() 2001 TL-4000 TL 3.() 4001 TL-6000 TL
4.() 6001 TL-8000TL 5.() 8001TL ve üzeri

6.Annenizin eğitim durumu:

1.() Okur-yazar değil 2.() İlkokul 3.() Ortaokul 4.() Lise
5.() Ön lisans 6.() Lisans 7.() Lisansüstü (Yüksek lisans-Doktora)

7.Babanızın eğitim durumu:

1.() Okur-yazar değil 2.() İlkokul 3.() Ortaokul 4.() Lise
5.() Ön lisans 6.() Lisans 7.() Lisansüstü (Yüksek lisans-Doktora)

8.Nasıl bir aile tipinde yaşadınız:

1.() Çekirdek aile (Anne, baba ve evlenmemiş çocuk/çocuklardan oluşan küçük aileler)

2.() Geniş aile (Anne, baba, dede, babaanne/anneanne ve çocuklardan oluşan aileler)

3.() Parçalanmış aile (Ölüm, boşanma, ayrı yaşama gibi nedenlerle eşlerden birinin ve her ikisinin bulunmadığı ailedir)

“SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ AHLAK EĞİTİMİNE YÖNELİK YETERLİK ALGILARI ÖLÇEĞİ”

AHLAK EĞİTİMİNE YÖNELİK YETERLİK ALGILARI ÖLÇEĞİ	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.Öğrencilerimi ahlâklı bireyler özellikleri sergilemeleri için motive edebilirim.					
2.Öğrencilerimi ahlâklı davranışlar sergilemeleri konusunda destekleyebilirim.					
3. Öğrencilerimi ahlâklı olmanın erdemini farkında olmalarını sağlayabilirim.					
4. Öğrencilerimi evrensel değerleri benimsemeleri hususunda motivasyonlarını sağlayabilirim.					
5. Öğrencilerimin ahlâki gelişimini destekleyebilirim.					
6. Ahlâk eğitiminde hangi yöntem ve tekniklerle etkili vurgular yapabileceğimi bilirim.					
7. Bir sorunla karşılaştığımda, derslerimde bu konuya hangi adımlarla değinebileceğimi bilirim.					
8. Kalıcı davranış değişikliği sağlayabileceğim bir ders planı yapabilirim.					
9. Ahlâk eğitimine değinebilmek için yeteneğime güvenirim.					
10. Ahlaki olarak sorunlu davranış gösteren bir öğrencim olduğunda durumu nasıl düzeltebileceğimi bilirim.					
11. Ahlâki değerleri nasıl vurgulayabileceğimi bilirim.					

EK 3.Öğretmen Adayı Görüş Formu

Değerli Öğretmen Adayı,

Bu araştırma, ahlak eğitime yönelik yeterlik algılarınızı ortaya koymak için yapılmaktadır. Aşağıda Bölüm-1’de **Kişisel Bilgi Formu**, Bölüm-2’de ise elde edilen veriler akademik bir çalışma için kullanılacaktır. Objektif ve samimi bir biçimde soruları cevaplayınız. **Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmayınız.**

Araştırmaya ayıracağınız zaman için şimdiden çok teşekkür ederim

Süleyman ÇENESİZOĞLU

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

1.Cinsiyetiniz:

1.() Kadın 2.() Erkek

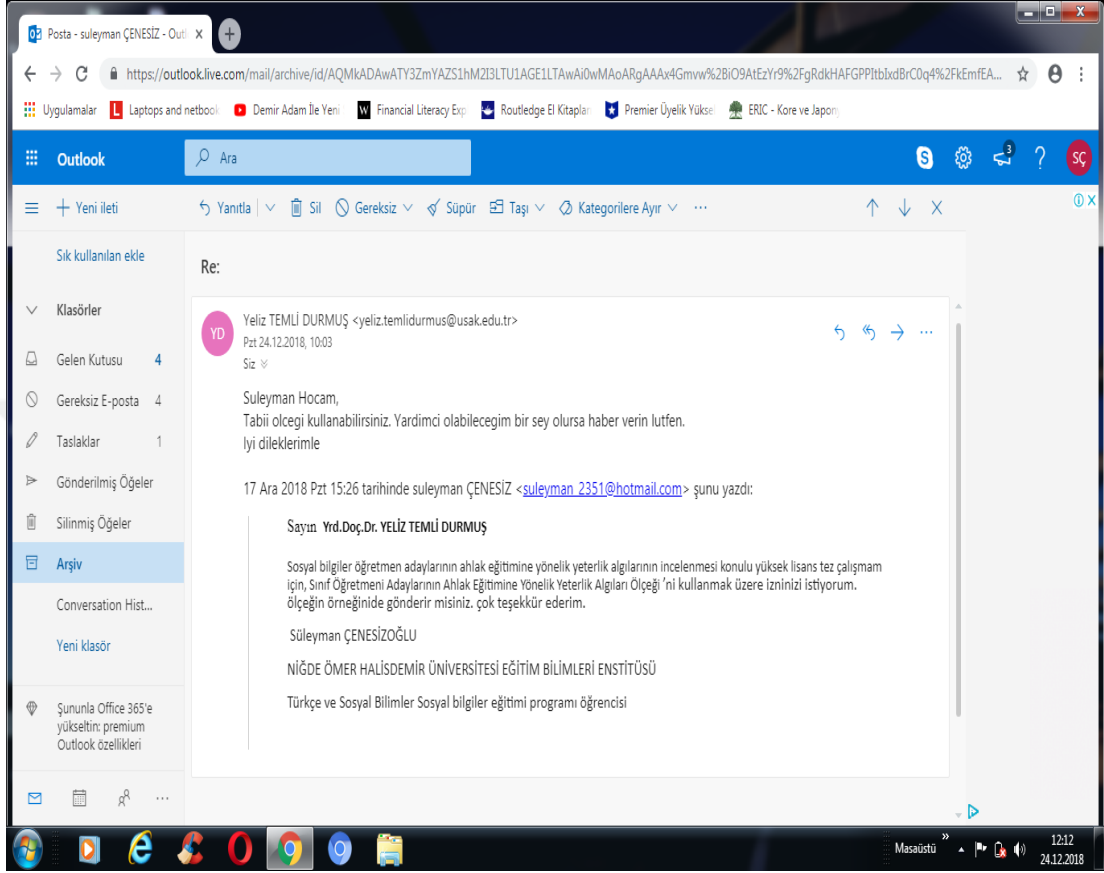
2.Yaşınız:

3.Sınıf düzeyiniz:

1.() 1.sınıf 2.() 2.sınıf 3.() 3.sınıf 4.() 4.sınıf ve üzeri

1. Öğretmen olduğunuzda öğrencilerinizin ahlaki davranışlar göstermeleri için neler yapabilirsiniz? Detaylı bir şekilde açıklayınız.
2. Öğretmen olduğunuzda derste ahlak eğitime yönelik olarak öğrenme-öğretme sürecini (giriş, yöntem, teknik, değerlendirme) nasıl biçimlendirirsiniz? Detaylı bir şekilde açıklayınız.
3. Ahlaki olarak sorunlu davranış gösteren öğrenciniz/öğrencileriniz olduğunda ne yapabilirsiniz? Detaylı bir şekilde açıklayınız.
4. Öğretmen olduğunuzda ahlak eğitime ilişkin yeterli olacağınızı düşünüyor musunuz?
 - a. Evet ise nedenleriyle birlikte açıklayınız.
 - b. Hayır ise nedenleriyle birlikte açıklayınız.

EK 4. Ölçek İzin Yazısı



ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Süleyman ÇENESİZOĞLU
Doğum Yeri ve Tarihi : Elazığ /1986
Medeni Hali : Evli, 2 Çocuk Sahibi
İletişim Bilgileri : suleyman_2351@hotmail.com
0537 899 33 14 (GSM)

EĞİTİM

2001-2003 Elazığ Korgeneral Hulusi Sayın Lisesi
2005-2009 Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Sosyal
Bilgiler Öğretmenliği Bölümü
2013-2019 Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri
Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

